

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Аліни Анатоліївни Рогулько

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

Обліково-аналітичне забезпечення імпорتنих операцій на підприємстві»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

Рецензент
к.е.н., доц. Світлана ЛАЙЧУК

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

Житомир
2025 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ	8
1.1. Імпортні операції як складова зовнішньоекономічної діяльності.....	8
1.2. Нормативно-правове регулювання операцій з імпорту товарів та їх облікове забезпечення.....	17
1.3. Анотований огляд наукової та періодичної літератури щодо визначення головної проблематики обліку імпортних операцій	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2	34
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ ВКФ «ЛЕСЯ»)	34
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» та особливості організації бухгалтерського обліку імпортних операцій на ньому.	34
2.2. Особливості оподаткування імпортних операцій	43
2.3. Облікове відображення імпортних операцій та розкриття інформації про них у фінансовій звітності.....	50
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ ВКФ «ЛЕСЯ»)	65
3.1. Аналіз основних показників діяльності ПрАТ ВКФ «Леся»	65
3.2 Інформаційне та методичне забезпечення аналізу операцій з імпорту в діяльності суб'єктів господарювання.....	82
3.3. Оцінка ефективності здійснення імпортової діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» та шляхи її вдосконалення	90
Висновки до розділу 3.....	97
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ІМПОРТУ ТОВАРІВ» В КУРСІ «ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ».....	99

4.1 Методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності».....	99
4.2 Методика викладання практичних занять на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»	107
Висновки до розділу 4.....	113
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	115
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	122

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Імпортна діяльність сучасних підприємств є невід’ємною складовою їх зовнішньоекономічної стратегії, спрямованої на забезпечення виробничого процесу необхідними ресурсами, технологіями, сировиною та комплектуючими. В умовах інтеграції України у світовий економічний простір, лібералізації зовнішньоторговельних відносин та нестабільності валютного ринку питання достовірного відображення імпорتنих операцій у бухгалтерському обліку набуває особливого значення. Неправильне визначення митної вартості, моменту визнання витрат, курсових різниць чи податкових наслідків може призвести до суттєвих викривлень фінансової звітності підприємства, що негативно впливає на достовірність прийнятих управлінських рішень. Крім того, імпортні операції потребують не лише точного бухгалтерського обліку, а й аналітичного забезпечення – оцінки ефективності зовнішніх контрактів, оптимізації витрат, контролю за дотриманням валютного законодавства та митних строків.

У сучасних умовах цифровізації облікових процесів та гармонізації національних стандартів із МСФЗ постає потреба у вдосконаленні обліково-аналітичного забезпечення імпорتنих операцій, щоб забезпечити не лише фіксацію фактів господарського життя, а й виконувати функцію аналітичного інструменту управління, що сприяє підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Питання обліку, аналізу та контролю імпорتنих операцій відображено у працях таких вчених, як: Антонюк Л., Болдовська К. П., Ткаль Я. С., Гузь М. М., Войтенко Т., Городницька І. О., Черниш І. В., Ігнатенко Т. В., Мірошніченко С. В., Малецька О., Малюрець Л. М., Гринько П. О., Найдьонова Н. В., Овдій О., Редзюк Т., Духновська Л., Оліховський В. та ін., які зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних, методичних та організаційних засад обліково-аналітичного забезпечення

імпортних операцій на прикладі діяльності ПрАТ ВКФ «Леся», а також розроблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі завдання:

- дослідити імпортні операції як складову зовнішньоекономічної діяльності;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання операцій з імпорту товарів та дослідити їх облікове забезпечення;
- здійснити аналітичний огляд наукової та періодичної літератури щодо визначення головної проблематики обліку імпортних операцій;
- охарактеризувати організаційно-економічні особливості діяльності ПрАТ ВКФ «Леся»;
- визначити особливості оподаткування імпортних операцій;
- дослідити порядок бухгалтерського відображення імпортних операцій та розкриття інформації про них у фінансовій звітності;
- провести аналіз інформаційного та методичного забезпечення аналізу імпортних операцій у діяльності підприємства;
- оцінити ефективність здійснення імпортової діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» та розробити шляхи її вдосконалення;
- обґрунтувати методику викладання лекційних і практичних занять з теми «Облік та оподаткування імпорту товарів» у курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності».

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення імпортних операцій у діяльності ПрАТ ВКФ «Леся».

Предметом дослідження є теоретичні, організаційно-методичні та практичні положення бухгалтерського обліку, аналізу й контролю імпортних операцій підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили досягнення поставленої мети. Метод системного аналізу використано для вивчення імпортних операцій як багатокомпонентного процесу, який охоплює

бухгалтерський облік, податкове регулювання, валютний контроль і митне оформлення. Метод порівняльного аналізу дав змогу зіставити норми національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності щодо відображення імпорتنих операцій, а також оцінити динаміку ефективності здійснення імпорتنих операцій підприємства. Для наочного представлення результатів дослідження застосовано метод графічного моделювання, який дозволив візуалізувати тенденції розвитку імпоротної діяльності підприємства. Метод статистичного аналізу використано для оцінки фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» у частині імпорتنих операцій. Метод синтезу забезпечив узагальнення результатів дослідження та формування єдиної концепції вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення імпорتنих операцій. За допомогою методу індукції сформульовано узагальнені висновки на основі аналізу конкретних прикладів практичної організації імпоротної діяльності підприємства.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, що регламентують зовнішньоекономічну діяльність, бухгалтерський облік і оподаткування імпорتنих операцій, зокрема Податковий кодекс України, митне законодавство, НП(С)БО, МСФЗ. Також використано статистичні дані Державної служби статистики України, фінансову звітність ПрАТ ВКФ «Леся» та наукові праці вітчизняних учених і публікації у фахових виданнях.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробленні практичного інструменту, зокрема, аналітичного звіту «Контроль дотримання граничних строків розрахунків за імпортними контрактами», який дозволяє систематизувати інформацію про валютні зобов'язання підприємства, забезпечити оперативний моніторинг строків розрахунків та мінімізувати ризики застосування штрафних санкцій.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості впровадження розроблених рекомендацій у практичну діяльність підприємств,

що здійснюють імпорتنі операції, з метою підвищення ефективності управління розрахунками з іноземними контрагентами, забезпечення фінансової дисципліни та прозорості зовнішньоекономічних операцій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були апробовані під час участі у VI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», м. Житомир, 6-7 листопада 2025 р.

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 113 сторінках основного тексту, робота містить 31 таблицю, 9 рисунків і 3 додатки. Список використаних джерел налічує 63 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ

1.1. Імпортні операції як складова зовнішньоекономічної діяльності

Імпортні операції відіграють ключову роль у формуванні зовнішньоекономічної діяльності країни, через яку відбувається як забезпечення внутрішнього виробництва ресурсами та обладнанням, так і інтеграція у глобальні ланцюги постачання. Для України в сучасних умовах роль імпорту набуває особливого значення: він не лише забезпечує технологічними й виробничими ресурсами, а й відображає стан міжнародних економічних зв'язків у період трансформацій та викликів.

У 2025 році импортні операції залишаються вагомою складовою зовнішньоекономічної діяльності України, що свідчить про поступове відновлення економічної активності та зростання внутрішнього попиту. За даними Державної служби статистики України, у січні–травні 2025 року обсяг імпорту товарів становив 31 540,3 млн дол. США, що на 13,9 % більше, ніж за аналогічний період 2024 року [9]. Позитивна динаміка зростання імпорту спостерігається також у порівнянні з попередніми місяцями: у I кварталі 2025 р. ввезено товарів на 18 467,5 млн дол. США, що становить 114,7 % до рівня I кварталу 2024 р. [9]. Такі тенденції відображають активізацію зовнішньоторговельних потоків, збільшення закупівель енергоресурсів, машинобудівної та хімічної продукції, необхідної для підтримки виробничого сектору. Отже, імпорт у 2025 році виступає одним із ключових чинників забезпечення внутрішнього ринку та технологічного оновлення економіки, формуючи вагомую частку у структурі зовнішньоекономічної діяльності держави.

За даними міжнародного порталу з аналізу торгівлі, загальний товарообіг України у 2024 році склав близько 112,3 млрд дол. США (що на 13 % більше ніж у 2023 році). При цьому імпорт товарів сягнув приблизно 70,1 млрд дол., а

експорт близько 40,6 млрд дол. [62]. Згідно із даними Державна служба статистики України, за січень–квітень 2024 року імпорту становив 21,928 млрд дол. США, що на 7,6 % більше за аналогічний період 2023 року [63].

Ці показники свідчать про дві важливі тенденції: по-перше, імпорту залишається значною статтею зовнішньої торгівлі, по-друге, його зростання вказує на підвищену потребу у ввезених товарах і технологіях, що має наслідки для платіжного балансу та конкурентоспроможності національної економіки. У контексті зовнішньоекономічної діяльності підприємства імпортуні операції стають важливою складовою, вони визначають можливості для виробництва на основі ввезених ресурсів, впливають на логістику, витрати, структуру постачання та ризики, пов'язані з курсами валют, митними вимогами, транспортом і забезпеченням безперервності.

Оскільки, імпортуні операції є складовою зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), то доцільно розглянути її сутність. Зокрема, у науковій та нормативно-правовій літературі поняття «зовнішньоекономічна діяльність» трактується неоднозначно, що зумовлено багатогранністю її змісту та різноманітністю форм реалізації у сучасних умовах глобалізації. Різні автори акцентують увагу на правових, економічних, організаційних та управлінських аспектах цієї діяльності. Тому для систематизації підходів до визначення сутності зовнішньоекономічної діяльності доцільно узагальнити їх у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

Автор, джерело	Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»
1	2
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [48].
Г. Дроздова	сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях [12].
Л. Швайка	сукупність відносин суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудованих на принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права [60].

Продовження таблиці 1.1

1	2
Л. Дідківська, Л. Головка	розвиток економічних відносин між країнами, що здійснюють зовнішню торгівлю, міграцію капіталів та робочої сили; міжнародні науково-технічні та виробничі зв'язки; спільне освоєння повітряного та космічного простору, світового океану; охорону довкілля, виконання програм та угод тощо [11].
Л. Федорець	Сукупність видів діяльності суб'єктів господарювання усіх форм власності, спрямованих на організацію взаємодії із зарубіжними партнерами та контрагентами з метою отримання прибутку [57].
Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка [73, с. 162]	діяльність міжнародних організацій, держав та господарюючих суб'єктів різних країн з виконання зовнішньоекономічних операцій інноваційно-інвестиційного, фінансового та торговельного спрямування на взаємовигідних умовах з дотриманням чинних законодавств, а також участь їх у міжнародному розподілі та кооперації праці для забезпечення розвитку національних соціально-економічних систем макро- і мікрорівнів» [56].

Джерело: сформовано автором на основі досліджень авторів

Проведений аналіз підходів до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» свідчить про наявність різних наукових трактувань, які відображають багатогранність цього явища.

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» поняття ЗЕД розкрито через призму господарських відносин між вітчизняними та іноземними суб'єктами, що здійснюються як на території держави, так і за її межами. Це визначення має юридично-нормативний характер і є базовим для практичного регулювання зовнішньоекономічних операцій.

У працях Г. Дроздової акцент зроблено на функціональному аспекті ЗЕД – як сукупності виробничо-господарських і комерційних дій підприємства, спрямованих на вихід на зовнішній ринок. Подібну позицію займає Л. Федорець, яка підкреслює прибуткову спрямованість і взаємодію із зарубіжними контрагентами.

Л. Швайка доповнює це визначення принципами міжнародного права, еквівалентного обміну та взаємної вигоди, що надає визначенню більшої економіко-правової глибини.

Підхід Л. Дідківської та Л. Головка відзначається макрорівневим баченням, де ЗЕД розглядається як розвиток економічних відносин між

державами у сфері торгівлі, науково-технічного співробітництва, екологічної взаємодії тощо.

Найбільш комплексне визначення подають Н. Тюріна та Н. Карвацка, які трактують ЗЕД як багаторівневу систему діяльності держав, міжнародних організацій і суб'єктів господарювання, що охоплює торговельний, інноваційно-інвестиційний і фінансовий напрями, а також сприяє розвитку національної економіки на макро- й мікрорівнях.

Отже, узагальнюючи наведені підходи, можна зробити висновок, що зовнішньоекономічна діяльність є сукупністю організаційних, виробничих, фінансових і комерційних відносин між національними та іноземними суб'єктами господарювання, спрямованих на розширення міжнародного співробітництва, підвищення конкурентоспроможності та економічного розвитку держави. У визначенні даного поняття часто наголошується на тому, що це є діяльність між суб'єктами господарювання. Враховуючи це, вважаємо доцільним розглянути основні категорії суб'єктів ЗЕД визначені у ст. 3 Закону України «Про Зовнішньоекономічну діяльність» (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Суб'єкти ЗЕД	Характеристика
Фізичні особи	Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність та постійно проживають на території України.
Юридичні особи	Зареєстровані в Україні підприємства, що мають постійне місцезнаходження на її території, включно з тими, капітал яких повністю належить іноземним суб'єктам.
Об'єднання фізичних та/або юридичних осіб	Організації, що не мають статусу юридичної особи, але здійснюють господарську діяльність на законних підставах і мають постійне місцезнаходження в Україні.
Філії та представництва іноземних юридичних осіб	Підрозділи іноземних компаній, створені відповідно до законодавства іншої держави, які діють на території України.
Спільні підприємства	Господарські структури, створені за участю українських і іноземних суб'єктів господарювання, зареєстровані в Україні.
Державні замовники у сфері оборони	Органи державного управління або установи, що здійснюють закупівлі товарів і послуг для оборонних потреб.
Інші суб'єкти господарської діяльності	Особи або організації, визначені чинним законодавством, що мають право брати участь у зовнішньоекономічній діяльності.

Джерело: сформовано автором на основі [48]

Отже, до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності належать як приватні, так і державні учасники, що діють у межах національного законодавства. Така структура суб'єктів сприяє забезпеченню широких можливостей для інтеграції України у світову економіку, розвитку міжнародного партнерства та реалізації економічних інтересів держави на глобальному рівні.

Після аналізу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності доцільно розглянути її структуру та основні напрями, визначені законодавством України. Стаття 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» систематизує основні види діяльності, у межах яких українські суб'єкти господарювання можуть брати участь у міжнародному економічному співробітництві. Такий підхід забезпечує правове врегулювання різноманітних форм економічної взаємодії, сприяючи інтеграції національної економіки до світового ринку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні напрями зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Вид ЗЕД	Характеристика змісту діяльності
1	2
Експорт та імпорт товарів, капіталів і робочої сили	Обмін матеріальними та нематеріальними ресурсами між Україною та іншими державами.
Надання послуг іноземним партнерам та отримання послуг від них	Виробничі, транспортно-експедиційні, страхові, консультаційні, маркетингові, посередницькі, туристичні та інші послуги.
Наукова, технічна, виробнича та навчальна кооперація	Спільні дослідження, розробки, підготовка кадрів, впровадження інновацій.
Міжнародні фінансові операції	Операції з цінними паперами, валютні та кредитні операції між резидентами і нерезидентами.
Кредитні та розрахункові операції	Взаєморозрахунки між українськими та іноземними суб'єктами господарювання, створення фінансових установ.
Спільна підприємницька діяльність	Створення спільних підприємств, проведення спільних господарських операцій, володіння майном в Україні та за її межами.
Ліцензійна та патентна діяльність	Передача та отримання прав на використання торговельних марок, патентів, ноу-хау, технологій.
Виставкова та торговельна діяльність	Організація виставок, ярмарків, конференцій, аукціонів, оптової та роздрібною торгівлі за іноземну валюту.
Товарообмінні (бартерні) операції	Взаємна передача товарів або послуг без грошових розрахунків.

Продовження таблиці 1.3

1	2
Лізингові та орендні операції	Надання в користування основних засобів або обладнання між суб'єктами ЗЕД.
Валютні операції	Купівля, продаж або обмін валюти на регульованих фінансових ринках.
Трудова діяльність на контрактній основі	Виконання робіт громадянами України або іноземцями за межами власної країни.
Інші види діяльності	Усі види зовнішньоекономічних операцій, не заборонені законами України.

Джерело: сформовано автором на основі [48]

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність України охоплює багатогранну систему напрямів, що включає не лише експортно-імпортні операції, а й фінансову, інвестиційну, виробничу, науково-технічну та трудову співпрацю з іноземними партнерами. Різноманітність форм і видів такої діяльності створює умови для інтеграції національної економіки у світове господарство, сприяє розвитку конкурентних переваг та залученню іноземного капіталу.

Особливе місце у структурі зовнішньоекономічних зв'язків посідають імпортні операції, які забезпечують надходження в країну необхідних товарів, технологій та ресурсів, сприяючи модернізації виробництва й задоволенню потреб внутрішнього ринку.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» під імпортом розуміють - купівлю (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [48].

Тоді як у розумінні МКУ: «імпорт – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних

формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України» [22].

Порівняльний аналіз визначень імпорту, наведених у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Митному кодексі України, свідчить про різний підхід до трактування цього поняття залежно від цілей нормативного акта.

У Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність» імпорт розглядається переважно з економіко-господарського погляду як процес придбання українськими суб'єктами товарів у іноземних контрагентів, незалежно від фактичного переміщення цих товарів через митний кордон. У центрі уваги – економічна сутність операції купівлі та відносини між суб'єктами господарювання.

Натомість у Митному кодексі України імпорт трактується з правової та процедурної точки зору як митний режим, який визначає порядок ввезення іноземних товарів на територію України, сплату митних платежів та виконання відповідних формальностей. Основний акцент зроблено на контролі руху товарів через митний кордон і дотриманні встановлених правил.

Отже, узагальнюючи, можна зазначити, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає імпорт як економічну операцію, тоді як Митний кодекс – як юридично оформлений режим, що забезпечує законність та прозорість імпортування товарів. Обидва підходи взаємодоповнюють один одного, формуючи цілісне розуміння імпортних процесів у системі зовнішньоекономічної діяльності держави.

Відповідно до ч. 3 ст. 75 МКУ для поміщення товарів у митний режим імпорту необхідно:

- 1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари;
- 2) сплатити митні платежі, якими відповідно до законів України обкладаються товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту;

3) виконати встановлені відповідно до закону вимоги щодо заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [22].

Разом із тим, варто розглянути і митний режим реімпорту, який за своєю сутністю має спільні риси із митним режимом імпорту. Зокрема, відповідно МКУ під реімпортом розуміють – митний режим, відповідно до якого товари, що були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускаються у вільний обіг на митній території України зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [22].

Так само, для поміщення товарів у митний режим реімпорту важливо дотримуватися певних умов, які визначені у ч. 3. ст 78., а також дотримуватися вимог до самих товарів, які визначені у ч. 2 даної статті кодексу [22].

Регулювання імпорتنих операцій в Україні здійснюється шляхом застосування тарифних і нетарифних методів, зокрема через систему ліцензування, квотування та дозвільних процедур. Сукупність цих інструментів формує державну політику у сфері контролю за обсягами, структурою та якістю імпортованої продукції, а також сприяє захисту внутрішнього ринку.

Тарифне регулювання передбачає встановлення ставок ввізного мита, митних зборів та інших обов'язкових платежів, що справляються при ввезенні товарів на митну територію України. Зокрема, при переміщенні товарів у митному режимі імпорт передбачається справляння митних платежів відповідно до ст. 4 ч. 27 МКУ – мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [22].

Ставки мита визначаються у Законі України «Про митний тариф» [49], ставки акцизного податку та ПДВ визначаються Податковим кодексом України. Такі заходи із справляння митних платежів спрямовані на захист національного товаровиробника, забезпечення надходжень до державного бюджету та регулювання торговельного балансу держави.

Нетарифне регулювання, у свою чергу, охоплює комплекс заходів, які не передбачають безпосереднього застосування мита, але встановлюють певні обмеження на імпорт. До таких заходів належать ліцензування, квотування, сертифікація, санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний та екологічний контроль. Відповідно до ст. 4 МКУ: «заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності - не пов'язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини» [22].

Важливим елементом системи регулювання імпорту є ліцензування, яке передбачає надання дозволів на ввезення окремих груп товарів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Ліцензуванню підлягає імпорт продукції, що може впливати на безпеку держави, довкілля чи здоров'я населення. В окремих випадках держава застосовує антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи з метою захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних постачальників.

Таким чином, державне регулювання імпорту в Україні базується на поєднанні тарифних і нетарифних методів впливу, які забезпечують збалансованість зовнішньоторговельної діяльності, сприяють розвитку національної економіки та формують ефективний механізм захисту внутрішнього ринку.

Зовнішньоекономічна діяльність є багатогранним економічним явищем, яке охоплює систему взаємовідносин між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання, спрямованих на взаємовигідний обмін товарами, послугами, капіталом і технологіями. Водночас регулювання імпорту здійснюється на основі комплексного поєднання тарифних і нетарифних інструментів, що дозволяє державі впливати на обсяги та структуру ввезення

товарів, підтримувати економічну безпеку й конкурентоспроможність внутрішнього ринку. Такий підхід забезпечує правову визначеність зовнішньоекономічних операцій і створює умови для їх подальшого розвитку в межах міжнародних зобов'язань України.

1.2. Нормативно-правове регулювання операцій з імпорту товарів та їх облікове забезпечення

Ефективне здійснення імпорتنих операцій потребує не лише знання зовнішньоекономічної кон'юнктури, а й чіткого дотримання вимог законодавства, яке регламентує порядок переміщення товарів через митний кордон України. Нормативно-правове регулювання операцій з імпорту визначає правила оформлення, оподаткування та облікового відображення таких операцій, забезпечуючи прозорість і законність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Саме тому важливо розглянути основні законодавчі акти, що регулюють імпорт товарів, а також особливості їх бухгалтерського обліку.

Основні принципи здійснення імпорتنих операцій встановлюються Митним кодексом України, Податковим кодексом, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Законом України «Про валюту і валютні операції», а також додатковими підзаконними нормативними актами. У бухгалтерському обліку такі операції відображаються згідно з вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Система нормативно-правового регулювання операцій з імпорту товарів в Україні є складною багаторівневою структурою, що включає низку законодавчих і підзаконних актів, які визначають порядок організації, здійснення, обліку та контролю імпорتنих операцій. Її основне призначення полягає у створенні прозорого правового механізму, який забезпечує ефективне

функціонування зовнішньоекономічної діяльності в частині ввезення товарів відповідно до норм міжнародної торгівлі та вимог фінансової звітності.

Ключове місце в системі займає Митний кодекс України [22], який формує правові, економічні та організаційні засади митної справи. Кодекс регламентує порядок переміщення товарів через митний кордон України, процедури митного контролю, декларування та оформлення імпорتنих операцій. Він визначає основні митні режими, серед яких важливим є режим імпорту, що передбачає випуск товарів у вільний обіг на території держави. Норми Митного кодексу забезпечують узгодженість дій учасників зовнішньоекономічних відносин з міжнародними правилами митного регулювання, сприяючи дотриманню законності під час переміщення товарів та мінімізації ризиків порушення митного законодавства.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [48] визначає основні принципи та правові засади здійснення зовнішньоекономічних операцій. Даним нормативним актом гарантується суб'єктам господарювання свобода підприємництва у сфері зовнішньої торгівлі, встановлюється порядок укладення, виконання й припинення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на імпорт товарів. Крім того, закон визначає права та обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також передбачає відповідальність за порушення законодавства у цій сфері, створюючи необхідні правові умови для стабільного функціонування підприємств-імпортерів.

Важливу роль у забезпеченні належного контролю за валютними розрахунками відіграє Закон України «Про валюту і валютні операції» [36], який встановлює основи валютного регулювання та контролю. Він визначає порядок проведення валютних операцій при імпорті товарів, умови використання іноземної валюти, відкриття рахунків за кордоном, а також регламентує строки здійснення розрахунків із контрагентами-нерезидентами. Закон також передбачає відповідальність за порушення валютного законодавства, що сприяє забезпеченню фінансової дисципліни та прозорості у сфері зовнішньоекономічних розрахунків.

Згідно з ч. 3 ст. 13 даного закону вказано: «у разі встановлення Національним банком України граничного строку розрахунків за операціями резидентів з імпорту товарів їх поставка має здійснюватися у строки, зазначені в договорах, але не пізніше встановленого Національним банком України граничного строку розрахунків з дня здійснення авансового платежу (попередньої оплати)» [36]. В цілому граничний строк розрахунків встановлений у розмірі 365 днів, однак, Постановою Правління НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» визначено, що на період дії воєнного стану граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів становлять 180 календарних днів [50].

Важливим інструментом реалізації валютної політики є Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті» [45]. Цей нормативний акт визначає порядок проведення валютних операцій між резидентами та нерезидентами, установлює граничні строки розрахунків за імпортними контрактами, а також регламентує купівлю, переказ і облік іноземної валюти. Крім того, документ передбачає заходи валютного контролю, які реалізуються через банківську систему, що забезпечує запобігання фінансовим ризикам і підтримку стабільності валютного ринку.

Практичний аспект митного оформлення імпортних операцій деталізується у Наказі Міністерства фінансів України № 651 «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» [46]. Документ установлює єдину форму митної декларації, визначає правила її заповнення, структуру, зміст та порядок кодування даних. Дотримання цих вимог забезпечує коректність оформлення документів при імпорті товарів, сприяючи ефективній взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з митними органами.

Крім того, процедури контролю за переміщенням товарів через митний кордон регламентуються Наказом Міністерства фінансів України № 1316 «Про

затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення» [47]. Цей акт визначає порядок організації митного огляду та переогляду, встановлює механізм взаємодії між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності під час проведення контролю, а також регламентує оформлення результатів огляду. Такі положення спрямовані на підвищення рівня законності, прозорості та ефективності митних процедур.

Особливе значення в умовах сьогодення має Постанова Правління Національного банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [50], яка встановлює специфіку функціонування фінансово-банківського сектору в умовах надзвичайних обставин. Зокрема, документ визначає порядок здійснення валютних платежів, розрахунків за імпортними контрактами, а також встановлює тимчасові обмеження на проведення окремих валютних операцій. Таке регулювання спрямоване на підтримання фінансової стабільності держави, мінімізацію ризиків і забезпечення безперебійного виконання міжнародних зобов'язань підприємствами-імпортерами.

Отже, нормативно-правова база, що регулює порядок здійснення імпортних операцій, має комплексний характер і охоплює як загальні принципи зовнішньоекономічної діяльності, так і спеціальні норми митного, валютного та фінансового контролю. Узгоджена дія цих нормативних актів створює умови для законного, прозорого та ефективного імпорту товарів, сприяючи зміцненню зовнішньоекономічного потенціалу України та розвитку її інтеграції у світове господарство.

Важливою складовою нормативно-правового забезпечення операцій з імпорту товарів є Податковий кодекс України [33], який визначає систему оподаткування, порядок обчислення та сплати податків, зокрема податку на додану вартість при ввезенні товарів на митну територію України. Кодекс встановлює, що під час здійснення імпорту виникає об'єкт оподаткування ПДВ, а базою для його нарахування є митна вартість товарів із урахуванням мита та

акцизного податку (у разі наявності). Сплата податку при митному оформленні є обов'язковою умовою випуску товарів у вільний обіг, а сума сплаченого ПДВ може бути віднесена до податкового кредиту підприємства-імпортера. Такий механізм забезпечує прозорість розрахунків із бюджетом і дозволяє узгодити податковий облік із фінансовим, що сприяє достовірному відображенню імпортних операцій у звітності.

З метою забезпечення правильності бухгалтерського відображення операцій в іноземній валюті, що супроводжують імпорт, застосовується НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [41]. Стандарт встановлює порядок перерахунку монетарних статей балансу в разі зміни валютного курсу, визначає правила відображення курсових різниць та їх вплив на фінансові результати підприємства. Курсові різниці, що виникають у процесі здійснення розрахунків із постачальниками-нерезидентами, визнаються доходами або витратами звітного періоду залежно від напрямку зміни валютного курсу.

Крім того, при імпорті товарів застосовуються інші стандарти обліку, зокрема НП(С)БО 9 «Запаси» [42] та НП(С)БО 16 «Витрати» [43]. Відповідно до НП(С)БО 9, імпортовані товари визнаються запасами, якщо вони призначені для подальшого продажу або використання у виробництві. Їх первісна вартість включає суму, сплачену постачальнику, мито, податки (крім тих, що відшкодовуються), транспортно-заготівельні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням запасів до стану, придатного для використання. У свою чергу, НП(С)БО 16 визначає порядок відображення витрат, що виникають у процесі імпортних операцій, у складі собівартості продукції або операційної діяльності підприємства.

У міжнародній практиці бухгалтерського обліку регулювання імпортних операцій здійснюється відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, зокрема МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [25], МСБО 2 «Запаси» [24] та МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [23].

МСБО 21 визначає принципи відображення операцій в іноземній валюті та наслідків зміни валютних курсів. Згідно зі стандартом, імпортні операції, що

здійснюються в іноземній валюті, підлягають перерахунку у функціональну валюту підприємства за курсом на дату операції. Подальше переоцінювання монетарних статей, таких як заборгованість перед постачальниками-нерезидентами, проводиться за курсом на кінець звітного періоду. Курсові різниці, що виникають у результаті такого перерахунку, визнаються у складі доходів або витрат того періоду, у якому вони виникли.

МСБО 2 «Запаси» регламентує порядок визнання та оцінки імпортованих товарів, які відносяться до складу запасів. Відповідно до цього стандарту, первісна вартість запасів включає всі витрати, пов'язані з їх придбанням і доставкою до місця використання чи продажу. До таких витрат належать ціна придбання, імпортні мита, податки, що не підлягають відшкодуванню, транспортно-заготівельні витрати, а також інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням товару до стану, придатного для використання або реалізації.

Водночас МСБО 1 «Подання фінансової звітності» встановлює загальні принципи структури та змісту фінансових звітів, зокрема в частині розкриття інформації про операції з імпортом товарів. Стандарт вимагає, щоб підприємства надавали користувачам звітності повну інформацію про суттєві статті, пов'язані з імпортними операціями: кредиторську заборгованість перед іноземними постачальниками, курсові різниці, імпортні мита та інші витрати, які впливають на фінансовий стан. Окрім того, МСБО 1 зобов'язує підприємства розкривати облікову політику щодо визначення курсових різниць і методів оцінки запасів.

Тому в цілому ієрархію нормативно-правових актів, що регулюють здійснення імпортних операцій можна представити наступним чином (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Ієрархія нормативно-правових актів, що регулюють здійснення імпорتنих операцій

Джерело: сформовано автором

Отже, нормативно-правове регулювання операцій з імпорту товарів в Україні ґрунтується на системі законодавчих і підзаконних актів, що охоплюють митні, податкові, валютні та облікові аспекти діяльності підприємств. Основу становлять Митний кодекс України, який визначає порядок ввезення товарів і митного оформлення, та Податковий кодекс України, що регулює оподаткування імпорتنих операцій, зокрема сплату ПДВ. Закони «Про зовнішньоекономічну діяльність» і «Про валюту і валютні операції» встановлюють правові засади розрахунків із нерезидентами та валютного контролю.

У сфері бухгалтерського обліку імпортні операції відображаються відповідно до НП(С)БО і МСФЗ, які визначають порядок перерахунку валютних операцій, оцінки запасів і формування витрат. Сукупність цих нормативних актів забезпечує законність, прозорість і правильність відображення імпорту товарів у фінансовій звітності підприємств.

1.3. Анотований огляд наукової та періодичної літератури щодо визначення головної проблематики обліку імпорتنих операцій

У сучасних умовах глобалізації економіки та зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності питання обліку імпорتنих операцій набуває особливої актуальності. Імпорт є одним із ключових напрямів міжнародної торгівлі, що забезпечує підприємствам доступ до необхідних ресурсів, технологій і товарів. Водночас ведення бухгалтерського обліку таких операцій пов'язане з низкою проблем, зокрема щодо правильного визначення митної вартості, нарахування податків та зборів, відображення курсових різниць і документального оформлення розрахунків із зарубіжними контрагентами тощо.

Науковці й практики приділяють значну увагу дослідженню цих аспектів, розробляючи теоретичні засади, методичні підходи та пропозиції щодо вдосконалення системи обліку й оподаткування імпорتنих операцій. У науковій і періодичній літературі розглядаються як загальні питання організації бухгалтерського обліку в зовнішньоекономічній діяльності, так і специфічні проблеми, пов'язані з митним регулюванням, податковим обліком і відображенням валютних операцій.

З метою узагальнення наукових підходів та виявлення ключових аспектів проблематики обліку імпорتنих операцій було проведено огляд наукової літератури, що відображено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Огляд наукової літератури, де піднімається проблематика обліку і оподаткування імпорتنих операцій

Автор, джерело	Проблема, що піднімається
Панасюк В., Птащенко О. та ін. [31]	У статті розглядаються питання обліку та оподаткування імпорتنих операцій підприємств у контексті воєнного стану в Україні. Основна увага приділена впливу податкової політики на зовнішньоекономічну діяльність, зокрема на адміністрування митних платежів, ПДВ, акцизів та валютного регулювання. Визначено проблеми, пов'язані зі скороченням строків розрахунків за імпортними контрактами, складністю формування первісної вартості імпорتنих запасів, коливанням валютних курсів і необхідністю гармонізації податкового та бухгалтерського законодавства.

Автор, джерело	Проблема, що піднімається
	Наголошено на потребі спрощення митних процедур, узгодження українських норм із Митним кодексом ЄС та розвитку електронного адміністрування у сфері імпорту.
Сирцева С., Лугова О., Боднар О. [53]	Стаття присвячена специфіці організації бухгалтерського обліку та оподаткування операцій імпорту без увезення і експорту без вивезення товарів, коли товари не перетинають митний кордон України, але змінюють власника між нерезидентами. Автори звертають увагу на відсутність чітких методичних рекомендацій і належного нормативного регулювання таких операцій, що створює ризики податкових, валютних і бухгалтерських порушень. Основні аспекти проблематики охоплюють складність договірної оформлення ЗЕД-контрактів, необхідність визначення місця постачання за межами України відповідно до вимог Інкотермс, особливості бухгалтерського обліку без фактичного ввезення товарів із використанням субрахунку 287 «Товари в дорозі», порядок визнання доходів і витрат згідно з НП(С)БО 9, 15, 21. Також порушується питання вдосконалення облікової політики підприємства, визначення податкових наслідків, зокрема моменту виникнення доходів і об'єкта оподаткування ПДВ, а також дотримання строків розрахунків у межах валютного контролю. Автори наголошують на необхідності нормативного закріплення методики обліку таких операцій, удосконалення внутрішнього контролю, уніфікації вимог до первинних документів і розроблення рекомендацій для мінімізації податкових та фінансових ризиків підприємств.
Болдовська К., Ткаль Я., Гузь М. [2]	Розглядається складність справляння податку на додану вартість в умовах воєнного стану, що проявляється у частих змінах податкового законодавства та нормативній нестабільності; особливості оподаткування послуг пов'язані з труднощами у визначенні місця їх постачання та необхідністю застосування різних ставок ПДВ; підвищені вимоги до правильності документального оформлення операцій, зокрема митних декларацій і податкових накладних; проблеми валютного регулювання, що виникають через обмеження строків проведення розрахунків; а також облікові труднощі, пов'язані з визначенням курсових різниць і моменту визнання доходів.
Ігнатенко Т. В., Мірошніченко С. В., [14]	У статті розглянуто питання оподаткування та бухгалтерського обліку імпортих і екпортих операцій відповідно до Митного та Податкового кодексів України. Автори наголошують на складності нарахування митних платежів, ПДВ та акцизу під час імпорту, а також на залежності цих сум від методу визначення митної вартості товарів. Особливу увагу приділено формуванню первісної вартості імпортованих товарів, процедурі митного оформлення та ролі митної декларації у відображенні господарських операцій. Також розкрито проблеми, що виникають у період воєнного стану, зокрема: запровадження тимчасових пільг при імпорті, скорочення строків валютних розрахунків Національним банком України та подальше повернення обов'язкових митних і податкових платежів. Автори акцентують увагу на ризиках неправильного визначення митної вартості, що може призвести до збільшення податкового навантаження, а також на необхідності точного документування операцій для уникнення фінансових санкцій.
Малецька О. І., [19]	Автор досліджує особливості організації бухгалтерського обліку та оподаткування експортно-імпортих операцій підприємств у сучасних умовах економічної нестабільності. У роботі підкреслено, що ефективна організація обліку зовнішньоекономічних операцій є важливим

Автор, джерело	Проблема, що піднімається
	чинником забезпечення фінансової стабільності підприємства та економічної безпеки держави. Основні проблеми полягають у складності узгодження облікових процедур із вимогами податкового законодавства, особливо щодо ПДВ при імпорті товарів, визначення митної вартості та документального підтвердження експортних операцій. Автор звертає увагу на надмірну бюрократичність процесів митного оформлення, значну роль первинної документації (митних декларацій, актів приймання-передачі, сертифікатів походження) у підтвердженні податкового кредиту, а також на необхідність дотримання граничних строків валютних розрахунків, установлених НБУ. Додатково підкреслено, що загрози економічній безпеці посилюють потребу у спрощенні процедур оформлення зовнішньоекономічних контрактів, оптимізації митного регулювання, забезпеченні прозорості відшкодування ПДВ і впровадженні цифрових інструментів у бухгалтерський облік експортно-імпортних операцій.
Плекан М., Мартинюк В., [32]	Автори досліджують зміни у системі обліку та оподаткування імпортних операцій в Україні в умовах воєнного стану, зокрема їх нормативно-правове регулювання та практичні наслідки для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Основну увагу приділено аналізу постанов Кабінету Міністрів України та змін до Податкового і Митного кодексів, спрямованих на спрощення митного оформлення товарів та надання тимчасових податкових пільг під час війни. Підкреслюється, що запровадження спрощеного порядку митного оформлення викликало низку суперечностей у тлумаченні норм, оскільки не було чіткого визначення переліку товарів, на які поширюються ці пільги. Також зазначається, що регуляторна нестабільність і швидкі зміни законодавства ускладнили діяльність підприємств, особливо тих, які імпортують товари з-поза меж України. Окремо розглянуто скорочення Національним банком України строків валютних розрахунків за імпортними операціями, що створило додаткове навантаження на бізнес.
Прохар Н., Мілька А., Орищенко М., [51]	У статті досліджено питання документального оформлення, бухгалтерського обліку та оподаткування імпортних операцій в Україні. Основна увага приділена визначенню базового й додаткового переліку первинних документів, необхідних для митного оформлення товарів, обґрунтуванню складу витрат, що формують первісну вартість імпортованих товарів, та практичним аспектам застосування пільг при сплаті мита і ПДВ. Автори акцентують, що нормативно-правова база імпортних операцій передбачає значний обсяг супровідної документації: контракт, інвойс, митну декларацію, транспортні накладні, сертифікати якості тощо. У статті систематизовано групи документів за функціональним призначенням - комерційні, митні, транспортні, страхові, технічні, складські. Запропоновано поділ документів на базові (комерційні та митні) і додаткові (решта), що дозволяє оптимізувати облік і спростити перевірку законності імпортних операцій. Окремо підкреслено важливість правильного оформлення сертифіката EUR.1, який дає змогу застосувати преференційні ставки мита, що, у свою чергу, зменшує розмір податку на додану вартість при імпорті. Також зазначено, що складність визначення бази оподаткування ПДВ пов'язана з необхідністю включення до неї не лише митної вартості товару, а й сум мита, акцизів, транспортних витрат і послуг митних брокерів.
Найдьонова Н. В., [27]	У статті підкреслено, що традиційна фінансова звітність не дозволяє користувачам отримати достатній обсяг аналітичних даних про стан

Автор, джерело	Проблема, що піднімається
	імпортних активів, розрахунки з нерезидентами та виконання зовнішньоекономічних договорів. Запропоновано реформування системи обліку імпортних операцій шляхом розробки форм внутрішньої (управлінської) звітності, які відображатимуть деталізовану інформацію для потреб менеджменту підприємства. Зокрема, обґрунтовано необхідність створення звітів про стан розрахунків за імпортовані активи та про діючі зовнішньоекономічні договори. Основними напрямками удосконалення обліку імпорту авторка визначає деталізацію факторів, що впливають на діяльність підприємства, запровадження індивідуальних кодів обліку імпортованих об'єктів, формування системи показників для розкриття інформації за імпортними операціями, а також розробку гнучких форм внутрішньої звітності у табличному, графічному чи текстовому вигляді.
Шутка С. Є., Воляник Г. М., [61]	Основна увага приділяється питанням правильного документального оформлення імпорту, визначення первісної вартості товарів, розрахунку курсових різниць і застосування норм чинного податкового та митного законодавства. У статті наголошено, що облік імпортних операцій має забезпечувати достовірність інформації про рух імпортованих товарів, відповідність валютного обліку вимогам П(С)БО 21, а також дотримання податкової дисципліни при нарахуванні та сплаті мита, ПДВ, акцизів і зборів. Автори підкреслюють, що складність практичного ведення такого обліку зумовлена валютними коливаннями, різними умовами зовнішньоекономічних договорів, необхідністю правильного визначення бази оподаткування та своєчасного декларування товарів. Виділено, що важливою проблемою залишається правильне формування первісної вартості імпортованих запасів відповідно до П(С)БО 9 - із включенням у неї всіх витрат, пов'язаних із придбанням і доставкою товарів. Крім того, наголошено на необхідності вдосконалення аналітичного обліку шляхом деталізації субрахунків у розрізі валют та контрагентів.
Овдій О. В., Редзюк Т. Ю., Духновська Л. М., [28]	У праці розглядаються особливості організації бухгалтерського обліку та інформаційно-аналітичного забезпечення імпортних операцій в умовах воєнного стану. Зазначено, що головною метою обліку імпортних операцій у цей період є забезпечення національної безпеки, контроль за переміщенням товарів і валютними операціями, а також запобігання використанню імпортних ресурсів у військових цілях. Окрему увагу приділено змінам у податковому та митному законодавстві: скорочення строків розрахунків за імпортними операціями, скасування або зниження податків (ПДВ, акцизу) для певних категорій товарів, спрощення процедур митного оформлення, звільнення від нетарифного регулювання товарів для потреб ЗСУ. Також висвітлено питання документального оформлення імпорту (зокрема, правильності зазначення ПДВ у контрактах і деклараціях) та автоматизації облікових процесів. Автори аналізують сучасні програмні продукти, що використовуються для ведення обліку імпортних операцій (BookKeeper, М.Е.Doc, Dilovod, MASTER: Бухгалтерія тощо), та порівнюють їхні можливості. Зазначається, що такі системи дозволяють підвищити ефективність обліку, забезпечити оперативний контроль і зменшити ризики в умовах воєнного стану.

Джерело: сформовано автором на основі досліджень авторів

Отже, дослідження проблематики обліку й оподаткування імпорتنих операцій в Україні залишається багатограним та актуальним, особливо в умовах воєнного стану й економічної нестабільності. У працях різних авторів простежується спільна тенденція до підкреслення складності нормативно-правового регулювання імпорتنих операцій, частих змін податкового законодавства та недостатньої гармонізації між митними, податковими і бухгалтерськими вимогами.

Більшість науковців наголошують, що основними викликами для підприємств є правильне визначення митної вартості, формування первісної вартості імпортованих запасів, а також облік курсових різниць. Значна увага приділяється впливу валютного регулювання, скорочення строків розрахунків і необхідності точного документування зовнішньоекономічних операцій, оскільки будь-які неточності можуть призвести до податкових ризиків і фінансових санкцій.

Проведений огляд літератури дає підстави зробити висновок, що ключовими напрямками вдосконалення обліку імпорتنих операцій в Україні є:

- гармонізація бухгалтерського, митного та податкового законодавства;
- удосконалення системи документального оформлення та електронного адміністрування;
- розвиток управлінської звітності для прийняття оперативних рішень;
- підвищення рівня автоматизації облікових процесів і цифровізації зовнішньоекономічної діяльності.

Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню прозорості обліку імпорتنих операцій, зниженню податкових ризиків та забезпеченню ефективного контролю за зовнішньоекономічними процесами на підприємствах.

Не менш важливим є розгляд та дослідження періодичної літератури, що висвітлює практичні проблеми обліку та оподаткування імпорتنих операцій, що дозволить визначити ключові моменти, які потребують особливої уваги (табл. 1.5)

Таблиця 1.5

**Анотований огляд періодичної літератури, де піднімається проблематика
обліку і оподаткування імпорتنих операцій**

Джерело 1	Питання, що розглядається 2
Стаття «Імпорт товарів: проводки», автор Віктор Онищенко, портал «Бухгалтерська платформа», [30]	У публікації розглянуто особливості бухгалтерського обліку імпортованих товарів, починаючи від моменту переходу права власності до їх оприбуткування. Автор детально пояснює порядок формування первісної вартості імпортованих запасів, у яку включаються митні платежі, транспортно-заготівельні витрати, брокерські послуги, страхування та інші супутні витрати. Значну увагу приділено відображенню операцій у бухгалтерському обліку за допомогою типових проводок, визначенню дати виникнення податкового кредиту з ПДВ, а також обліку курсових різниць при розрахунках з іноземними контрагентами. Особливо підкреслено ризики, пов'язані з неправильним документальним оформленням імпорتنих операцій та помилками у визначенні дати їх відображення в обліку.
Стаття «Імпорт товарів: облік операцій», автор Лілія Антонюк, освітній портал «AVStudy», [1]	У статті розглянуто порядок бухгалтерського обліку імпорتنих операцій відповідно до вимог українського законодавства. Автор пояснює, як правильно визначати момент оприбуткування імпортованих товарів залежно від умов контракту, формувати їх первісну вартість із урахуванням митних платежів, транспортно-заготівельних витрат, страхування та комісійних послуг. Особливо увагу приділено обліку курсових різниць за валютними операціями, правильному застосуванню валютних курсів під час митного оформлення та розрахунків з нерезидентами. Наголошено на типових помилках, пов'язаних із визначенням дати оприбуткування товарів і документальним оформленням імпорту, що може призвести до викривлення даних бухгалтерського обліку та податкових зобов'язань.
Стаття «Імпорт товарів: облікові аспекти», авторка Оксана Мороз, серія «Бібліотека «Баланс»» № 22, [16]	У публікації розглядаються особливості обліку імпортованих товарів в Україні: зокрема питання визнання товарів активами (момент переходу ризиків і вигод чи права власності), формування первісної вартості (включення мита, брокерських, страхування, транспортно-заготівельних витрат), облік у бухгалтерії та податках (ПДВ, податок на прибуток). Авторка акцентує увагу на практичних труднощах: вибір дати оприбуткування, документальне оформлення імпорту, узгодження бухгалтерського й податкового обліку.
Стаття «Бухоблік імпорту товарів: момент оприбуткування і гривневий еквівалент», автор Тетяна Войтенко, журнал Податки & бухоблік, № 31, [4]	В статті розглядаються: коли слід документально оприбуткувати імпортований товар (на момент переходу ризиків і вигод чи на дату митного оформлення); як правильно перераховувати суму імпортованого товару у гривні (який курс обрати, залежно від чи була передоплата чи післяплата) та формувати первісну вартість імпорту з урахуванням митних платежів, брокерських послуг, транспортування та інших витрат. Також авторка звертає увагу на типові проблеми: непевність у виборі дати оприбуткування, ризики неправильного перерахунку валютних сум, недооцінка складових первісної вартості імпортованих товарів, помилки в обліку курсових

	різниць.
--	----------

Продовження таблиці 1.5

1	2
Стаття «Імпорт товарів, використаних в звільнених від ПДВ операціях: заповнюємо декларацію», портал «Бухгалтер 911», [15]	У статті розглядається порядок заповнення декларації з ПДВ та Додатка 5 для випадків, коли імпортовані товари використовуються у операціях, звільнених від оподаткування ПДВ. Автор окреслює, яку вартість - договірну чи митну - слід зазначати у графах 6-9 таблиці 2 Додатка 5, а також пояснює моменти: дата виникнення податкових зобов'язань при ввезенні товарів, база оподаткування та дата включення ПДВ до податкового кредиту.

Джерело: сформовано автором на основі досліджень

Проведений аналіз свідчить, що дослідники й фахівці бухгалтерської сфери одноставно визнають складність обліку імпортних операцій через багатофакторність їх формування та нормативну специфіку. У більшості публікацій підкреслюється важливість правильного визначення моменту переходу права власності на імпортовані товари, що впливає на дату їх оприбуткування в обліку та виникнення податкових наслідків. Значна увага приділяється формуванню первісної вартості імпорту з урахуванням митних платежів, транспортних і брокерських витрат, страхування та курсових різниць. Водночас, автори відзначають типові проблеми практики, зокрема помилки у визначенні курсу валютних операцій, несвоєчасне відображення ПДВ, розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком. Отже, систематизація наукових підходів підтверджує потребу подальшого вдосконалення методичних рекомендацій та уніфікації облікових процедур імпортних операцій відповідно до міжнародних стандартів і чинного законодавства України.

Отже, проведений аналіз наукової та періодичної літератури показує, що у сучасних умовах глобалізації та воєнного стану облік імпортних операцій є складним і динамічним процесом, що потребує гармонізації бухгалтерського, податкового та митного законодавства. У наукових працях виділено головні проблеми: часті зміни нормативної бази, складність визначення митної й первісної вартості товарів, правильність обліку ПДВ і курсових різниць, а також документальне оформлення зовнішньоекономічних операцій. Дослідники

підкреслюють важливість автоматизації обліку, розвитку управлінської звітності, впровадження електронного адміністрування й уніфікації методичних підходів.

Основні напрями вдосконалення – спрощення митних процедур, узгодження норм із європейським законодавством, підвищення прозорості та ефективності облікових процесів. В цілому, проблематика обліку імпорту зводиться до необхідності створення цілісної, стабільної й адаптивної системи обліку та контролю, яка забезпечувала б достовірність даних і мінімізувала податкові ризики підприємств.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження показало, що імпортні операції є невід’ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності України, оскільки вони забезпечують внутрішній ринок ресурсами, технологіями та продукцією, необхідними для функціонування національної економіки. У 2025 році спостерігається позитивна динаміка зростання імпорту, що свідчить про поступове відновлення економічної активності та зростання внутрішнього попиту. Аналіз статистичних даних підтверджує, що імпорт залишається важливою статтею зовнішньої торгівлі, формуючи значну частку у структурі товарообігу держави. Законодавче визначення імпорту у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і Митному кодексі підкреслює дві його сутності – економічну та правову, які в комплексі формують цілісне розуміння цього процесу. Водночас, державне регулювання імпортних операцій через тарифні та нетарифні методи відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки країни. Визначення суб’єктів і напрямів зовнішньоекономічної діяльності створює. В цілому імпорт виступає не лише механізмом забезпечення ресурсами, а й фактором інтеграції України у глобальні економічні процеси.

Нормативно-правове регулювання операцій з імпорту товарів в Україні є багаторівневою системою, яка поєднує правові, митні, податкові, валютні та бухгалтерські аспекти зовнішньоекономічної діяльності. Основу становлять

Митний і Податковий кодекси України, що визначають правила переміщення, оподаткування та оформлення товарів, які ввозяться на територію держави. Закони «Про зовнішньоекономічну діяльність» і «Про валюту і валютні операції» формують правові засади розрахунків з нерезидентами та гарантують фінансову дисципліну учасників ЗЕД. Важливу роль відіграють постанови НБУ, які регламентують граничні строки розрахунків та здійснення валютного контролю. У бухгалтерському аспекті застосування НП(С)БО 9, 16 і 21 забезпечує достовірне відображення імпорتنих операцій у фінансовій звітності. Комплексна взаємодія цих норм створює правову основу для законного, прозорого й ефективного здійснення імпорту товарів. Такий підхід сприяє зменшенню ризиків порушень, підвищенню довіри до суб'єктів ЗЕД і посиленню інтеграції України у світову економіку.

Проведений анотований огляд наукової та періодичної літератури засвідчив, що облік імпорتنих операцій є багатогранним процесом, який поєднує бухгалтерські, податкові та митні аспекти діяльності підприємств. Сучасні дослідження підкреслюють складність нормативно-правового регулювання, часті зміни законодавства та потребу у гармонізації між податковими, бухгалтерськими й митними вимогами. Найбільші труднощі у практиці підприємств виникають при визначенні митної вартості, формуванні первісної вартості імпортованих товарів і правильному відображенні курсових різниць. Значна увага приділяється проблемам документального оформлення операцій, обліку ПДВ та дотриманню строків валютних розрахунків. У періодичній літературі акцент робиться на практичних аспектах ведення обліку, зокрема правильності визначення моменту оприбуткування імпорتنих товарів та формування податкового кредиту. Узагальнення наукових і практичних джерел дозволяє стверджувати, що головним напрямом удосконалення обліку імпорту є впровадження цифрових інструментів, автоматизація облікових процесів та розвиток управлінської звітності. Отримані результати створюють теоретичну основу для подальших досліджень проблем обліку й оподаткування імпорتنих операцій в Україні.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ ВКФ «ЛЕСЯ»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» та особливості організації бухгалтерського обліку імпортних операцій на ньому

ПрАТ ВКФ «Леся» бере свій початок роботи з 1965 р., коли ще було створене як швейна фабрика, а у 1996 р. відбулася її приватизація. Підприємство діє у галузі легкої промисловості, швейне виробництво. Розташоване за адресою: Житомирська область, м. Звягель, вул. Героїв майдану, 3а. Статутний капітал становить 4000000,00 грн [34].

Згідно кодів виду економічної діяльності ПрАТ «ВКФ Леся» здійснює такі види діяльності:

- виробництво іншого верхнього одягу (КВЕД 14.13);
- неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90);
- 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення
- інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах (КВЕД 47.19) [35].

ПрАТ «ВКФ Леся» має лінійно-функціональну організаційну структуру управління. За даного виду управління повноваження розподіляються по вертикалі. Така структура управління дозволяє функціональним відділам надавати необхідну інформацію та допомагати керівникам ланок у прийнятті рішень. Організаційно-економічна структура підприємства зображена рис. 2.1.

Вищим органом управління в ПрАТ «ВКФ Леся» є загальні збори акціонерів. Також на підприємстві створена спостережна рада та ревізійна комісія. Виконавчий орган в акціонерному товаристві це голова правління.

Також, організаційна структура ПрАТ «ВКФ Леся» представлена відділами: економічний відділ, маркетинговий, технічного контролю та постачання. Виробничі підрозділи знаходяться у підпорядкуванні головного технолога, а обслуговуючі у головного інженера. Тоді як, інженер з охорони праці, який очолює відділ з охорони праці забезпечує безпечні умови виробництва та контроль за дотриманням техніки безпеки та інструкцій.

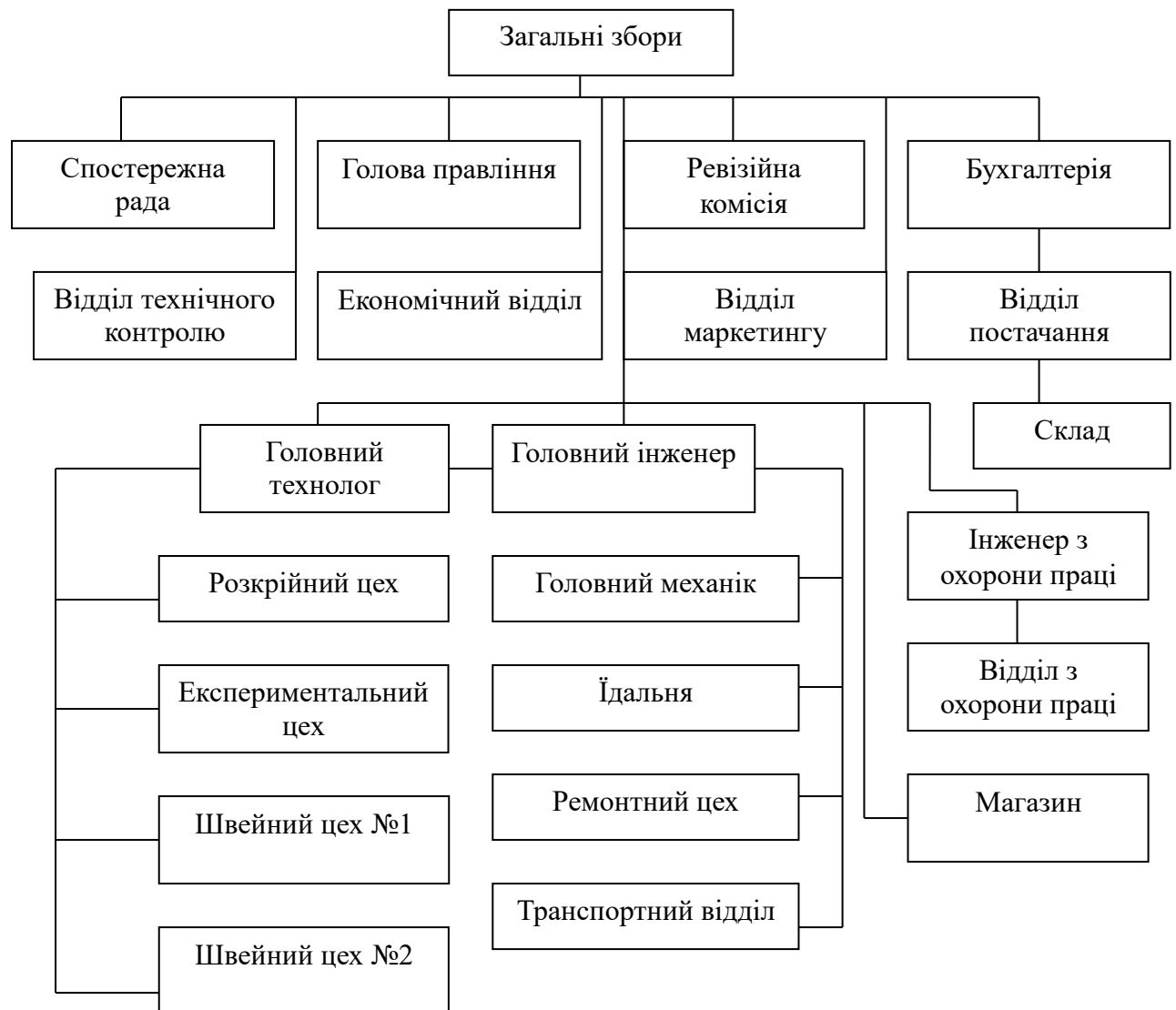

Рис. 2.1. Організаційно-економічна структура ПрАТ «ВКФ Леся»

Джерело: сформовано автором

Персонал ПрАТ «ВКФ Леся» складає 455 осіб. Підприємство продовжує активно розвиватися, упроваджує сучасні технології та в перспективі планує збільшення кількості працівників. Організаційно-управлінську структуру персоналу ПрАТ ВКФ «Леся» наведено на рисунку 2.2.

До керівного складу належать працівники, які забезпечують організацію виробничого процесу та управління діяльністю підприємства і його структурних підрозділів (директори, начальники цехів, відділів і управлінь, головні спеціалісти, майстри та їхні заступники). Відповідно спеціалісти – це ті працівники, які виконують інженерно-технічні, економічні чи інші професійні завдання, пов’язані з підготовкою виробництва, його організацією, обліком і аналітикою (інженери, економісти, конструктори, бухгалтери, технологи, юрисконсульти, адміністратори, нормувальники тощо). Зокрема, службовці забезпечують ведення документації, виконання канцелярських і частини адміністративно-господарських робіт. Основа виробництва – робітники, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, створюючи продукцію, здійснюючи ремонт, транспортування, надання послуг або забезпечуючи умови для нормального перебігу виробничої діяльності.

Робітники поділяються на основних і допоміжних. Основні працівники безпосередньо створюють продукцію, змінюючи предмети праці за допомогою виробничих засобів. Допоміжні ж забезпечують функціонування основного виробництва, виконуючи роботи з транспортування, зберігання матеріалів і готової продукції, а також ремонту основних засобів.

Початковою ланкою організації виробничого процесу та основним елементом виробничої системи є робоче місце – простір, де один або кілька працівників виконують визначені операції з виготовлення продукції чи забезпечення виробничого процесу, використовуючи необхідне обладнання, інструменти та пристрої, розміщені на спеціально відведеній площі.

Виробнича ділянка формується з сукупності робочих місць, які виконують технологічно подібні операції або виробляють однорідну продукцію. Це окрема адміністративна одиниця підприємства, якою керує майстер, якщо в зміні працює щонайменше 25 осіб.

Рис. 2.2. Організаційно-управлінська структура персоналу ПрАТ «ВКФ Леся»

Джерело: сформовано автором

Цех – це відокремлений у територіальному та організаційному плані структурний підрозділ підприємства, у межах якого функціонують основні, допоміжні та обслуговуючі дільниці. Він виконує певний комплекс робіт згідно з внутрішньою спеціалізацією та кооперацією виробничих процесів. На великих підприємствах група однорідних цехів об'єднується у виробництво. У виробничих цехах здійснюється безпосереднє виготовлення готової продукції, тоді як допоміжні цехи створюють умови для стабільної роботи основного виробництва. Послідовність технологічних операцій виробничого процесу наведено на рис. 2.3.

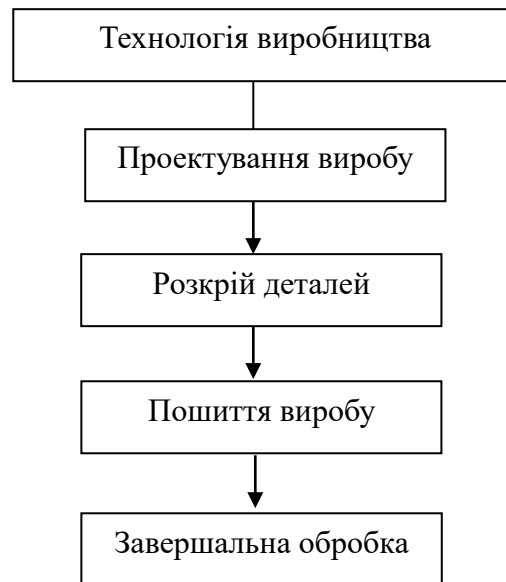

Рис. 2.3. Технологія виробництва за процесами

Джерело: сформовано автором

Отже, встановлено, що ПрАТ «ВКФ Леся» функціонує за лінійно-функціональною структурою управління, яка забезпечує чіткий розподіл обов'язків і відповідальності по вертикалі від керівництва до кожного працівника через керівників окремих підрозділів. Організація швейного виробництва на підприємстві характеризується високою трудомісткістю та значними капітальними витратами, що зумовлює потребу у достатньому матеріально-технічному забезпеченні та залученні кваліфікованих кадрів.

Організація бухгалтерського обліку є невід'ємною складовою процесу створення підприємства та підготовки його до ефективного функціонування. Без належно організованої системи обліку діяльність суб'єктів господарювання є неможливою, адже це суперечить вимогам чинного законодавства України.

Як методична основа управління, організація бухгалтерського обліку забезпечує формування, обробку та використання достовірної інформації про господарську діяльність підприємства, визначає принципи, форми та способи ведення облікових процесів.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку покладається на власника підприємства у співпраці з обліковими працівниками. Безпосереднє ведення обліку здійснюють бухгалтери, які, дотримуючись погодженої з

керівництвом методики, забезпечують правильне відображення господарських операцій та складання фінансової звітності.

Організація бухгалтерського обліку операцій з імпорту товарів на ПрАТ «ВКФ Леся» здійснюється відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України (НП(С)БО). Відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємство зобов'язане забезпечувати достовірне та повне відображення господарських операцій, у тому числі зовнішньоекономічних. Основними нормативними актами, якими керується ПрАТ «ВКФ Леся» при веденні обліку імпортних операцій, є П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Облік імпортних операцій ведеться у національній валюті України із застосуванням офіційного курсу Національного банку України на дату здійснення господарської операції та на звітну дату. Курсові різниці, що виникають у процесі перерахунку валютних активів і зобов'язань, визнаються у складі інших доходів або витрат згідно з вимогами НП(С)БО 21.

Формування первісної вартості імпортованих запасів здійснюється відповідно до п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси» та включає такі складові:

- суму, сплачену постачальнику за контрактом;
- ввізне мито, митні збори, податки та інші обов'язкові платежі, що не підлягають відшкодуванню;
- транспортно-заготівельні витрати, включаючи страхування, експедирування та доставку до складу підприємства;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням сировини до стану, придатного для використання у виробництві [42].

Бухгалтерський облік операцій з імпорту сировини базується на первинних документах зовнішньоекономічних контрактах, інвойсах, митних деклараціях, товарно-транспортних накладних, актах приймання-передачі тощо. На підставі цих документів здійснюється формування облікових записів на

рахунках бухгалтерського обліку, визначення митної вартості товарів, обчислення податкових зобов'язань і включення супутніх витрат до собівартості запасів. У табл. 2.1 представлено систему синтетичних рахунків, що використовуються для реєстрації господарських операцій з імпорту сировини і матеріалів у ПрАТ ВКФ «Леся».

Таблиця 2.1

Система синтетичних рахунків для реєстрації імпортних операцій у ПрАТ ВКФ «Леся»

Об'єкт обліку	Номер рахунку	Назва рахунку	Призначення та особливості використання
1	2	3	4
Облік запасів	20	Виробничі запаси	Відображення вартості сировини, матеріалів та інших запасів, що імпортуються для виробничих потреб.
	28	Товари	Облік товарів, що надходять із-за кордону для подальшої реалізації.
Облік розрахунків	311, 312	Поточні рахунки в національній та іноземній валюті	Використовуються для відображення оплати за імпортними операціями.
	362	Розрахунки з іноземними покупцями	Використовується при здійсненні операцій міни (бартеру) з нерезидентами.
	371	Розрахунки за виданими авансами	Облік попередніх платежів постачальникам-нерезидентам. Курсові різниці не розраховуються, оскільки заборгованість є немонетарною.
	377	Розрахунки з іншими дебіторами	Відображаються суми, перераховані митним органам за виконання митних формальностей.
	632	Розрахунки з іноземними постачальниками	Враховуються зобов'язання перед іноземними контрагентами. Курсові різниці визначаються на дату балансу та дату операції.
	641/642	Розрахунки за обов'язковими платежами	Відображення сум мита, акцизу та податку на додану вартість, сплачених при імпорті.
Облік курсових різниць	945	Втрати від операційної курсової різниці	Фіксуються збитки, що виникають у результаті зміни валютних курсів під час операційної діяльності.
	714	Доходи від операційної курсової різниці	Відображаються прибутки від зміни валютного курсу за операційною діяльністю.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
Облік курсових різниць	974	Втрати від неопераційної курсової різниці	Відображаються збитки від курсових різниць, пов'язаних із неопераційною діяльністю.
	744	Доходи від неопераційної курсової різниці	Облік доходів від зміни валютних курсів, що не пов'язані з операційною діяльністю.

Джерело: сформовано автором

У разі здійснення розрахунків із постачальниками в іноземній валюті підприємство веде аналітичний облік валютних зобов'язань і контролює правильність визначення курсових різниць.

Облік імпорتنих операцій на підприємстві веде бухгалтерська служба, очолювана головним бухгалтером, який організовує роботу з ведення обліку, забезпечує достовірність фінансової інформації та контроль за правильністю відображення імпорتنих операцій у звітності. Він відповідає за своєчасне подання фінансової звітності, а також за відповідність даних обліку чинним нормативним актам і внутрішнім політикам підприємства.

Бухгалтер з обліку активів веде аналітичний облік матеріальних цінностей, у тому числі імпортової сировини, що надходить на склад. Його обов'язком є перевірка первинних документів, митних декларацій, рахунків-фактур та транспортних накладних, а також правильне формування первісної вартості імпортованих активів.

Бухгалтер з обліку оплати праці забезпечує розрахунки з працівниками, які беруть участь у процесі розвантаження, приймання, складування й обробки імпорتنих товарів, а також контролює правильність нарахування заробітної плати відповідно до трудових витрат у межах виробничого процесу.

Алгоритм формування інформації про імпортні операції у системі бухгалтерського обліку бухгалтерською службою ПрАТ ВКФ «Леся» зображено на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Етапи формування інформації про імпортні операції у системі бухгалтерського обліку бухгалтерською службою ПрАТ ВКФ «Леся»

Джерело: сформовано автором

Отже, організація бухгалтерського обліку імпортних операцій на ПрАТ «ВКФ Леся» спрямована на забезпечення повного, систематизованого та достовірного відображення всіх витрат, пов'язаних із придбанням, транспортуванням, митним оформленням та використанням імпортової сировини і матеріалів. Забезпечення достовірної інформації про імпортні операції є необхідною умовою для ефективного управління виробничими ресурсами, оскільки дозволяє керівництву підприємства здійснювати обґрунтоване планування витрат, оцінювати собівартість продукції та приймати стратегічні фінансові рішення. Тому організація обліку на підприємстві має передбачати контроль за правильністю визначення первісної вартості запасів, коректне відображення курсових різниць, ведення аналітичного обліку розрахунків із постачальниками-нерезидентами та своєчасне документальне оформлення операцій.

2.2. Особливості оподаткування імпорتنих операцій

Оподаткування імпорتنих операцій є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності держави, оскільки визначає фінансові умови ввезення товарів на її територію та впливає на конкурентоспроможність вітчизняного ринку. Вивчення особливостей такого оподаткування дозволяє розкрити специфіку застосування митних платежів, податку на додану вартість та акцизів при імпорті, а також оцінити їхній вплив на формування собівартості товарів і фінансову дисципліну суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, аналіз податкових механізмів при імпорті дає змогу визначити правові та економічні аспекти, що забезпечують ефективність контролю за митними операціями та стимулюють дотримання законодавчих вимог.

У процесі здійснення зовнішньоекономічних операцій справляються митні платежі, зокрема це: мито, акцизний податок (з підакцизних товарів) та ПДВ.

Особливості справляння мита, а також ставки податку визначаються МКУ та Законом України «Про митний тариф». Щодо акцизного податку та ПДВ необхідно звернутися до норм ПКУ.

Відповідно до ст. 185 п. 185.1 пп. в ввезення товарів на митну територію України є об'єктом оподаткування ПДВ [33].

ПДВ справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України від бази оподаткування – митної вартості. Згідно з МКУ «митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари» [22].

Відповідно до ст. 190.1 Податкового кодексу України, базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до Митного кодексу України, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів [33].

Договірна (контрактна) вартість товарів вказується або у контракті, або у специфікації до нього. Але в її достовірності часто сумніваються митні органи, що потребує додаткових витрат часу бухгалтера на її підтвердження. Крім того, при умові поставки EXW, що означає самовивіз товару, до митної вартості товару також включається вартість транспортування товару до кордону України, що передбачає зазначення перевізником товару додаткової інформації:

- вартість перевезення товару до кордону з Україною;
- вартість транспортування товару по Україні до покупця;
- винагорода експедитора за поставку товару [51, с. 272].

Імпортна діяльність в Україні оподатковується податком на додану вартість (ПДВ) за ставками: 20% та 7% – остання застосовується до операцій із ввезення лікарських засобів, дозволених для виробництва й використання в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів, зареєстрованих у Державному реєстрі медичної техніки або таких, що відповідають вимогам чинних технічних регламентів і мають документ про відповідність [33].

Окремі категорії імпортованих операцій звільнюються від сплати ПДВ згідно зі статтею 197 та підрозділом 2 розділу XX Податкового кодексу України [33]. Це, зокрема, стосується імпорту чистопородних племінних тварин та племінних (генетичних) ресурсів за визначеними кодами УКТ ЗЕД, якщо такі операції здійснюють суб'єкти спеціального режиму оподаткування відповідно до статті 209 ПКУ. Подальший продаж таких тварин або генетичних матеріалів оподатковується у загальному порядку.

Сума ПДВ при ввезенні товарів має бути сплачена до державного бюджету до або в день подання митної декларації. Без попередньої сплати податку компанія не може отримати товар. Датою виникнення податкового зобов'язання з ПДВ вважається день подання митної декларації до митного оформлення [33].

Відповідно до пункту 180.1 ПКУ, платником ПДВ вважається будь-яка особа, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, що

підлягають оподаткуванню [33]. Це означає, що незалежно від реєстрації підприємства як платника ПДВ, воно зобов'язане сплачувати цей податок під час імпорту.

Митна декларація підтверджує право на податковий кредит, а дата його виникнення збігається з моментом сплати податку та датою її оформлення. Таким чином, у процесі оформлення імпортних операцій зобов'язання з ПДВ нараховуються завжди. Для платників ПДВ сплачена сума включається до податкового кредиту, а для неплатників до первісної вартості придбаних товарів відповідно до пункту 9 П(С)БО 9 «Запаси».

Крім того, операції з імпорту та реалізації підакцизних товарів підлягають оподаткуванню акцизним податком згідно зі статтею 213.1 ПКУ [33]. Перелік підакцизних товарів і ставки визначено у статті 215 Податкового кодексу. Акцизний податок є непрямим податком на споживання певних видів продукції, що включається до ціни товару.

Відповідно до пп. 216.4 датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України є дата подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання контролюючим органом у визначених законодавством випадках [33].

Об'єктом оподаткування виступає вартість товарів, що ввозяться на митну територію України. Ставки акцизного податку можуть бути встановлені у відсотках до бази оподаткування або у фіксованих розмірах – залежно від маси, об'єму, кількості чи іншого фізичного показника, визначеного законодавством.

Зокрема, у разі обчислення податку із застосуванням адвалорних ставок базою оподаткування є: вартість товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку (ПКУ). Якщо ж сума податку обчислюється із застосуванням специфічних ставок з підакцизних товарів (продукції), то базою оподаткування є їх величина, визначена в одиницях

виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках [33].

Від оподаткування акцизним податком звільняються окремі імпортні операції, визначені Податковим кодексом України. Зокрема, відповідно до статті 213.2 ПКУ, не підлягають оподаткуванню акцизом такі види імпорту:

1. Ввезення підакцизних товарів на митну територію України з метою транзиту через територію України (за умови, що товари не споживаються та не реалізуються на внутрішньому ринку).

2. Імпорт підакцизних товарів для зберігання в митному режимі митного складу, якщо такі товари не випускаються для вільного обігу на території України.

3. Ввезення підакцизної продукції в режимі реекспорту, коли товари повертаються за межі України у первісному стані.

4. Імпорт підакцизних товарів для офіційного використання дипломатичними та консульськими представництвами, а також представниками міжнародних організацій, що мають відповідні привілеї та імунітети.

5. Ввезення підакцизних товарів як гуманітарної допомоги відповідно до законодавства.

6. Імпорт підакцизних товарів, що використовуються як сировина для виробництва іншої продукції, якщо такі товари не призначені для реалізації кінцевому споживачеві (за умови дотримання вимог щодо цільового використання) [33].

Отже, звільнення від акцизного податку застосовується переважно тоді, коли імпортовані підакцизні товари не потрапляють у внутрішній обіг, або мають спеціальне цільове призначення (виробниче, дипломатичне, гуманітарне тощо).

Разом з імпортом також варто розглянути операції із реімпорту товарів.

Відповідно до пункту 206.3 статті 206 ПКУ, операції із ввезення товарів у режимі реімпорту звільняються від оподаткування ПДВ, якщо дотримано вимог митного законодавства [33].

Також, відповідно до пункту 213.2.2 статті 213 ПКУ, реімпорт підакцизних товарів не є об'єктом оподаткування акцизним податком, за умови, що такі товари не були піддані переробці за межами митної території України [33].

Крім того, стаття 286.5 Митного кодексу України встановлює, що при поміщенні товарів у митний режим реімпорту не справляються ввізне мито, акцизний податок і ПДВ, якщо товари повертаються у первісному стані, а їхнє повернення здійснюється з причин, передбачених законодавством — наприклад, у випадку розірвання зовнішньоекономічного договору або виявлення невідповідності товару умовам контракту [22].

Таким чином, реімпортовані товари звільняються від оподаткування ПДВ, акцизним податком та ввізним митом, якщо:

- вони повертаються у тому самому стані, в якому були вивезені;
- оформлені у відповідному митному режимі;
- дотримані вимоги, визначені Податковим і Митним кодексами України/

Оподаткування імпорту митом є одним із ключових елементів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Мито виконує не лише фіскальну функцію, а й захисну, оскільки спрямоване на регулювання обсягів імпорту, підтримку національного виробника та збалансування зовнішньоторговельного балансу.

Згідно з МКУ: «мито — це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та цим Кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до цього Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [22].

Основні положення щодо справляння мита регулюються розділом IX «Митні платежі» Митного кодексу України. Відповідно до статті 272 МКУ, ввізне мито справляється з товарів, що переміщуються через митний кордон України у митному режимі імпорту [22].

Розміри ставок ввізного мита встановлено Законом України «Про Митний тариф України», який містить Перелік товарів і ставок ввізного мита,

визначених за кодами Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). Саме цей документ є основою для нарахування мита під час митного оформлення імпортованих товарів (Закон України “Про Митний тариф України” від 04.06.2020 № 674-IX).

Відповідно до статті 280 МКУ, ставки мита можуть бути:

- адвалорними – встановлюються у відсотках до митної вартості товару;
- специфічними – визначаються у фіксованому розмірі за одиницю товару (наприклад, за кілограм, літр, штуку тощо);
- комбінованими – поєднують обидва підходи [22].

Відповідно до статті 279 Митного кодексу України, базою оподаткування митом виступають кількісні або вартісні показники, що визначаються залежно від типу ставки мита, встановленої законом [22]. Так, для товарів, на які передбачено адвалорні ставки мита, базою є митна вартість таких товарів, тобто ціна, фактично сплачена або така, що підлягає сплаті за них при ввезенні на митну територію України. У свою чергу, для товарів, на які встановлено специфічні ставки мита, базою оподаткування є кількість цих товарів у визначених законом одиницях виміру (наприклад, у кілограмах, літрах, штуках тощо).

У випадку, коли до певного товару застосовується комбінована ставка мита, база оподаткування визначається з урахуванням як митної вартості, так і кількісних показників товару, тобто поєднанням принципів, притаманних адвалорним і специфічним ставкам. Такий підхід дозволяє забезпечити більш справедливе нарахування мита та збалансувати вплив зміни цінових і фізичних параметрів імпортованих товарів.

Датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом у випадках, визначених цим Кодексом та законами України [22].

Окремі категорії товарів можуть бути звільнені від сплати мита згідно зі статтею 287 МКУ, наприклад [22]:

- товари, що ввозяться у межах міжнародної технічної допомоги;
- товари, призначені для офіційного користування дипломатичних представництв;
- товари, що імпортуються у режимі реімпорту або транзиту (ст. 287 МКУ).

Таким чином, оподаткування імпорту митом базується на положеннях Митного кодексу України та Митного тарифу України, а розмір податкових зобов'язань залежить від митної вартості, коду товару за УКТ ЗЕД і встановленої ставки мита.

Під час дії воєнного стану в Україні система оподаткування імпорту зазнала істотних змін, спрямованих на спрощення процедур митного оформлення, зменшення податкового навантаження та забезпечення стабільного функціонування економіки в умовах збройної агресії.

Відповідно до положень Закону України № 2142-IX та Закону № 2118-IX, на період дії воєнного стану запроваджено тимчасові пільги щодо справляння податку на додану вартість та ввізного мита. Зокрема, починаючи з 1 квітня 2022 р., операції з ввезення товарів на митну територію України у митному режимі імпорту, що здійснюються платниками єдиного податку I–III груп, звільнено від оподаткування ПДВ [37].

Також відповідно до Закону України № 2173-IX від 01.04.2022 р. [38] від сплати ПДВ та акцизного податку звільняються фізичні особи, які ввозять на територію України легкові автомобілі, кузови до них, причепа, напівпричепа, мотоцикли, автобуси та вантажні транспортні засоби. Таке звільнення мало на меті компенсувати втрати транспортної інфраструктури та спростити забезпечення мобільності громадян в умовах війни.

Крім того, на період воєнного стану було встановлено нульову ставку ПДВ або звільнення від податку на операції з імпорту товарів, призначених для задоволення потреб оборони держави, функціонування критичної інфраструктури та гуманітарного забезпечення населення [37].

Водночас, відповідно до вимог п. 197.23 Податкового кодексу України, пільговий режим не поширюється на імпорту товарів, які мають походження з держави-агресора або з окупованих територій, а також на товари, що ввозяться з таких територій [33].

Отже, зміни в оподаткуванні імпорту під час воєнного стану характеризуються тимчасовим скасуванням або зниженням податкових ставок, спрощенням митних процедур, а також встановленням спеціальних умов для оборонних і гуманітарних поставок. Такі заходи є антикризовим інструментом державної податкової політики, спрямованим на підтримку економічної стабільності та пристосування фіскальної системи до умов воєнної економіки.

2.3. Облікове відображення імпортих операцій та розкриття інформації про них у фінансовій звітності

ПрАТ ВКФ «Леся» здійснює пошиття одягу на основі імпортованої сировини та матеріалів. Для забезпечення достовірності відображених даних в бухгалтерського обліку, а потім і у фінансовій звітності, усі операції реєструються на підставі первинних документів.

Оскільки, імпортих операції є складовою зовнішньоекономічної діяльності, то сукупність документів, що супроводжує такі операції є доволі значною. Зокрема, це можуть бути: дозвільні, договірні, страхові, супроводжувальні, митні, розрахунково-платіжні, претензійні документи, транспортні тощо. В цілому систему документів, щодо оформлення імпортих операцій представлено на рис. 2.5.

Рис. 2.5 Систематизація первинних документів імпортової діяльності

Джерело: сформовано автором на основі: [5, с. 201; 6; 8, с. 203; 13, с. 141-142; 18, с. 181; 21, с. 5; 59, с. 394-395]

Слід окремо підкреслити, що формування первинних документів, які використовуються під час проведення імпортних операцій, має здійснюватися з суворим дотриманням вимог чинного законодавства, оскільки неправильне оформлення таких документів може призвести до труднощів як під час митного оформлення товарів та розрахунків із іноземними контрагентами, так і при врегулюванні правовідносин із ними.

На етапі систематизації інформації саме первинні документи є основним джерелом відображення імпортних операцій у синтетичному та аналітичному обліку, а також при складанні фінансової звітності підприємства.

Ключовим елементом обліку імпорتنих операцій є розрахунки з іноземними контрагентами, які ведуться у валюті країни постачальника. Відображення таких розрахунків передбачає, що окремі об'єкти обліку (грошові кошти та розрахунки) повинні фіксуватися одночасно в іноземній валюті та у національній грошовій одиниці. Це зумовлено тим, що інформація у фінансовій звітності подається у гривні, а активні коливання валютного курсу призводять до систематичного виникнення так званих курсових різниць, які необхідно коректно відображати в обліку.

Вітчизняне законодавство регламентує порядок обліку розрахунків в іноземній валюті НП(С)БО21 «Вплив змін валютних курсів», що встановлює методологічні засади формування інформації про операції в іноземних валютах та їх відображення у грошовій одиниці України [41]. Зокрема, стандарт визначає: «курсова різниця – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах» [41]. Також, стандартом визначено розмежування статей балансу на монетарні та немонетарні статті. Відповідно за монетарними стаття необхідним є перерахунок курсових різниць на дату операції та дату балансу. На рис. 2.6 відображено алгоритм ідентифікації об'єктів обліку за монетарними та немонетарними статтями, а також порядку визначення курсових різниць.

В бухгалтерському обліку відображення курсових різниць є невід'ємною складовою обліку операцій в іноземній валюті та безпосередньо впливає на формування фінансових результатів підприємства. Зміни валютного курсу гривні призводять до виникнення курсових різниць, які відображаються як доходи або витрати, залежно від напрямку динаміки валютного курсу.

Курсові різниці, що виникають у зв'язку з імпортними та експортними операціями, віднесеними до операційної діяльності підприємства, включаються до складу доходів або витрат операційної діяльності. Вони коректно відображаються на субрахунках: 714 «Дохід від операційної курсової різниці» у випадку позитивних курсових різниць та 945 «Втрати від операційної курсової різниці» у разі негативних коливань валютного курсу. Далі, результати цих

облікових операцій узагальнюються на рахунку 79 «Фінансові результати», що дозволяє визначити вплив валютних коливань на фінансовий стан підприємства в цілому.

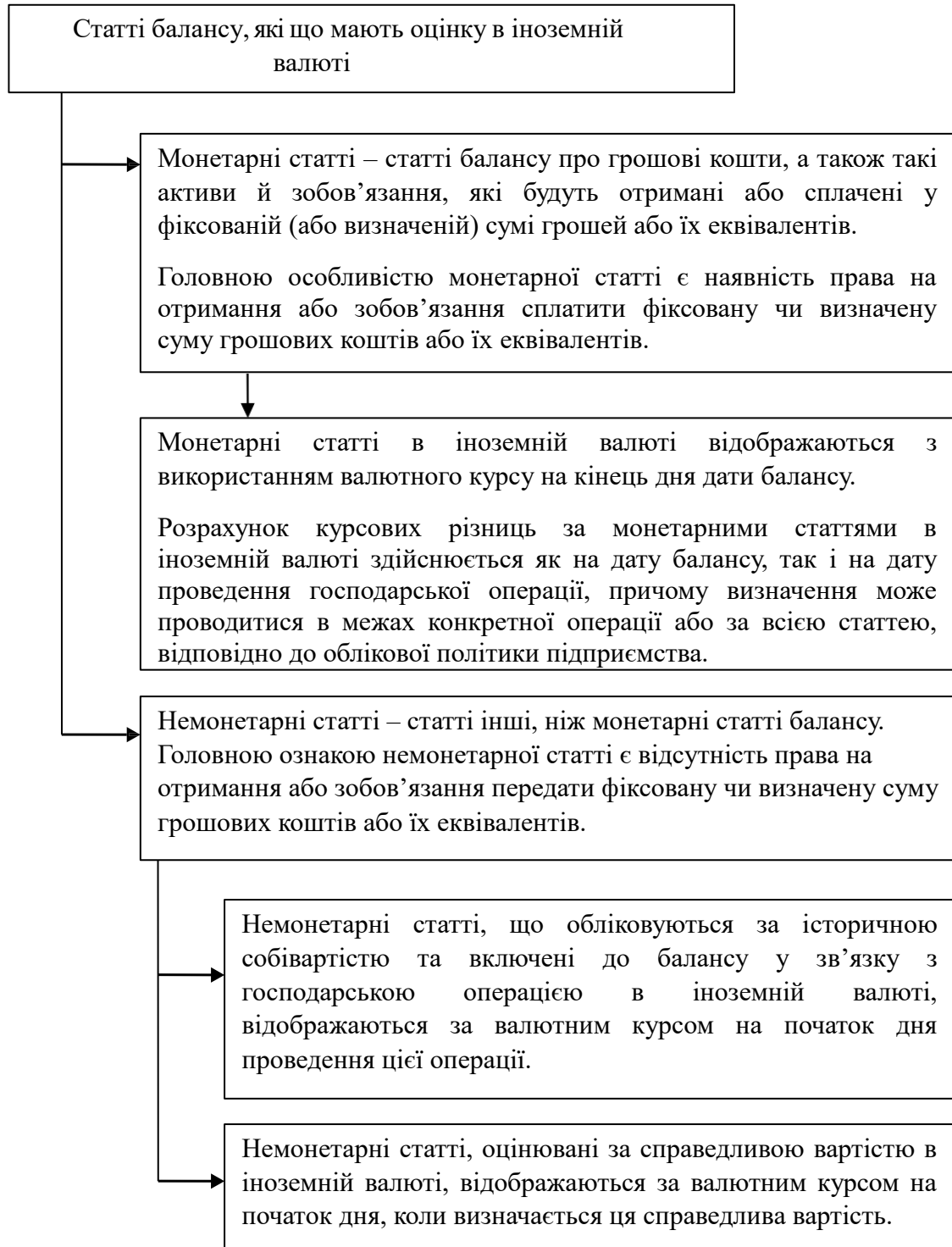

Рис. 2.6. Відображення операцій в іноземній валюті відповідно до НП(С)БО 21

Джерело: сформовано автором на основі [41]

Окрім операційних, існують неопераційні курсові різниці, які виникають унаслідок валютних коливань за операціями, що не пов'язані безпосередньо з основною діяльністю підприємства, наприклад, при інвестиційних операціях, кредитних зобов'язаннях у валюті або інших фінансових операціях. Такі курсові різниці відображаються на субрахунках 744 «Доходи від неопераційної курсової різниці» або 974 «Втрати від неопераційної курсової різниці» та також узагальнюються на рахунку 79 «Фінансові результати», що забезпечує повний облік впливу валютних коливань на фінансовий результат підприємства.

Такий підхід забезпечує коректне і своєчасне відображення курсових різниць, що є необхідною умовою для об'єктивного визначення прибутку або збитку підприємства. Він також дає змогу контролювати фінансові ризики, пов'язані зі зміною валютних курсів, та формувати достовірну інформацію для управлінських рішень, фінансового аналізу та складання звітності відповідно до чинного законодавства України.

Особливості визначення доходу чи витрат від курсових різниць за видами діяльності проілюстровано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Визначення доходу чи витрат від курсових різниць за видами діяльності

Напрямок зміни валютного курсу	Курсові різниці відображаються	
	за статтями активу Балансу	за статтями пасиву Балансу
Операційна діяльність		
Зростання курсу іноземної валюти відносно гривні	Кредит 714 «Дохід від операційної курсової різниці»	Дебет 945 «Втрати від операційної курсової різниці»
Зменшення курсу іноземної валюти відносно гривні	Дебет 945 «Втрати від операційної курсової різниці»	Кредит 714 «Дохід від операційної курсової різниці»
Фінансова та інвестиційна діяльність		
Зростання курсу іноземної валюти відносно гривні	Кредит 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»	Дебет 974 «Втрати від неопераційної курсової різниці»
Зменшення курсу іноземної валюти відносно гривні	Дебет 974 «Втрати від неопераційної курсової різниці»	Кредит 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»

Після аналізу нормативної бази, що регламентує облік розрахунків в іноземних валютах, доцільно детально розглянути порядок відображення імпорتنих операцій у бухгалтерському обліку.

Як зазначалося вище, відображення в обліку імпорتنих операцій відбувається на підставі первинних документів. Не менш важливим документом виступає митна декларація, на підставі якої здійснюється відображення митних платежів, а також підтвердження про ввезення сировини та товарів на митну територію України у відповідному митному режимі.

Надходження товарів за імпортними контрактами може здійснюватися як на умовах попередньої оплати, так і на умовах відстрочки платежу. Відображення цих операцій у бухгалтерському обліку відрізняється залежно від умов розрахунку. Так, кредиторська заборгованість перед іноземним постачальником за отримані товари визнається монетарною статтею, що зумовлює необхідність визначення та відображення курсових різниць як на дату здійснення платежу, так і на дату балансу.

У той же час, дебіторська заборгованість за виданим постачальнику авансом розглядається як немонетарна стаття, оскільки курсові різниці за нею не визнаються. Вартість попередньої оплати включається до первісної вартості придбаних активів за курсом на дату здійснення авансу. Такий підхід забезпечує коректне формування облікової інформації, гарантує достовірність фінансової звітності та дозволяє враховувати вплив валютних коливань на фінансовий результат підприємства у випадку оплати на умовах кредиту.

Для відображення особливостей бухгалтерського обліку імпорتنих операцій при попередній та наступній оплаті розглянемо такі операції у табл. 2.3 та 2.4.

8 серпня 2025 р. ПрАТ ВКФ «Леся» уклало імпортний контракт на придбання тканини для пошиття пальто демісезонного. Сума контракту – 10 тис. євро. 15 серпня 2025 р. підприємство здійснило попередню оплату (у

розмірі 100%) на рахунок постачальника. 25 серпня 2025 р. було здійснено митне оформлення поставки. Курс НБУ на 15.08. 2025р. – 45,4632 грн за 1 євро, курс НБУ на 25.08.2025 р. – 45, 4833 грн за євро. Ставка мита – 10%, ставка ПДВ – 20%.

Таблиця 2.3

**Синтетичний облік імпорту сировини і матеріалів
на умовах попередньої оплати**

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
15.08. З валютного рахунку перерахована попередня оплата іноземному постачальнику у сумі 10000 євро $10000 \text{ євро} * 45,4632 \text{ грн./євро}$	371	312	454632,00
25.08. З поточного рахунку перераховані митні платежі: - мито $10000 * 45, 4833 * 10 \% = 45483,30 \text{ грн}$ - ПДВ $(10000*45, 4833+45483,30) * 20 \% = 100063,26$	377	311	145546,56
25.08. На підставі оформленої ввізної вантажної митної декларації оприбутковано тканину $10000 \text{ євро} * 45,4632 \text{ грн./євро}$	201	632	454632,00
25.08 Платежі, сплачені під час митного оформлення товару, віднесені до його первісної вартості	201	377	145546,56
25.08. Сплачена під час митного оформлення сума податку на додану вартість включена до податкового кредиту	644	641	100063,26
25.08. Проведено взаємозалік заборгованостей	632	371	454632,00

Джерело: сформовано автором

1 вересня 2025 р. ПрАТ ВКФ «Леся» уклало імпортний контракт на придбання тканини для пошиття пальто демісезонного. Сума контракту – 10 тис. євро. 15 вересня 2025 р. було здійснено митне оформлення поставки. 5 жовтня 2025 р. заборгованість перед постачальником було погашено. Курс НБУ на 15.09.2025р. – 45,4632 грн за 1 євро, курс НБУ на 30.09.2025 р. – 45, 4833 грн за євро. Курс НБУ на 5.10.2025р. – 45, 4510. Ставка мита – 10%, ставка ПДВ – 20%.

Таблиця 2.4

Синтетичний облік імпорту запасів на умовах наступної оплати

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
15.09. З поточного рахунку перераховані митні платежі: - плата за митне оформлення - мито $10000 * 45,4632 * 10 \% = 45463,20$ - ПДВ $(10000 * 45,4632 + 45463,20) * 20 \% = 100019,04$	377	311	145482,24
15.09. На підставі оформленої ввізної вантажної митної декларації оприбуткований імпортований товар $10000 \text{ євро} * 45,4632 \text{ грн./євро}$	201	632	454632
Платежі, сплачені під час митного оформлення товару, віднесені до його первісної вартості	201	377	145482,24
Сплачена під час митного оформлення сума податку на додану вартість включена до податкового кредиту	641.2	377	
30.09. На дату балансу здійснено переоцінку заборгованості	945	632	201
05.10. З валютного рахунку перераховано постачальнику за отримані товари 10000 євро $10000 \text{ євро} * 45,4510 \text{ грн./євро}$	632	312	454510,00
Врахована курсова різниця за кредиторською заборгованістю за отримані товари $10000 \text{ євро} * (45,4510 - 45,4833) \text{ грн./євро}$	714	632	323

Джерело: сформовано автором

Особливої уваги під час здійснення операцій щодо імпорту товарів заслуговує питання формування первісної вартості таких товарів. Перелік складових, що мають бути включені до первісної вартості запасів, передбачений п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси». Зокрема, на рис. Відображено складові, що входять до первісної вартості імпортованих запасів.

В умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності та посилення валютного регулювання особливого значення набуває питання контролю за дотриманням граничних строків розрахунків при імпорті товарів. Порухення цих строків може призвести до застосування до підприємства штрафних

санкцій, а також свідчить про недостатній рівень організації обліку валютних операцій.

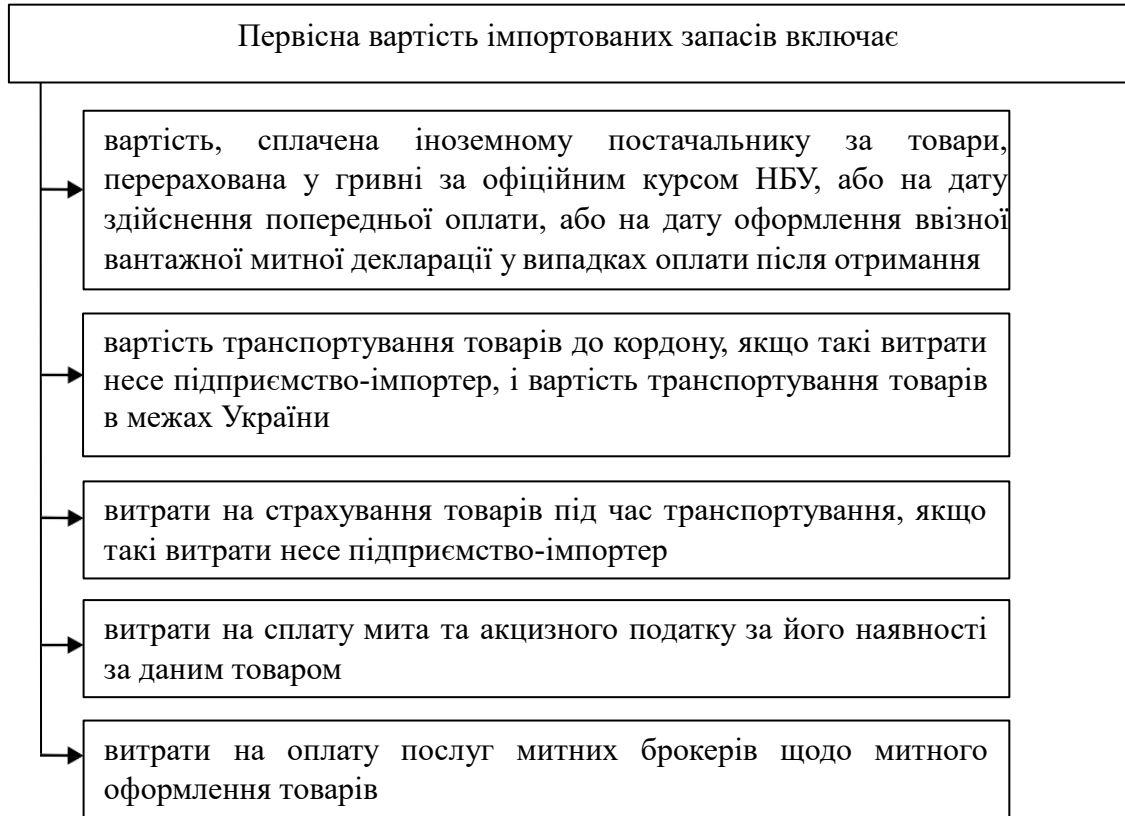

Рис. 2.7. Складові первісної вартості імпортованих товарів

Джерело: сформовано автором на основі: [42]

Разом із тим, чинна практика бухгалтерського обліку не забезпечує належного оперативного контролю за станом виконання розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, оскільки інформація про них розпорошена між бухгалтерськими регістрами, банківськими виписками та митною документацією.

З метою підвищення ефективності контролю за своєчасністю проведення розрахунків за імпортними операціями пропонується розробити та впровадити спеціальний звіт «Контроль дотримання граничних строків розрахунків за імпортними контрактами».

Даний звіт є аналітичним інструментом внутрішнього фінансового моніторингу, який дозволяє систематизувати інформацію щодо валютних зобов'язань підприємства та оперативно відслідковувати терміни їх виконання.

Таблиця 2.5

**Звіт про контроль дотримання граничних строків розрахунків за
імпортними операціями**

№	Контрагент (нерезидент)	Номер і дата контракту	Валюта контракту	Сума контракту	Дата митного оформлення / поставки	Дата платежу (авансового або остаточного)	Граничний строк розрахунків (календарні дні)	Фактична кількість днів прострочення	Сума штрафних санкцій, грн	Відповідальна особа	Примітка
1											
2											
3											
4											
5											

Джерело: сформовано автором

У звіті відображається вся необхідна інформація для контролю за виконанням імпортних контрактів:

- ідентифікаційні дані договору (номер, дата, контрагент, валюта, сума);
- дати поставки та платежу, що дозволяють визначити фактичний період розрахунків;
- граничний строк розрахунків, який визначає кінцеву дату його настання;
- фактичну кількість днів прострочення платежу;
- суму нарахованих штрафних санкцій;
- призначену відповідальну особу та інші важливі примітки.

Звіт може бути реалізований у вигляді електронної таблиці (Excel, Google Sheets) або інтегрований до облікових систем підприємства (BAS, 1С:Підприємство), що дозволить автоматизувати процес заповнення та контролю.

Запровадження звіту «Контроль дотримання граничних строків розрахунків за імпортними контрактами» забезпечить:

- своєчасне виявлення ризику порушення строків валютних розрахунків;
- зменшення фінансових втрат унаслідок застосування санкцій за порушення валютного законодавства;
- підвищення рівня фінансової дисципліни та прозорості у сфері зовнішньоекономічних операцій;
- покращення аналітичного забезпечення управлінських рішень щодо оптимізації імпортної діяльності.

Таким чином, розроблений звіт є практичним інструментом удосконалення системи бухгалтерського обліку імпортних операцій, який сприяє підвищенню ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та відповідає сучасним вимогам фінансового контролю і цифровізації облікових процесів.

Фінансова звітність підприємства повинна забезпечувати повне та достовірне відображення результатів імпортних операцій, які є складовою зовнішньоекономічної діяльності. Облік та порядок розкриття інформації про такі операції регламентуються НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», НП(С)БО 16 «Витрати», а також НП(С)БО 9 «Запаси». У разі застосування міжнародних стандартів основу становлять Концептуальна основа фінансової звітності, МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 2 «Запаси» та МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів».

Інформацію про імпортні операції можна простежити у кількох формах фінансової звітності, зокрема у Звіті про фінансовий стан, Звіті про фінансові

результати, Звіті про рух грошових коштів і у примітках до фінансової звітності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Розкриття інформації про імпортні операції у фінансовій звітності

Форма фінансової звітності	Код рядка та назва статей
Баланс, ф. №1 (Звіт про фінансовий стан)	р. 1100 «Запаси»; р. 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»;
Звіт про фінансові результати, ф. №2 (Звіт про сукупний дохід)	р. 2050 «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)»; р. 2180 «Інші операційні витрати»; р. 2240 «Інші витрати»
Звіт про рух грошових коштів, ф. №3	р. 3110 «Оплата товарів (робіт, послуг) постачальникам»; р. 3120 «Інші платежі, пов'язані з операційною діяльністю»
Примітки до річної фінансової звітності, ф. №5	р. 940 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги»; р. 950 «Інша поточна дебіторська заборгованість»; р. 970 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»

Джерело: сформовано автором на основі [44]

Інформація про імпортні операції відображається у складі загальних показників фінансової звітності. Наприклад, кредиторська заборгованість перед іноземними постачальниками включається до рядка 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» Звіту про фінансовий стан, але цей рядок також охоплює зобов'язання перед вітчизняними контрагентами. Тому для забезпечення прозорості даних необхідне деталізоване розкриття у примітках до звітності, де зазначається структура заборгованості за видами постачальників та валютами розрахунків.

Імпортовані товари визнаються в обліку за первісною вартістю, що включає контрактну ціну, митні платежі, транспортно-заготівельні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані з їх придбанням. Усі операції, пов'язані з імпортом, проводяться у валюті контракту, тому при складанні фінансової звітності виникає необхідність перерахунку валютних статей за курсом НБУ на звітну дату. Виниклі курсові різниці визнаються у складі інших операційних доходів або витрат підприємства згідно з НП(С)БО 21.

У Звіті про фінансові результати імпорتنі операції впливають переважно на статті витрат – собівартість реалізованої продукції, інші операційні та фінансові витрати, які включають суми сплачених мит, зборів, транспортних витрат, комісійних банку тощо.

У Звіті про рух грошових коштів імпорتنі операції відображаються у складі відтоку коштів від операційної діяльності: у рядку 3110 «Оплата товарів (робіт, послуг) постачальникам» показуються платежі в іноземній або національній валюті постачальникам за імпортовані товари. У разі авансових платежів відображаються також зміни у складі дебіторської заборгованості або передплачених витрат.

У примітках до фінансової звітності доцільно розкривати розширену інформацію щодо імпортних операцій відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності щодо імпортних операцій за національними та міжнародними стандартами

Розкриття інформації	За НП(С)БО	За МСФЗ
1. Облікова політика	НП(С)БО 1 – розкривається обрана облікова політика щодо оцінки запасів, визнання курсових різниць, формування собівартості імпортованих товарів.	МСБО 1 – зазначаються принципи оцінки активів і зобов'язань, методи оцінки валютних статей, політика щодо визнання витрат, пов'язаних з імпортом.
2. Запаси, отримані за імпортом	НП(С)БО 9 – розкривається склад запасів, метод оцінки при вибутті (ФІФО, середньозважена тощо), суми транспортно-заготівельних витрат, включених до первісної вартості.	МСБО 2 – зазначається метод оцінки запасів, суми знецінення, відновлення вартості, склад витрат, включених до собівартості запасів.
3. Курсові різниці за імпортними операціями	НП(С)БО 21 – зазначаються суми курсових різниць, включених до складу доходів і витрат, зміни валютних курсів і їх вплив на фінансовий результат.	МСБО 21 розкривається вплив курсових різниць на прибуток або збиток, а також на інший сукупний дохід; зазначається функціональна та валюта подання.

Джерело: сформовано автором на основі [23, 24, 25, 41, 42, 44]

Отже, розкриття інформації про імпортні операції у фінансовій звітності є важливим елементом забезпечення прозорості зовнішньоекономічної діяльності

підприємства. Від правильності формування показників у звітних формах залежить достовірність фінансового результату, рівень оцінки валютних ризиків та ефективність управлінських рішень. Виконання вимог національних і міжнародних стандартів сприяє підвищенню якості фінансової звітності, зміцненню довіри інвесторів і партнерів та покращенню репутації підприємства на зовнішніх ринках.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження організаційно-економічної характеристики діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» показало, що підприємство має стійкі позиції у галузі легкої промисловості та ефективну лінійно-функціональну структуру управління, яка забезпечує раціональний розподіл обов'язків між підрозділами. Організація виробництва характеризується високим рівнем технологічної оснащеності та належною кваліфікацією працівників. Бухгалтерський облік імпорتنих операцій на підприємстві здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО, що забезпечує достовірність фінансової інформації. Система обліку охоплює всі етапи від формування первісної вартості запасів до визначення курсових різниць. На підприємстві запроваджено чіткий контроль за правильністю відображення імпорتنих операцій у звітності. Такий підхід дозволяє забезпечити ефективне використання матеріальних і фінансових ресурсів. Загалом, організація бухгалтерського обліку в ПрАТ ВКФ «Леся» відповідає сучасним вимогам управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Оподаткування імпорتنих операцій є важливою складовою зовнішньоекономічної політики держави, оскільки воно визначає фінансові умови ввезення товарів та формує бюджетні надходження. Основними податками, що справляються при імпорті, є податок на додану вартість, акцизний податок і мито, порядок нарахування яких регулюється Податковим і Митним кодексами України. ПДВ сплачується з митної вартості товару,

включаючи вартість транспортування до кордону, а його сума для платників зараховується до податкового кредиту. Акцизний податок застосовується лише до підакцизних товарів і справляється залежно від обсягу, вартості або виду продукції. Мито виконує не лише фіскальну, а й регулюючу функцію, сприяючи захисту внутрішнього ринку та підтримці національного виробника. Під час воєнного стану законодавством передбачено тимчасові податкові пільги та спрощення процедур митного оформлення, що дозволяє підприємствам мінімізувати витрати.

Ефективність обліку імпортних операцій значною мірою визначається повнотою та достовірністю первинної документації, правильністю відображення курсових різниць і своєчасністю розрахунків з іноземними контрагентами. У процесі аналізу встановлено, що система документального оформлення імпорту є складною та потребує чіткого дотримання вимог чинного законодавства. Облік курсових різниць відповідно до НП(С)БО 21 забезпечує достовірне відображення впливу валютних коливань на фінансові результати підприємства. Для підвищення рівня контролю та мінімізації валютних ризиків запропоновано впровадження звіту «Контроль дотримання граничних строків розрахунків за імпортними контрактами». Зазначений звіт дозволяє систематизувати інформацію про виконання зовнішньоекономічних договорів і своєчасно виявляти порушення строків платежів. Його використання сприятиме зниженню ризику застосування штрафних санкцій, забезпеченню фінансової дисципліни та підвищенню достовірності звітних даних.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ ВКФ «ЛЕСЯ»)

3.1. Аналіз основних показників діяльності ПрАТ ВКФ «Леся»

Для проведення глибокої оцінки ефективності господарської діяльності підприємства необхідно здійснити аналіз його основних економічних показників. Такий аналіз дає змогу визначити динаміку розвитку підприємства, виявити сильні та слабкі сторони його діяльності, оцінити рівень використання ресурсів і фінансову стабільність. У цьому підпункті розглянемо основні показники діяльності ПрАТ ВКФ «Леся», що характеризують обсяги виробництва, фінансові результати, рентабельність, майновий стан та ділову активність підприємства. Аналіз структури балансу наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз структури балансу ПрАТ ВКФ «Леся»

Розділи балансу	2023		2024		Відхиленн я		
	сума, тис.гр н.	Питом а вага, %	сума, тис.гр н.	Питом а вага, %	Абсолютн е, тис. грн	Відносне, %	пунктів структур и
<i>Актив балансу</i>							
1. Необоротні активи	50 389	65,15	54 035	60,93	3 646	7,24	-4,22
2. Оборотні активи	26951	34,85	34642	39,07	7691	28,54	4,22
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Разом	77 340	100,00	88 677	100,00	11 337	14,66	0,00

Продовження таблиці 3.1

<i>Пасив балансу</i>							
1. Власний капітал	55504	71,77	36725	41,41	-18779	-33,83	-30,35
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0,00	30388	34,27	30388	0,00	34,27
3. Поточні зобов'язання	21836	28,23	21564	24,32	-272	-1,25	-3,92
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00
Разом	77340	100,00	88677	100,00	11337	14,66	0,00

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Проведений аналіз структури та динаміки активів і пасивів балансу ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки дає змогу оцінити тенденції у розвитку підприємства та ефективність управління його фінансовими ресурсами. Валюта балансу зросла на 11 337 тис. грн, або на 14,66%, що свідчить про розширення обсягів господарської діяльності та збільшення ресурсного потенціалу підприємства.

У структурі активів спостерігається зниження питомої ваги необоротних активів із 65,15% до 60,93% при одночасному зростанні оборотних активів із 34,85% до 39,07%. Таке співвідношення вказує на підвищення частки оборотних ресурсів у загальній структурі майна, що можна розцінювати як позитивну тенденцію, адже зростає ліквідність балансу і здатність підприємства швидше реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Разом із тим, зменшення необоротних активів може свідчити про скорочення інвестиційної діяльності або поступову амортизацію основних засобів без належного їх оновлення, що потенційно може вплинути на виробничий потенціал у майбутньому.

Зміни у структурі пасивів мають неоднозначний характер. Частка власного капіталу істотно зменшилася – з 71,77% до 41,41%, тобто на 30,35 пунктів, що є негативною тенденцією, оскільки свідчить про зниження фінансової автономії підприємства. Водночас у балансі з'явилися довгострокові

зобов'язання, які становлять 34,27% пасиву балансу, що зумовлене залученням додаткових фінансових ресурсів у формі довгострокових кредитів для розвитку діяльності, що певною мірою компенсує зменшення власного капіталу.

Зниження питомої ваги поточних зобов'язань на 3,92 пунктів при незначному скороченні їх абсолютної величини на 272 тис. грн свідчить про певне покращення платоспроможності підприємства та раціональніше управління короткостроковими зобов'язаннями.

У цілому, фінансова структура ПрАТ ВКФ «Леся» демонструє позитивні зрушення у напрямі підвищення оборотності активів і зміцнення ліквідності, однак зниження частки власного капіталу потребує посиленої уваги з боку управлінського персоналу щодо контролю за співвідношенням власного і залучено капіталу.

Здійснимо оцінку балансу ПрАТ ВКФ «Леся» на предмет виконання ознак «нормального» балансу (табл. 3.2).

Аналіз виконання ознак «нормального балансу» ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки дозволяє оцінити рівень фінансової стійкості підприємства та виявити ключові тенденції в структурі активів і пасивів. Загалом, із п'яти основних ознак лише дві виконуються повною мірою, що свідчить про часткове дотримання умов фінансової рівноваги та наявність окремих ризиків у діяльності підприємства.

Першою позитивною тенденцією є зростання валюти балансу на 11 337 тис. грн (14,66%), що відповідає вимогам нормального балансу та свідчить про розширення ресурсної бази підприємства, збільшення обсягів активів і потенційно про розвиток його господарської діяльності.

Також виконання другої ознаки – випередження темпів приросту оборотних активів (28,54%) над приростом необоротних (7,24%) – вказує на підвищення мобільності активів і покращення ліквідності балансу та є позитивною тенденцією, яка свідчить про гнучкість структури майна та ефективніше управління оборотними коштами.

Таблиця 3.2

Оцінка виконання умов «нормального» балансу

Ознака	Виконання умов	Відхилення/ розрахунок	Дані для розрахунку			
			2023 рік		2024 рік	
1. Ознака (валюта балансу в кінці звітного періоду збільшилася порівняно з початком)	виконується	11 337	валюта балансу на початок періоду	77 340	валюта балансу на кінець періоду	88 677
2. Ознака (темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів)	виконується	21	темпи приросту оборотних активів	28,54	темпи приросту необоротних активів	7,24
3. Ознака						
власний капітал підприємства перевищує залучений на початок періоду	виконується	33 668	власний капітал на початок періоду	55504	залучений капітал на початок періоду	21836
власний капітал підприємства перевищує залучений на кінець періоду	не виконується	-15 227	власний капітал на кінець періоду	36725	залучений капітал на кінець періоду	51952
темпи приросту власного капіталу вищі, ніж темпи зростання залученого	не виконується	-171,75	темпи приросту власного капіталу	-33,83	темпи приросту залученого капіталу	137,92

Ознака	Виконання умов	Відхилення/ розрахунок	Дані для розрахунку			
4.Ознака (темпи приросту дебіторської та кредиторської заборгованості врівноважують один одного)	-	-15 490	<i>сума дебіторської заборгованості на початок періоду</i>	6346	<i>сума кредиторської заборгованості на початок періоду</i>	21836
	-	-4 536	<i>сума дебіторської заборгованості на кінець періоду</i>	17028	<i>сума кредиторської заборгованості на кінець періоду</i>	21564
	не виконується	169,57	<i>темпи приросту дебіторської заборгованості</i>	168,33	<i>темпи приросту кредиторської заборгованості</i>	-1,25
	-	-	<i>перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на початок періоду</i>	-15490	<i>перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на кінець періоду</i>	-4536

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Водночас наступні ознаки вказують на погіршення фінансової стійкості підприємства. Так, хоча на початок періоду власний капітал перевищував залучений (на 33 668 тис. грн), на кінець періоду ситуація змінилася – обсяг залучених коштів перевищив власний на 15 227 тис. грн, що означає, що підприємство стало більш залежним від зовнішніх джерел фінансування, що знижує його фінансову автономію.

Крім того, темпи зростання залученого капіталу (137,92%) значно перевищують темпи зміни власного капіталу (-33,83%), що свідчить про негативну тенденцію у структурі джерел фінансування. Такий дисбаланс може бути наслідком покриття збитків або активного залучення кредитних коштів, що призводить до зростання фінансових ризиків.

Остання ознака врівноваженість темпів приросту дебіторської та кредиторської заборгованостей також не виконується. Дебіторська заборгованість зросла на 168,33%, тоді як кредиторська зменшилася на 1,25%. Така ситуація свідчить про уповільнення оборотності коштів і зростання ризику неповернення заборгованостей, що негативно впливає на ліквідність підприємства.

Отже, за результатами аналізу можна зробити висновок, що ПрАТ ВКФ «Леся» демонструє загальну тенденцію до розширення діяльності та зростання активів, однак структура джерел фінансування та динаміка заборгованостей свідчать про певні фінансові диспропорції. Для відновлення повної відповідності ознакам «нормального балансу» підприємству доцільно посилити роботу над зміцненням власного капіталу, контролем дебіторської заборгованості та зниженням залежності від зовнішніх зобов'язань.

Не менш важливим у діяльності підприємства є стан його господарських засобів, що дозволяють здійснювати його операційну діяльність. Для оцінки фінансової стійкості та ефективності використання ресурсів підприємства доцільно проаналізувати його майновий стан. У табл. 3.3 наведено основні показники, що характеризують оцінку майна ПрАТ ВКФ «Леся» та динаміку їх змін.

Таблиця 3.3

Основні показники майнового стану ПрАТ ВКФ «Леся»

Показники	Нормальне значення	Значення за 2023 р.	Значення за 2024 р.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Сума господарських засобів, що знаходяться на балансі підприємства	↑	77340	88677	11337	14,66
Вартість чистих активів підприємства (робочий капітал)	>0	5115	13078	7963	155,68
Частка ОЗ у валюті балансу	x	64,13	55,58	-8,55	x
Співвідношення необоротних і оборотних активів	x	1,87	1,56	-0,31	x
Коефіцієнт зносу ОЗ	<50%	57,53	60,82	3,29	x
Коефіцієнт придатності ОЗ	>50%	42,47	39,18	-3,29	x

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Аналіз основних показників майнового стану ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки дає змогу оцінити зміни у структурі активів підприємства, ефективність використання основних засобів та загальні тенденції розвитку матеріальної бази. Загалом результати свідчать про зростання ресурсного потенціалу підприємства, однак разом із позитивними змінами спостерігаються й ознаки певного погіршення технічного стану основних засобів, що потребує уваги з боку управління.

Позитивною тенденцією є збільшення господарських засобів на балансі підприємства на 11 337 тис. грн (на 14,66%), що вказує на нарощення обсягів господарських засобів, розширення активів і підвищення загальної вартості майна підприємства, що може бути наслідком зростання виробничої активності, залучення інвестицій або ефективного управління оборотними активами.

Ще одним позитивним аспектом є суттєве зростання вартості чистих активів (робочого капіталу) з 5115 тис. грн до 13 078 тис. грн, тобто на 155,68%, що означає покращення фінансової гнучкості підприємства та збільшення власних оборотних ресурсів, що забезпечує стабільнішу платоспроможність і знижує залежність від короткострокових зобов'язань.

Разом із тим, спостерігається зниження частки основних засобів у валюті балансу на 8,55 п.п. (із 64,13% до 55,58%), що може бути пов'язано з активним збільшенням оборотних активів, що з одного боку є позитивним явищем для ліквідності, але з іншого – свідчить про зменшення інвестиційної складової в структурі активів і можливе скорочення капітальних вкладень у розвиток виробничої бази.

Показник співвідношення необоротних і оборотних активів зменшився з 1,87 до 1,56, що свідчить про зростання частки поточних активів і є сприятливою тенденцією з точки зору підвищення ліквідності балансу та фінансової гнучкості підприємства.

Особливої уваги потребують показники технічного стану основних засобів. Так, коефіцієнт зносу збільшився з 57,53% до 60,82%, що перевищує допустимий рівень у 50% і свідчить про погіршення фізичного стану основних засобів та означає, що значна їх частина морально або фізично застаріла. Водночас коефіцієнт придатності знизився з 42,47% до 39,18%, що є негативною тенденцією, оскільки свідчить про скорочення ефективного потенціалу використання основних засобів.

Отже, майновий стан ПрАТ ВКФ «Леся» у 2024 році загалом характеризується позитивною динамікою розвитку активів і зміцненням оборотного капіталу, проте погіршення технічного стану основних засобів вказує на необхідність оновлення виробничих фондів у майбутньому. Для забезпечення стійкого розвитку підприємству доцільно спрямувати частину прибутку або залучених коштів на модернізацію основних засобів і підвищення їх придатності, що сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів у довгостроковій перспективі.

Аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки дозволяє оцінити здатність підприємства своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання та ефективно управляти грошовими потоками. Оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства відображено у табл. 3.4 і 3.5.

Таблиця 3.4

Аналіз ліквідності і платоспроможності ПрАТ ВКФ «Леся»

№ з/ п	Групи активів	за 2023 р.		за 2024р.		Група пасивів	за 2023 р.		за 2024р.		Платіжний надлишок/не достача, тис.грн.		Співвідношення, що характеризують баланс як абсолютно ліквідний		Співвідношення груп активів і пасивів з урахуванням платіжних надлишків по попередніх групах	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	за 2023 р.	за 2024 р.	за 2023 р.	за 2024р.	за 2023 р.	за 2024р.
1	A1 - високоліквідні	3780	4,89 %	5876	6,63	П1 - найбільш термінові	11991	15,50	9526	10,74	-8211	-3650	виконується	не виконується	не виконується	не виконується
2	A2 - швидколіквідні	6424	8,31 %	17158	19,35	П2 - короткострокові	9845	12,73	12038	13,58	-3421	5120	не виконується	виконується	не виконується	виконується
3	A3 - повільноліквідні	16747	21,65 %	11608	13,09	П3 - довгострокові	0	0,00	30388	34,27	16747	-18780	виконується	не виконується	виконується	виконується
4	A4 - важколіквідні	50389	65,15 %	54035	60,93	П4 - постійні	55504	71,77	36725	41,41	-5115	17310	виконується	не виконується	не виконується	виконується
	Баланс	77340	100,00 %	88677	100,00	х	77340	100,00	88677	100,00	0	0				

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Отримані результати свідчать про певні структурні зрушення у складі активів і пасивів, що по-різному вплинули на рівень ліквідності балансу.

Передусім варто відзначити загальне збільшення ліквідних активів, зокрема високоліквідних (грошових коштів та їх еквівалентів), які зросли з 3780 тис. грн у 2023 р. до 5876 тис. грн у 2024 р. (+55,4%), що є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про підвищення фінансової гнучкості та можливість оперативного реагування на поточні платіжні потреби. Однак, незважаючи на збільшення цієї групи активів, показник абсолютної ліквідності не досяг нормативного рівня, що підтверджується невиконанням умови рівності між А1 та П1. У 2023 р. нестача високоліквідних активів становила 8211 тис. грн, а у 2024 р. – 3650 тис. грн. Таким чином, хоча дефіцит зменшився, баланс залишається недостатньо ліквідним у короткостроковому розрізі.

Позитивним є також зростання швидколіквідних активів (дебіторської заборгованості) з 6424 тис. грн до 17158 тис. грн, або на 167,2%. Зокрема, це зумовило у 2024 р. виконати умову ліквідності за другою групою ($A2 > P2$), що свідчить про покращення можливостей підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями. Водночас така тенденція має подвійний ефект, адже надмірне зростання дебіторської заборгованості може означати уповільнення розрахунків із контрагентами, що в перспективі негативно позначиться на платоспроможності.

Суттєвим недоліком є зміна структури довгострокових зобов'язань: якщо у 2023 році їх не було, то у 2024 році вони становили 30 388 тис. грн (34,27% пасивів). Це призвело до невиконання умови за третьою групою ($A3 < P3$), адже повільноліквідні активи скоротилися майже на 35%. У результаті спостерігається зростання фінансового навантаження та зменшення частки стабільних активів, що забезпечують довгострокову платоспроможність.

Щодо важколіквідних активів (А4), їх питома вага зменшилася з 65,15% до 60,93%, що є позитивним сигналом, оскільки підвищує загальну мобільність активів підприємства. Водночас зниження постійних пасивів (власного

капіталу) з 71,77% до 41,41% свідчить про погіршення фінансової стійкості, адже підприємство стало більш залежним від залучених коштів.

Отже, можна зробити висновок, що у 2024 році ПрАТ ВКФ «Леся» частково покращило ліквідність балансу, зменшивши дефіцит високоліквідних активів і забезпечивши відповідність другої групи активів поточним зобов'язанням. Проте наявність дефіциту за першою групою, значне зростання дебіторської заборгованості та поява довгострокових боргових зобов'язань свідчать про посилення фінансових ризиків і необхідність підвищення ефективності управління грошовими потоками. Для забезпечення абсолютної ліквідності балансу доцільно зосередити увагу на скороченні дебіторської заборгованості, нарощенні грошових резервів та зміцненні власного капіталу, що дозволить стабілізувати фінансовий стан підприємства у майбутніх періодах.

Таблиця 3.5

Оцінка показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ ВКФ «Леся»

Показники	Нормативне значення тенденції	Значення за 2023 р.	Значення за 2024 р.	Абсолютне відхилення
Робочий капітал	>0	5115,00	13078,00	7963
Коефіцієнт покриття	>2	1,23	1,61	0,37
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	0,47	1,07	0,60
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,17	0,27	0,10
Частка оборотних засобів у активах	x	0,35	0,39	0,04
Загальний показник платоспроможності	>1	1,23	0,67	-0,57
Інтегральний показник платоспроможності	>3	1,95	3,23	1,28
Загальний показник ліквідності	>1	1,40%	0,40	0,39

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки свідчить про загальне покращення короткострокової

фінансової стійкості підприємства, хоча окремі показники демонструють неоднозначну динаміку.

Позитивним моментом є зростання робочого капіталу з 5115 тис. грн у 2023 р. до 13078 тис. грн у 2024 р., що становить приріст на 7963 тис. грн, що свідчить про підвищення обсягу власних оборотних коштів, які забезпечують безперебійну діяльність підприємства та покращують його ліквідність. Відповідно до цього спостерігається позитивна тенденція у динаміці коефіцієнта покриття, який зріс з 1,23 до 1,61. Хоча показник ще не досяг нормативного рівня (>2), він демонструє поступове наближення до оптимального значення, що є свідченням більш збалансованого співвідношення між поточними активами та короткостроковими зобов'язаннями.

Варто також відзначити суттєве покращення швидкої ліквідності, де коефіцієнт підвищився з 0,47 до 1,07, що означає, що підприємство вже здатне своєчасно розраховуватися за своїми короткостроковими боргами без необхідності реалізації запасів. Аналогічна тенденція простежується за коефіцієнтом абсолютної ліквідності, який зріс із 0,17 до 0,27, перевищивши нормативне значення $>0,2$. Такий приріст свідчить про зміцнення платоспроможності та підвищення рівня грошових резервів.

Позитивним чинником є й збільшення частки оборотних активів у загальній структурі балансу – з 35% до 39%, що свідчить про підвищення мобільності активів підприємства, тобто зростання частки тих ресурсів, які можуть бути швидко перетворені у грошову форму для покриття поточних зобов'язань.

Водночас спостерігається погіршення загального показника платоспроможності, який знизився з 1,23 до 0,67, що може свідчити про збільшення обсягу довгострокових зобов'язань або зменшення обсягу активів, придатних до швидкого використання для погашення боргів. Така динаміка є негативною, оскільки відображає послаблення фінансової рівноваги підприємства у довгостроковій перспективі.

Разом із тим, інтегральний показник платоспроможності зріс із 1,95 до 3,23, перевищивши нормативне значення (>3), що свідчить про позитивні зміни у загальній фінансовій стабільності та компенсує негативні коливання окремих коефіцієнтів.

Натомість загальний показник ліквідності знизився з 1,40 до 0,40, що свідчить про зменшення співвідношення ліквідних активів до поточних зобов'язань. Така динаміка може бути наслідком зміни структури активів на користь менш ліквідних складових або зростання короткострокових боргів.

Отже, можна зробити висновок, що ПрАТ ВКФ «Леся» у 2024 році продемонструвало покращення оперативної ліквідності та грошової платоспроможності, однак водночас зіткнулося з погіршенням загальної фінансової збалансованості. Основним позитивним чинником є зростання робочого капіталу, швидкої та абсолютної ліквідності, тоді як негативним зниження загального показника платоспроможності.

Для визначення рівня стабільності діяльності підприємства важливим є аналіз його фінансової стійкості. У табл. 3.6 подано основні показники, що відображають співвідношення власних і залучених коштів ПрАТ ВКФ «Леся» та динаміку їх змін.

Таблиця 3.6

Аналіз фінансової стійкості ПрАТ ВКФ «Леся»

№ з/п	Показники	Нормативне значення тенденції	Значення за 2023 р.	Значення за 2024 р.	Абсолютне відхилення
1	Коефіцієнт автономії	0,5-0,7	0,72	0,41	-0,30
2	Коефіцієнт фінансової залежності	1,4-2	1,39	2,41	1,02
3	Коефіцієнт фінансової стійкості	>1	2,54	0,71	-1,83
4	Коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу	<1	0,39	1,41	1,02
5	Коефіцієнт стійкості фінансування	0,8-0,9	0,72	0,76	0,04
6	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$<0,5$	0,28	0,59	0,30
7	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними активами	$>0,1$	0,19	-0,50	-0,69
8	Коефіцієнт залучення коштів	↓	0,81	0,62	-0,19

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Аналіз фінансової стійкості ПрАТ ВКФ «Леся» за 2023–2024 роки свідчить про погіршення рівноваги між власним і залученим капіталом, що негативно вплинуло на загальну фінансову незалежність підприємства.

Насамперед, варто відзначити зниження коефіцієнта автономії з 0,72 до 0,41, тобто на 0,30 пункту, що вказує, що частка власного капіталу у загальній структурі фінансових ресурсів суттєво скоротилася, і підприємство стало більш залежним від зовнішніх джерел фінансування. Така динаміка є негативною тенденцією, оскільки зменшує фінансову стійкість та підвищує ризики неплатоспроможності у разі зміни ринкових умов. Відповідно, коефіцієнт фінансової залежності зріс із 1,39 до 2,41, перевищивши верхню межу нормативного значення та підтверджує, що підприємство у 2024 році суттєво збільшило частку позикового капіталу в структурі пасивів.

Подібна тенденція спостерігається і за коефіцієнтом фінансової стійкості, який зменшився з 2,54 до 0,71. Якщо у 2023 році власний капітал значно перевищував позиковий, то у 2024 році ситуація змінилася на протилежну: залучені кошти стали переважати, що свідчить про ослаблення фінансової самостійності підприємства та підтверджується зростанням коефіцієнта співвідношення залученого та власного капіталу з 0,39 до 1,41 і вказує на домінування зовнішніх джерел фінансування над власними.

Разом із тим, коефіцієнт стійкості фінансування продемонстрував незначне покращення з 0,72 до 0,76, що свідчить про певне вирівнювання структури капіталу завдяки залученню довгострокових зобов'язань. Проте це покращення не компенсує загальне зниження частки власного капіталу, адже фінансова база залишається нестабільною.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу зріс із 0,28 до 0,59, що перевищує нормативне значення ($<0,5$) і свідчить про посилення боргового навантаження і може бути наслідком залучення додаткових кредитів або зобов'язань для фінансування активів, що підвищує ризик втрати фінансової гнучкості.

Особливо негативною є динаміка коефіцієнта забезпечення власними оборотними активами, який із позитивного значення 0,19 у 2023 р. знизився до -0,50 у 2024 р., що свідчить про те, що власних ресурсів підприємства вже не вистачає для покриття поточних активів, і підприємство змушене використовувати залучені кошти для фінансування оборотного капіталу.

Водночас, позитивним моментом є зниження коефіцієнта залучення коштів з 0,81 до 0,62, що свідчить про певне зменшення залежності від короткострокових позик і покращення структури джерел фінансування в межах оборотного капіталу.

Отже, можна зробити висновок, що у 2024 році фінансова стійкість ПрАТ ВКФ «Леся» зазнала погіршення внаслідок зростання боргового навантаження та зниження частки власного капіталу. Позитивним чинником є лише поступове вирівнювання структури фінансування за рахунок довгострокових ресурсів.

Для оцінки ефективності використання ресурсів та інтенсивності господарської діяльності підприємства здійснюється аналіз його ділової активності. У табл. 3.7 наведено основні показники оборотності активів ПрАТ ВКФ «Леся», що відображають темпи використання капіталу та ефективність управління ним.

Таблиця 3.7

Аналіз ділової активності ПрАТ ВКФ «Леся»

№	Показник	Значення на початок періоду	Значення на кінець періоду	Абсолютне відхилення	Виконання умов
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,20	0,17	-0,03	не виконується
2	Коефіцієнт оборотності активів	2,05	2,06	0,01	виконується
3	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,88	5,28	-0,60	не виконується
4	Коефіцієнт оборотності запасів	10,07	15,93	5,86	виконується
5	Конфіцієнт оборотності коштів у розрахунках	24,85	10,73	-14,12	не виконується
6	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,25	8,48	1,23	виконується

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5	6
7	Коефіцієнт завантаженості активів	0,49	0,48	0,00	не виконується
8	Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	0,17	0,19	-0,02	не виконується
9	Тривалість операційного циклу	51	57	6	виконується
10	Тривалість фінансового циклу	1	14	13	виконується

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Аналіз показників ділової активності ПрАТ ВКФ «Леся» засвідчує змішані тенденції у динаміці ефективності використання активів та управління оборотним капіталом у 2023–2024 роках. Загалом підприємство демонструє помірну активність у сфері реалізації продукції, однак спостерігаються окремі негативні зрушення, які свідчать про зниження швидкості обороту окремих складових оборотних коштів.

Позитивним сигналом є зростання коефіцієнта оборотності активів із 2,05 до 2,06, що вказує на незначне, але стабільне підвищення ефективності використання всього майнового комплексу підприємства та означає, що кожна гривня, вкладена в активи, у 2024 році приносила трохи більший обсяг чистого доходу, ніж у попередньому періоді. Аналогічно позитивною є динаміка коефіцієнта оборотності запасів, який зріс із 10,07 до 15,93, що свідчить про скорочення термінів зберігання запасів та підвищення ефективності управління товарними ресурсами, що сприяє поліпшенню ліквідності та зниженню витрат на їх утримання.

Крім того, покращення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості (з 7,25 до 8,48) є позитивним результатом, адже свідчить про більш оперативні розрахунки з постачальниками і зменшення залежності від кредиторів та може бути ознакою підвищення фінансової дисципліни підприємства.

Разом з тим, зниження коефіцієнта оборотності оборотних активів з 5,88 до 5,28 свідчить про повільніше використання оборотного капіталу, що може бути наслідком збільшення запасів або зростання дебіторської заборгованості. Найбільш негативною тенденцією є суттєве зменшення коефіцієнта оборотності

коштів у розрахунках з 24,85 до 10,73, що вказує на збільшення періоду інкасації дебіторської заборгованості та може свідчити про послаблення контролю за розрахунками з покупцями або збільшення кількості відстрочок платежів, що негативно впливає на поточну ліквідність.

Коефіцієнт стійкості економічного зростання знизився з 0,20 до 0,17, що означає уповільнення темпів приросту власного капіталу за рахунок чистого прибутку. Така тенденція може бути наслідком зниження рентабельності діяльності або збільшення виплат дивідендів.

Щодо оборотності активів, коефіцієнт завантаженості активів залишився практично незмінним (0,49 проти 0,48), що свідчить про стабільність у використанні ресурсів. Проте коефіцієнт завантаженості оборотних активів зріс із 0,17 до 0,19, що є негативною тенденцією, адже вказує на збільшення частки оборотних засобів, «заморожених» у виробничо-збутовому процесі.

Водночас, подовження тривалості операційного циклу з 51 до 57 днів і фінансового циклу з 1 до 14 днів має подвійне значення. З одного боку, це може свідчити про збільшення тривалості обігу коштів у виробництві та реалізації, з іншого – про зростання часу повернення грошових ресурсів, що створює додаткове навантаження на платоспроможність підприємства.

Отже, результати аналізу показують, що ПрАТ ВКФ «Леся» загалом зберігає стабільний рівень ділової активності, але потребує оптимізації управління дебіторською заборгованістю та оборотними активами. Для покращення ефективності діяльності доцільно посилити політику контролю за розрахунками, скоротити терміни погашення дебіторської заборгованості та забезпечити раціональне використання матеріальних ресурсів, що дозволить підвищити швидкість обороту капіталу та зміцнити фінансову стійкість підприємства.

Узагальнюючи результати проведеного фінансово-економічного аналізу діяльності ПрАТ ВКФ «Леся», можна зробити висновок, що підприємство у досліджуваному періоді характеризується помірною фінансовою стабільністю, задовільною ліквідністю та певним потенціалом до подальшого розвитку, проте

в його діяльності спостерігаються й окремі негативні тенденції, що потребують управлінського реагування.

3.2 Інформаційне та методичне забезпечення аналізу операцій з імпорту в діяльності суб'єктів господарювання

Рациональна організація аналітичної роботи щодо операцій з імпорту товарів неможлива без належного інформаційного та методичного забезпечення. Саме вони формують підґрунтя для отримання об'єктивних, повних і достовірних результатів дослідження, що є основою прийняття ефективних управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Інформаційне забезпечення аналізу операцій з імпорту товарів являє собою цілісну систему даних, що характеризують господарську діяльність підприємства у зовнішньоекономічному секторі. Відповідна інформація повинна бути достовірною, своєчасною, релевантною та адаптованою до потреб управлінського аналізу. Її джерельна база включає як внутрішні, так і зовнішні інформаційні ресурси, що дозволяють всебічно оцінити ефективність імпорتنих операцій та їх вплив на фінансові результати суб'єкта господарювання (табл. 3.8).

До внутрішніх джерел інформації належать дані бухгалтерського, управлінського, податкового та статистичного обліку підприємства, первинні документи, внутрішня звітність, аналітичні довідки тощо. Ці джерела забезпечують відображення фактичного стану імпорتنих операцій, їх структури, динаміки та економічної доцільності.

Зовнішні джерела інформації охоплюють нормативно-правові акти, що регламентують зовнішньоекономічну діяльність, митну та податкову політику держави, а також аналітичні матеріали органів державної статистики, митних служб, банківських установ, ринкових агентств тощо. Використання зовнішньої інформації дозволяє підприємству зіставити власні показники з

макроекономічними тенденціями, оцінити вплив зовнішніх факторів на імпорتنі процеси та розробити відповідну стратегію управління.

Таблиця 3.8

Інформаційна база аналізу операцій з імпорту

Група джерел	Назва документа (джерела)	Зміст та призначення інформації	Напрямок використання в аналізі
1	2	3	4
Внутрішні джерела	Бухгалтерський облік (рахунки 28, 63, 632, 377, 902 тощо)	Відображає рух імпорتنих товарів, розрахунки з іноземними постачальниками, митні платежі, транспортні витрати	Аналіз структури витрат, формування собівартості імпорتنих товарів, визначення фінансових результатів
	Первинні документи (зовнішньоекономічні контракти, інвойси, митні декларації, товарно-транспортні накладні)	Містять детальну інформацію про умови постачання, вартість, кількість, валюту розрахунків, транспортні умови	Перевірка відповідності фактичних умов поставок договірним вимогам, оцінка обсягів імпорту
	Внутрішня звітність підприємства	Відображає результати імпорتنих закупівель, структуру асортименту, рівень витрат на логістику	Аналіз динаміки імпорتنих операцій, оцінка ефективності закупівель
	Управлінський облік	Містить планові та фактичні показники щодо імпорту, витрат, доходів та прибутку	Порівняння планових і фактичних результатів, визначення відхилень та причин їх виникнення
Зовнішні джерела	Нормативно-правові акти (Митний кодекс України, Податковий кодекс України, міжнародні торговельні угоди)	Регламентують порядок здійснення імпорتنих операцій, оподаткування, митні процедури та валютне регулювання	Оцінка правомірності імпорتنих операцій, перевірка дотримання законодавчих вимог
	Дані Державної митної служби та Державної служби статистики України	Узагальнені статистичні показники зовнішньої торгівлі, обсяги імпорту за країнами та групами товарів	Порівняльний аналіз діяльності підприємства з галузевими та регіональними показниками

Продовження таблиці 3.8

1	2	3	4
Зовнішні джерела	Інформація торговельних платформ, біржові звіти, аналітичні огляди ринків	Дані про ціни, валютні курси, попит і пропозицію, транспортні тарифи	Аналіз впливу зовнішніх факторів на економічну ефективність імпорту
	Банківські звіти, валютні довідки, документи валютного контролю	Дані щодо валютних операцій, курсів обміну, банківських комісій	Аналіз валютних ризиків, оцінка витрат на конверсійні операції

Джерело: сформовано автором

Отже, інформаційна база аналізу має бути комплексною, системною та адаптованою до сучасних вимог аналітичної практики. Її формування повинно забезпечувати безперервність інформаційних потоків між обліковими, статистичними та аналітичними системами підприємства.

Аналіз експортно-імпортних операцій передбачає такі напрями:

- визначення основних етапів аналізу;
- обґрунтування системи показників, які використовуються на кожному етапі для оцінки експортної (імпоротної) операції та факторів їхньої зміни;
- вибір бази порівняння показників, які характеризують експорт (імпорт);
- обґрунтування можливих управлінських рішень за результатами проведеного аналізу [17].

На рис. 3.1 зображено основні етапи аналізу імпоротної діяльності.

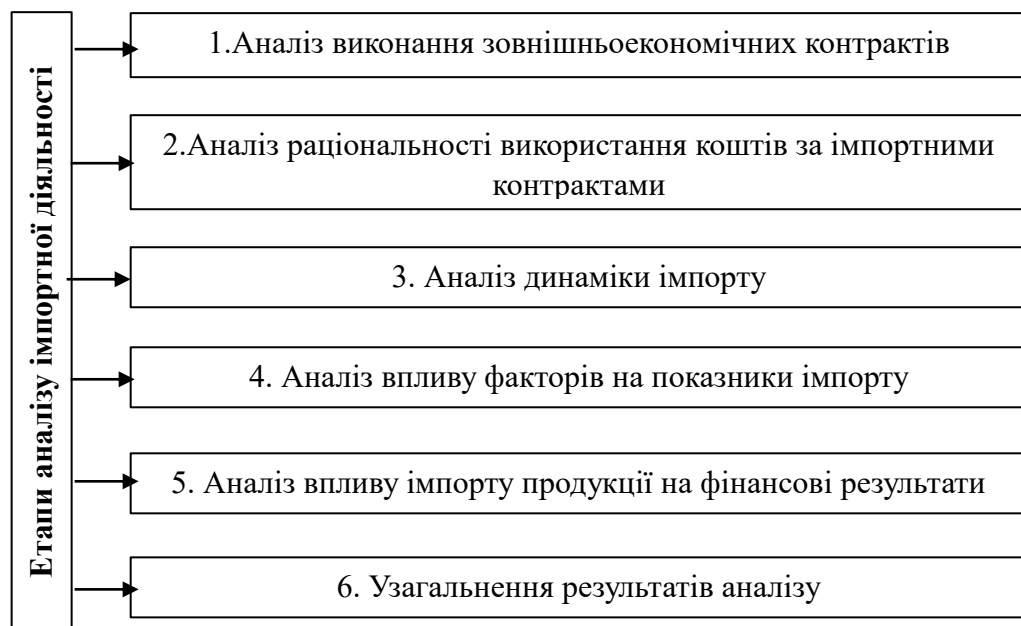

Рис. 3.1. Етапи аналізу імпоротної діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [17]

До основних принципів здійснення аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства належать такі положення:

- аналітичне дослідження операцій у сфері зовнішньої торгівлі має здійснюватися у взаємозв'язку з іншими видами економічного аналізу, оскільки результати зовнішньоекономічних операцій безпосередньо впливають на загальні показники діяльності підприємства;
- під час оцінювання експортних операцій доцільно застосовувати методичний інструментарій, що використовується при аналізі торговельної діяльності, з обов'язковим урахуванням коливань офіційного валютного курсу національної валюти щодо іноземних;
- аналіз імпорتنих операцій повинен передбачати дослідження обсягів закупівлі імпорتنих товарів як у натуральному, так і у вартісному вимірі, а також оцінювання впливу змін валютного курсу та митних платежів на кінцеві результати імпорту;
- особливу увагу під час аналізу необхідно приділяти формуванню фінансових результатів, оскільки саме експортно-імпортна діяльність становить значну частку загального прибутку підприємства.

Методичне забезпечення аналізу операцій з імпорту передбачає використання комплексу методів, прийомів та аналітичних інструментів, спрямованих на глибоке дослідження економічних результатів імпортової діяльності. До основних методів належать: порівняльний аналіз, індексний метод, факторний аналіз, метод ланцюгових підстановок, коефіцієнтний метод, економіко-математичне моделювання (табл. 3.9). Їх застосування дозволяє виявити тенденції розвитку імпорту, оцінити ефективність зовнішньоекономічних контрактів, визначити резерви зниження витрат та підвищення прибутковості операцій.

Таблиця 3.9

Методи аналізу ефективності імпортних операцій підприємства

Метод дослідження	Сутність методу	Переваги	Обмеження / недоліки	Можливість використання для аналізу імпорту
1	2	3	4	5
<i>Порівняльний аналіз</i>	Передбачає зіставлення фактичних показників діяльності з плановими, нормативними або попередніми періодами.	Простота використання, наочність, доступність інформації.	Не враховує вплив окремих факторів на зміну результату.	Може застосовуватись для оцінки зміни валютної ефективності імпорту у часі.
<i>Індексний метод</i>	Ґрунтується на розрахунку індексів для визначення зміни рівня економічних показників.	Дозволяє відстежити тенденції розвитку у динаміці.	Потребує достовірної статистичної інформації; складний при багатофакторних впливах.	Використовується для розрахунку індексів валютної ефективності чи рентабельності імпорту.
<i>Факторний аналіз</i>	Визначає кількісний вплив окремих факторів на зміну результативного показника.	Дає змогу встановити причини змін у результатах.	Складність при великій кількості факторів; потребує детальної інформаційної бази.	Може використовуватись для визначення впливу валютного курсу, ціни, витрат на ефективність імпорту.
<i>Метод ланцюгових підстановок</i>	Полягає у послідовній зміні одного фактора за незмінності інших.	Точне визначення частки впливу кожного фактора.	Трудомісткий при великій кількості факторів.	Доцільний при аналізі впливу обсягів імпорту, валютного курсу та внутрішніх цін на показники ефективності.
<i>Коефіцієнтний метод</i>	Передбачає розрахунок системи коефіцієнтів, що характеризують ефективність імпортних операцій.	Універсальний, дозволяє кількісно оцінити ефективність.	Обмежений у поясненні причин змін показників.	Використовується для розрахунку коефіцієнтів ефективності, рентабельності, оборотності.

Продовження таблиці 3.9

1	2	3	4	5
<i>Економіко-математичне моделювання</i>	Використовує математичні моделі для опису взаємозв'язків між показниками ефективності.	Висока точність, можливість моделювання різних сценаріїв.	Потребує спеціальних знань і великого обсягу даних.	Дає змогу кількісно оцінити вплив різних факторів на обсяги імпорту та прогнозувати ефективність зовнішньоекономічних рішень

Джерело: сформовано автором

У сучасній науковій літературі існують різні думки щодо класифікації показників, за допомогою яких можна визначити ефективність ЗЕД. Так, А.М. Вічевич і О.В. Максимець вважають, що до показників ефективності належать: валютна ефективність експорту/імпорту; ефективність експорту/імпорту; середня тривалість обороту експортної (імпортної) операції; коефіцієнт віддачі коштів від експортних/ імпортних операцій; ефективність експорту/ імпорту [3].

О.П. Гребельник ділить показники ефективності діяльності на дві великі групи. До першої групи дослідник зараховує показники, що характеризують абсолютну величину економічного ефекту і визначаються як різниця між результатом та витратами, а також порівняльні показники ефективності, які визначаються як відношення результату до витрат щодо варіанта зовнішньоекономічних контрактів. До другої групи входять показники, що характеризують доцільність участі підприємства в зовнішньоекономічних зв'язках підприємств: показники локальної ефективності, які розраховуються з використанням чинних внутрішніх цін; показники загальноекономічної ефективності, які розраховуються на підставі розрахункових цін [7].

На думку Н. Федоронько, визначати ефективність ЗЕД слід, дотримуючись таких положень: 1) усебічне врахування всіх складових елементів витрат і результатів ЗЕД у документах оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку; 2) зведення витрат і результатів для зіставлення до однакових кількісних одиниць вимірювання та виключення дублювання даних; 3) дисконтування різних за терміном витрат, доходів і результатів ЗЕД; 4)

зіставлення даних поточного періоду з даними базового періоду для оцінювання поточного стану зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання та опрацювання пропозицій щодо поліпшення ситуації, яка склалася в періоді, що аналізується [58].

Отже, узагальнення підходів різних науковців дає підстави стверджувати, що ефективність зовнішньоекономічної діяльності є багатогранною категорією, оцінювання якої потребує комплексного підходу та використання системи взаємопов'язаних показників. Дослідження А.М. Вічевича та О.В. Максимець акцентують увагу на кількісному вимірюванні результатів зовнішньоекономічних операцій, пропонуючи низку специфічних коефіцієнтів, які відображають валютну, економічну та фінансову ефективність експортно-імпоротної діяльності.

Позиція О.П. Гребельника є більш структурованою, оскільки він розподіляє показники ефективності на дві групи – ті, що характеризують безпосередній економічний ефект (абсолютні та порівняльні показники), і ті, що визначають доцільність участі підприємства у зовнішньоекономічних зв'язках (локальні та загальноекономічні показники). Такий підхід дозволяє здійснити як внутрішню, так і зовнішню оцінку результативності ЗЕД.

Н. Федоронько, у свою чергу, розширює методологічний аспект оцінювання ефективності, наголошуючи на необхідності комплексного врахування усіх складових витрат і результатів, їх уніфікації, дисконтуванні грошових потоків і порівнянні показників у динаміці. Це забезпечує більш глибоке розуміння економічної доцільності зовнішньоекономічних операцій та підвищує достовірність аналітичних висновків.

Узагальнюючи наведені підходи, можна зробити висновок, що ефективність ЗЕД доцільно оцінювати з урахуванням як кількісних (результативно-вартісних), так і якісних (організаційно-економічних) аспектів діяльності підприємства. Оптимальною вважається така система показників, яка одночасно враховує валютну, економічну, фінансову та часову

ефективність зовнішньоекономічних операцій, а також дозволяє відстежувати їхню динаміку у контексті стратегічного розвитку підприємства.

Відповідно до дослідження Федоронько Н.І. можна виділити наступні показники для оцінки ефективності здійснення імпортої діяльності (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Показники оцінювання ефективності імпортних операцій підприємства

Назва показника	Формула розрахунку	Сутність показника	Економічна інтерпретація результату
<i>Валютна ефективність імпорту (Ев.і)</i>	$Ев.і. = \frac{(\Sigma(CPB_i \times KL_i))}{(\Sigma(C_i \times KL_i))}$	Відображає співвідношення вартості імпортованих товарів у внутрішніх цінах до їх вартості у валютному вираженні	Якщо $Ев.і > 1$ - імпорт економічно доцільний; якщо $Ев.і < 1$ - імпорт є збитковим
<i>Економічна (абсолютна) ефективність імпорту (Ееф.і)</i>	$Ееф.і = ВІв.р. / Ві$	Характеризує співвідношення вартості імпортованих товарів на внутрішньому ринку до витрат на їх придбання	Якщо $Ееф.і > 1$ - імпорт ефективний; якщо $Ееф.і = 1$ - діяльність беззбиткова; якщо $Ееф.і < 1$ - імпорт збитковий
<i>Економічний ефект імпорту (Ее.і)</i>	$Ее.і = ВІв.р. - Ві$	Визначає абсолютну величину прибутку (економічного ефекту) від імпортованих операцій	Чим більше значення, тим більший прибуток підприємства від імпорту
<i>Рентабельність імпорту (Рі)</i>	$Рі = Ее.і. / Ві$	Показує, який прибуток отримано на 1 грн витрат, пов'язаних з імпортом	Вищий показник Рі свідчить про ефективніше використання ресурсів у зовнішньоекономічній діяльності

Джерело: [58]

А базуючись на аналізі Малярець Л.М. та Гринько П.О. можна виділити наступні показники для оцінки ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності: коефіцієнт ефективності експорту (x1), коефіцієнт ефективності імпорту (x2), коефіцієнт протермінованих зобов'язань (x3), частка експорту у загальному обсязі реалізації підприємства (x4), рентабельність продажів (x5) [20, с.211].

Таким чином, наведений перелік показників оцінки ефективності імпортої діяльності підприємства не є вичерпним. У науковій літературі представлено різні підходи та системи показників, які забезпечують можливість комплексної оцінки результативності зовнішньоекономічних операцій. Водночас важливим елементом аналітичного процесу є проведення дослідження у динаміці (порівняльний аналіз), визначення структури імпорту товарів, а також виявлення впливу окремих чинників на ефективність імпортої діяльності підприємства (факторний аналіз) на основі розрахованих показників, зокрема коефіцієнтного чи індексного характеру.

3.3. Оцінка ефективності здійснення імпортої діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» та шляхи її вдосконалення

Підприємство ПрАТ ВКФ «Леся», що здійснює виробництво верхнього одягу, імпортує сировину і матеріали для подальшого виготовлення продукції. У зв'язку з цим оцінка ефективності імпортних операцій набуває особливої значущості, оскільки витрати на імпортовану сировину безпосередньо впливають на собівартість продукції, конкурентоспроможність та фінансовий результат підприємства.

Оскільки ПрАТ ВКФ «Леся» займається виробництвом верхнього та іншого одягу імпорт сировини та матеріалів відіграє для неї важливу роль у забезпеченні виробничого процесу у табл. 3.11 представлено динаміку основних показників імпортних операцій ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022–2024 рр.

Таблиця 3.11

**Динаміка показників імпорتنих операцій ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022-2024
рр.**

Показники	Роки			Відхилення			
				2023 від 2022		2024 від 2023	
	2022	2023	2024	Абс.	Віднос.	Абс.	Віднос.
1. Первісна вартість товарів, придбаних на умовах імпорту, тис.грн.	4823	5639	5736	816	16,92	97	1,72
2. Кількість виконаних імпорتنих контрактів, од	14	17	17	3	21,43	0	0,00
3. Середній розмір одного виконаного імпортного контракту, тис. грн.	344,5	331,706	337,41	-12,794	-3,71	5,71	1,72

Джерело: сформовано автором

Аналіз динаміки імпорتنих операцій ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022–2024 рр. свідчить про поступову стабілізацію зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Первісна вартість товарів, придбаних на умовах імпорту, у 2023 році зросла на 16,92 % порівняно з 2022 роком, що свідчить про активізацію закупівельної діяльності та збільшення обсягів імпортової сировини, необхідної для забезпечення виробничих потреб, що, ймовірно, було зумовлено зростанням попиту на продукцію підприємства або розширенням асортименту, що потребувало додаткових поставок матеріалів із-за кордону.

Проте у 2024 році темпи зростання імпорту істотно сповільнилися – приріст становив лише 1,72 %. Така тенденція може бути результатом досягнення підприємством оптимального рівня запасів сировини або стабілізації виробничого навантаження після періоду розширення. Крім того, на зниження динаміки могли вплинути зовнішні фактори, зокрема коливання валютного курсу чи ускладнення логістичних умов постачання.

Кількість виконаних імпортних контрактів зросла з 14 од. у 2022 р. до 17 од. у 2023 р. (+21,43 %), після чого залишилася незмінною у 2024 р., що свідчить про те, що підприємство розширило коло постачальників або уклало додаткові угоди для забезпечення безперебійного постачання сировини. Водночас стабільність цього показника у 2024 р. вказує на формування сталої системи імпортних закупівель, яка вже не потребувала подальшого кількісного розширення.

Середній розмір одного імпортного контракту у 2023 р. зменшився на 3,71 %, що могло бути наслідком переходу підприємства до політики більш дрібних, але частіших закупівель для зниження ризиків перебоїв постачання. Такий підхід є виправданим у швейній промисловості, де виробництво залежить від різноманітності тканин і фурнітури, а надмірне накопичення запасів може призводити до заморожування оборотних коштів. У 2024 р. середній розмір контракту дещо зріс (+1,72 %), що свідчить про пошук балансу між обсягами закупівель та їх частотою, тобто про оптимізацію закупівельної політики.

Отже, ПрАТ ВКФ «Леся» демонструє стабільну тенденцію у сфері імпортних операцій: після періоду активного розширення у 2023 році підприємство вийшло на етап утримання досягнутих позицій та вдосконалення системи постачання. Такий підхід є ознакою зрілості зовнішньоекономічної діяльності, коли головним завданням стає не нарощування обсягів імпорту, а підвищення його ефективності та економічної доцільності для підтримання стабільного виробництва та конкурентоспроможності продукції на ринку.

З метою більш детального аналізу ефективності імпортної діяльності доцільно розглянути структуру первісної вартості імпортованих товарів ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022–2024 рр. (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Дослідження структури первісної вартості імпортованих товарів ПрАТ
ВКФ «Леся» у 2022-2024 рр.**

Показники	Роки						Відхилення		
	2022		2023		2024		Абс.	Віднос.	п.с.,%
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.	%			
1. Первісна вартість товарів,	4823	100	5639	100	5736	100	97	-98,23	0
1.1. Вартість, що відшкодовується іноземним	4100	85,01	4680,4	83,00	4835,45	84,30	155,05	-98,20	1,30
1.2. Витрати на митне	337,61	7,00	380,42	6,75	420,3	7,33	39,88	-98,07	0,58
1.3. Транспортно-заготівельні витрати	385,39	7,99	578,18	10,25	480,25	8,37	-97,93	-98,55	-1,88

Джерело: сформовано автором

Аналіз структури первісної вартості імпортованих товарів ПрАТ ВКФ «Леся» показав, що у 2022–2024 рр. основну частку витрат традиційно становили платежі іноземним постачальникам. У 2022 році їхня частка дорівнювала 85,01 %, у 2023 році знизилася до 83,00 %, а у 2024 році дещо зросла до 84,30 %. Така динаміка свідчить про певні коливання валютної вартості закупівель та про оптимізацію договірних умов постачання. Незначне підвищення цього показника у 2024 році може бути наслідком зміни постачальників або зростанні цін на сировину.

Витрати на митне оформлення мали відносно стабільний рівень, коливаючись у межах 6,75–7,33 %. Незважаючи на їх незначне зростання у 2024 році, така тенденція є природною з огляду на можливе підвищення митних тарифів або вартості супутніх послуг. Помірна частка цих витрат свідчить про раціональну організацію митних процедур та ефективне використання ресурсів підприємства при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

Найбільш помітні зміни спостерігалися за статтею транспортно-заготівельних витрат. У 2023 році їх частка збільшилася з 7,99 % до 10,25 %, що могло бути спричинено підвищенням вартості логістичних послуг або

збільшенням відстаней постачання сировини. Проте вже у 2024 році частка цих витрат знизилася до 8,37 %, що свідчить про оптимізацію логістики, ймовірно, через вибір вигідніших транспортних маршрутів чи умов перевезення.

У цілому структура первісної вартості імпортованих товарів ПрАТ ВКФ «Леся» залишається відносно стабільною, а коливання її елементів мають переважно коригувальний характер та свідчить про те, що підприємство досягло ефективного балансу між вартістю закупівель, митними витратами та транспортним забезпеченням. Така стабільність є позитивним показником, оскільки забезпечує прогнозованість витрат і сприяє підвищенню ефективності використання імпортованої сировини у виробництві готової продукції.

Для комплексної оцінки результативності зовнішньоекономічної діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» проведено аналіз ефективності імпортних операцій за 2022–2024 рр. (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

**Аналіз ефективності імпортних операцій ПрАТ ВКФ «Леся»
за 2022-2024 рр.**

Показники	Роки			Відхилення			
				2023 до 2022		2024 до 2023	
	2022	2023	2024	Абс.	%	Абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації від реалізації продукції, тис.грн	122912	158398	182913	35486	28,87	24515	15,48
2. Собівартість реалізованої продукції (в т.ч. вартість імпортованих виробничих запасів, що входять до собівартості продукції), тис. грн	104560	129458	155994	24898	23,81	26536	20,50
3. Валовий прибуток від реалізації продукції, тис.грн	18352	28940	26919	10588	57,69	-2021	-6,98
4. Чистий прибуток, тис.грн	5115	13561	7593	8446	165,12	-5968	-44,01
5. Рентабельність продажів продажів продукції за валовим прибутком, %	14,93	18,27	14,72	3,33943	22,37	-3,55	-19,45
6. Рентабельність імпорту, %	4,89	10,48	4,87	5,58328	114,13	-5,61	-53,53

Джерело: сформовано автором

Аналіз ефективності імпорتنих операцій ПрАТ ВКФ «Леся» засвідчив, що у 2022–2023 рр. підприємство продемонструвало істотне зростання обсягів реалізації продукції та прибутковості діяльності, тоді як у 2024 році спостерігалася тенденція до уповільнення динаміки та зниження рентабельності.

Так, чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році збільшився на 28,87% порівняно з 2022 роком, що свідчить про розширення обсягів виробництва та реалізації. У 2024 році темпи зростання доходів сповільнилися до 15,48 %, що може бути пов'язано із насиченням ринку або зростанням конкуренції у галузі. Разом із тим собівартість реалізованої продукції також зростала – на 23,81 % у 2023 році та на 20,50 % у 2024 році, що свідчить про підвищення вартості імпорتنих виробничих запасів і логістичних витрат.

Позитивним результатом 2023 року стало зростання валового прибутку на 57,69 % і чистого прибутку більш ніж у 2,5 рази (+165,12 %), що зумовило підвищення рентабельності продажів до 18,27 % та рентабельності імпорту до 10,48 % та свідчить про високу ефективність імпоротної політики підприємства у цей період, зокрема про оптимальне використання імпортованої сировини у виробничому процесі.

Однак у 2024 році ситуація дещо змінилася: попри подальше зростання обсягів реалізації, валовий прибуток скоротився на 6,98 %, а чистий прибуток на 44,01 %, що призвело до зниження рентабельності продажів із 18,27 % до 14,72% та рентабельності імпорту з 10,48 % до 4,87 %. Основними причинами такого зниження можуть бути подорожчання імпорتنих матеріалів, збільшення транспортно-заготівельних витрат або зміна цінової політики, що не дозволила повністю компенсувати зростання собівартості.

У цілому, динаміка показників свідчить, що у 2023 році підприємство досягло найвищого рівня ефективності імпорتنих операцій за аналізований період, однак у 2024 році спостерігалася погіршення фінансових результатів через зростання витратної складової.

З метою підвищення результативності імпортої діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» доцільно визначити основні напрями її вдосконалення (табл. 3.14). За результатами аналізу імпортої діяльності підприємства сформовано пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій ПрАТ ВКФ «Леся».

Таблиця 3.14

Основні напрями удосконалення імпортої діяльності ПрАТ ВКФ «Леся»

Напрямок удосконалення	Зміст заходу	Очікуваний результат
<i>Оптимізація структури імпортних закупівель</i>	Моніторинг ринку постачальників, укладання договорів із кількома контрагентами для мінімізації ризиків та отримання вигідніших умов	Зниження закупівельних цін, зменшення залежності від окремих постачальників
<i>Зниження транспортно-заготівельних витрат</i>	Проведення логістичного аудиту, оптимізація маршрутів постачання, укладання довгострокових контрактів із перевізниками	Скорочення транспортних витрат, підвищення ефективності логістики
<i>Управління валютними ризиками</i>	Використання форвардних угод, фіксованих валютних курсів, диверсифікація валют розрахунків	Зменшення впливу коливань курсу валют на собівартість імпорту
<i>Оптимізація графіків постачання імпортої сировини</i>	Планування імпорту відповідно до виробничих потреб, застосування принципу «Just-in-time»	Зменшення запасів і витрат на зберігання, підвищення оборотності ресурсів
<i>Ефективніше використання імпортої сировини</i>	Контроль за нормами витрат, удосконалення технологічних процесів, часткова заміна імпортних матеріалів локальними	Зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності
<i>Розвиток партнерських програм із постачальниками</i>	Укладання довгострокових угод із фіксованими цінами, відтермінуванням платежів або знижками за обсяг	Підвищення стабільності постачання, покращення умов співпраці

Джерело: сформовано автором

Отже, вдосконалення імпортої діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» має ґрунтуватися на поєднанні економічних, організаційних та технологічних заходів. Запропоновані напрями дадуть змогу оптимізувати витрати на імпорту сировину, знизити валютні та логістичні ризики, підвищити контроль за витратами і, як наслідок, забезпечити зростання рентабельності імпортних операцій.

В цілому, проведений аналіз імпортої діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022–2024 рр. показав позитивну динаміку розвитку зовнішньоекономічної

діяльності підприємства. Також, помітно зростання чистого доходу від реалізації продукції на 49%, що є наслідком ефективнішого забезпечення виробництва імпортною сировиною. Проте темпи зростання собівартості (49,1%) перевищують динаміку прибутку, що зумовило зниження показників рентабельності у 2024 р. Такі коливання свідчать про вплив зовнішніх чинників, зокрема зростання витрат на імпорт, коливання валютного курсу та зміни зовнішнього економічного середовища. Загалом імпортна діяльність підприємства є ефективною, проте вимагає подальшої оптимізації витрат, зокрема транспортних і митних, а також підвищення маржинальності реалізованої продукції.

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного аналізу основних показників діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» встановлено, що підприємство демонструє позитивну динаміку розвитку, що проявляється у зростанні валюти балансу з 106 214 тис. грн у 2023 році до 121 781 тис. грн у 2024 році, тобто на 14,66%, та збільшенні обсягів активів. Позитивною тенденцією є підвищення частки оборотних активів у структурі балансу з 46,3% до 52,7%, а також зростання вартості чистих активів із 58 475 тис. грн до 66 229 тис. грн, що свідчить про зміцнення фінансової гнучкості та платоспроможності підприємства. Разом із тим, зниження питомої ваги власного капіталу з 55,1% у 2023 році до 52,3% у 2024 році та збільшення довгострокових зобов'язань на 18,4% відображає зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Аналіз ліквідності показав часткове покращення платоспроможності: коефіцієнт поточної ліквідності зріс із 1,12 до 1,35, проте нормативу абсолютної ліквідності (0,2) підприємство ще не досягло. Підприємство має позитивні тенденції у нарощенні оборотного капіталу, обсяг якого зріс із 10 842 тис. грн до 15 673 тис. грн, але на основі коефіцієнту зносу основних засобів, який зріс із 41,7% до 46,2% можна зробити висновок, що потребує модернізації виробнича база підприємства. Загалом,

ПрАТ ВКФ «Леся» має потенціал для подальшого розвитку, однак потребує підвищення ефективності управління активами, контролю за дебіторською заборгованістю та збалансування структури капіталу для забезпечення сталого фінансового зростання.

Оцінка ефективності імпортової діяльності підприємства ґрунтується на системному аналізі комплексу показників, які відображають її економічні, фінансові та організаційні результати. У процесі дослідження встановлено, що єдиної універсальної методики оцінювання не існує, оскільки кожне підприємство має власну специфіку зовнішньоекономічних операцій. Найбільш інформативними показниками є ті, що характеризують динаміку обсягів імпорту, рівень витрат на його здійснення, рентабельність та вплив імпорту на загальну ефективність господарської діяльності. Важливим є не лише кількісне, а й якісне оцінювання імпортних процесів, зокрема визначення структури імпорту за країнами-постачальниками, товарними групами та джерелами фінансування. Таким чином, аналіз імпортової діяльності має бути динамічним, комплексним і спрямованим на пошук шляхів оптимізації процесів постачання.

Аналіз імпортової діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» за 2022–2024 рр. свідчить про поступове зміцнення зовнішньоекономічних позицій підприємства та стабілізацію процесів постачання сировини. У 2023 році спостерігалось суттєве зростання обсягів імпорту на 16,92 % і чистого доходу від реалізації на 28,87 %, що вказує на ефективне використання імпортованих матеріалів. Проте у 2024 році темпи приросту імпорту знизилися до 1,72 %, а показники рентабельності імпорту скоротилися більш ніж удвічі з 10,48 % до 4,87 %, що свідчить про зростання витратної складової. Основними факторами, що вплинули на зниження результативності, стали подорожчання імпортової сировини, коливання валютного курсу та підвищення логістичних витрат. Незважаючи на це, підприємство продемонструвало здатність адаптуватися до зовнішніх умов, утримуючи стабільну кількість контрактів і оптимізуючи структуру імпортних закупівель.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ІМПОРТУ ТОВАРІВ» В КУРСІ «ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

4.1 Методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»

Лекція є основною формою організації навчального процесу у вищій школі, яка забезпечує систематизоване подання навчального матеріалу, формування у студентів наукового світогляду та професійного мислення. Саме під час лекційного заняття викладач не лише передає знання, а й спрямовує пізнавальну діяльність студентів, допомагає зрозуміти логіку предмета та зв'язки між його окремими темами. Ефективна методика викладання лекції передбачає поєднання теоретичного викладу з елементами аналізу, прикладів із практики, проблемних запитань і використання сучасних інформаційних технологій.

Лекція (лат. «*lectio*» – читання) – це стрункий, логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми. Лекція має органічно поєднуватися з іншими видами навчальних занять, слугувати підґрунтям для поглиблення і систематизації знань, які набуваються студентами у процесі аудиторної та позааудиторної навчальної роботи [55].

В процесі здійснення лекційної діяльності можуть застосовуватися наступні види лекцій (рис. 4.1).

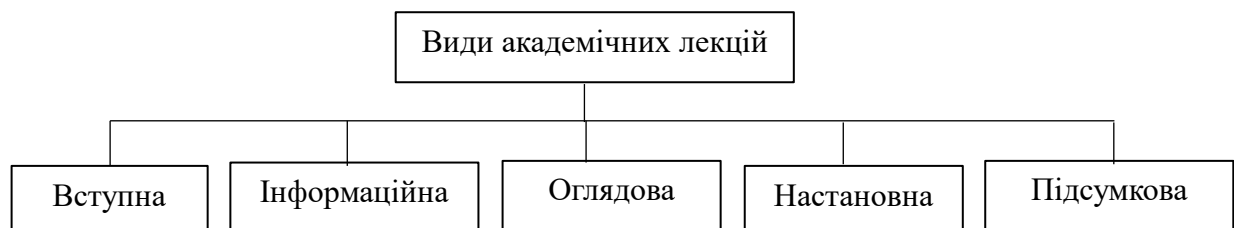

Рис. Види академічних лекцій

Джерело: сформовано автором на основі [26, с. 132]

Отже, як видно з рис. 4.1 лекційна форма навчання має різні типи, кожен із яких виконує власну дидактичну функцію в освітньому процесі.

Зокрема, *вступна лекція* забезпечує студентам загальне уявлення про навчальну дисципліну, допомагає зорієнтуватися у структурі курсу та специфіці роботи з ним. Під час такої лекції викладач розкриває мету, завдання й значення предмета, визначає його місце серед інших навчальних дисциплін і роль у професійній підготовці майбутніх фахівців. Також подається короткий зміст курсу, основні етапи розвитку відповідної науки й практики, досягнення у цій галузі, внесок відомих учених і сучасні напрями досліджень. Окрему увагу приділяють організаційним і методичним аспектам навчання, характеристиці рекомендованої літератури, формам контролю знань і вимогам до студентів.

Інформаційна лекція має на меті передавання систематизованих знань, необхідних для подальшого осмислення й засвоєння студентами. Це найбільш поширений вид лекційного заняття у вищій школі, який передбачає логічний виклад теоретичного матеріалу з акцентом на основні поняття, закономірності та приклади їх практичного застосування.

Тоді як, *оглядова лекція* спрямована на узагальнення, систематизацію та поглиблення знань, отриманих протягом вивчення курсу. Вона передбачає встановлення внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, формування цілісного наукового бачення теми. У центрі такої лекції – концептуальні положення й науково-понятійна основа дисципліни або її окремих розділів.

Настановна лекція виконує функцію методичного орієнтиру для студентів, допомагаючи зрозуміти принципи, методи й форми самостійної роботи. Її основне призначення – підготувати здобувачів освіти до самостійного опрацювання навчального матеріалу, набуття необхідних умінь і навичок. Найчастіше такі лекції застосовуються у заочній та дистанційній формах навчання.

На завершення, *підсумкова лекція* проводиться наприкінці вивчення дисципліни або її окремого модуля. Її завдання – узагальнити результати навчання, оцінити рівень засвоєння знань і вмінь студентів, визначити

перспективи подальшого застосування отриманих компетентностей. Під час підсумкової лекції також можуть обговорюватися невирішені наукові питання, сучасні проблеми та напрями подальших досліджень.

Разом із тим, лекція як один способів донесення навчальної та наукової інформації до здобувачів освіти має певні переваги так і недоліки, які можуть чинити вплив на засвоєння інформації і відповідно набуття студентами необхідних знань та вмінь (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Переваги та недоліки лекційного викладання

Переваги лекційного викладання	Недоліки лекційного викладання
У достатньо економній формі можна сконцентрувати інформацію, передбачену змістом освіти.	Лекція не відповідає новітнім тенденціям підготовки фахівців, які мають володіти не лише знаннями, а й практичними навичками.
Дає змогу швидше, ніж друковані видання, реагувати на зміни у законодавчій і нормативній базі.	Провокує репродуктивне навчання, що гальмує розвиток творчого мислення; семінари зводяться до переказу лекції.
Частково компенсує брак сучасних підручників і посібників.	Викладач перестає бути єдиним джерелом знань, тому самостійна робота стає ефективнішою.
Дозволяє класифікувати й прокоментувати тенденції при наявності різних, іноді протилежних точок зору.	Лекція утримує студента в позиції об'єкта педагогічного процесу.
Сприяє зосередженню на складних питаннях, які важко опанувати самостійно.	Велика аудиторія ускладнює диференційований підхід до студентів.
Формує вміння слухати, аналізувати, синтезувати, порівнювати.	Регламентованість у часі не завжди дозволяє висвітлити всі питання повністю.
Забезпечує безпосередній контакт і емоційний вплив викладача на студентів.	Часто лекції перетворюються на диктант, що знижує рівень осмислення матеріалу.
Реалізує принцип зв'язку теорії з практикою, демонструє результати наукової діяльності.	Без використання технічних засобів під час лекції задіяні лише слухові аналізатори, що знижує ефективність сприйняття.
Дозволяє ефективно окреслити напрями подальшої самостійної роботи студентів.	Через психологічні чинники можливе порушення законів перцепції (сприйняття інформації).

Джерело: [55, с. 24-26]

Підготовка до проведення лекційного заняття є складним, багатоплановим і відповідальним процесом, який вимагає від викладача не лише ґрунтовних знань навчальної дисципліни, а й уміння логічно структурувати матеріал, адаптувати його до рівня підготовки студентів і забезпечити активне сприйняття інформації. Ефективність лекції зумовлюється якістю попередньої підготовки, що включає низку послідовних етапів:

1. На початковому етапі викладач визначає місце теми «Облік і оподаткування операцій з імпорту товарів» у програмі курсу «Облік зовнішньоекономічної діяльності», аналізує її взаємозв'язки з попередніми та подальшими темами, а також її значення для формування професійних компетентностей майбутніх бухгалтерів і економістів.

2. Наступним кроком є вивчення чинної навчальної, методичної та наукової літератури, нормативно-правових актів, які регламентують облік і оподаткування імпортних операцій. Викладач відбирає найактуальніші джерела, що відображають сучасний стан законодавства і практики, а також знайомиться з новими термінами, поняттями та тенденціями розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

3. Далі визначаються дидактичні цілі лекції, формулюються конкретні завдання: ознайомити студентів із порядком бухгалтерського обліку імпортних операцій, відображенням митних платежів, механізмом формування податкового кредиту та особливостями оподаткування ПДВ при ввезенні товарів.

4. На основі поставлених цілей складається план лекції, у якому визначаються логічна структура та послідовність викладу матеріалу. Доцільно виділити 3–5 ключових питань, зокрема: сутність імпорту товарів, документальне оформлення операцій, бухгалтерське відображення імпортних платежів, порядок обчислення податків та їх відображення у фінансовій звітності.

5. Після цього викладач опрацьовує зібраний матеріал, систематизує його та готує текст лекції. Важливо не дублювати зміст підручників, а представити матеріал у власній інтерпретації з прикладами, практичними ситуаціями, посиланнями на реальні нормативні зміни. Для лекції, розрахованої на дві академічні години, обсяг тексту зазвичай становить близько 20–24 сторінок.

6. На окремому етапі готується наочне забезпечення: презентації, схеми бухгалтерських проведення, таблиці, приклади заповнення первинних документів і розрахунків податкових зобов'язань, що сприятиме кращому

засвоєнню складних аспектів теми та підвищить пізнавальну активність студентів.

Важливим елементом є визначення композиції лекції. Залежно від характеру матеріалу та рівня підготовки студентів, викладач може обрати лінійну (послідовну) структуру викладу або концентричну, коли всі питання розглядаються навколо центральної проблеми – специфіки обліку імпорту.

Перед проведенням лекції здійснюється психологічна та риторична підготовка викладача. Доцільно продумати вступну частину, яка має зацікавити аудиторію, а також фінальну, що підсумовуватиме ключові висновки та підкреслюватиме практичне значення теми. Важливо дотримуватись чіткої дикції, темпу мовлення, робити паузи для записів студентів та акцентувати увагу на ключових моментах.

Окрім того, варто передбачити етап підготовки до запитань студентів. Лектор має проаналізувати потенційно складні або спірні моменти теми наприклад, порядок визначення бази оподаткування або відображення митних зборів і заздалегідь підготувати аргументовані відповіді, оскільки це сприятиме підтриманню дискусії та підвищенню зацікавленості студентів.

Таким чином, підготовка лекції на тему «Облік і оподаткування операцій з імпорту товарів» є багатоступеневим процесом, який поєднує аналітичну, методичну, психологічну та риторичну підготовку, її успішне проведення забезпечується глибоким знанням предмета, чіткою логікою викладу та педагогічною майстерністю викладача.

У процесі проведення лекції розрізняють 4 фази, які характеризують динаміку лекції.

1. Початок сприйняття – 4–5 хвилин. На цьому етапі слід зосередитися на трансформації мимовільної уваги у довільну.

2. Оптимальна активність сприйняття – 20–30 хвилин. Саме на цей час приходить пік працездатності, тому слід спланувати свою діяльність таким чином, щоб саме на цей період прийшовся найбільш складний для розуміння матеріал.

3. Фаза зусиль – 10–15 хвилин. Це передвісник стомлення, але слухач ще в змозі керувати своєю діяльністю. 4. Фаза стомлення. Саме у цей період слід дати можливість трохи перепочити, розповісти цікавий випадок, якщо дозволяє ситуація, то і пожартувати. Навіть невеличкий відпочинок дозволяє повернути аудиторію до активного сприйняття матеріалу [55, с. 46-47].

У процесі підготовки та проведення лекції з теми «Облік та оподаткування імпорту товарів» важливо враховувати зазначені вище закономірності сприйняття навчальної інформації студентами. Розглянемо адаптацію лекції відповідно до даних етапів у табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Подання матеріалу лекції за темою «Облік та оподаткування імпорту товарів» відповідно до фаз лекції

Фаза лекції	Тривалість	Характеристика та педагогічні завдання викладача	Подання лекції за темою «Облік та оподаткування імпорту товарів»
1. Початок сприйняття	4–5 хвилин	Формування інтересу до теми, перехід від мимовільної уваги до свідомого сприйняття матеріалу.	Коротка історія або приклад із практики імпортних операцій, актуальні зміни в законодавстві щодо імпорту, постановка проблемного питання.
2. Оптимальна активність сприйняття	20–30 хвилин	Найвищий рівень працездатності студентів. Основний теоретичний виклад матеріалу, пояснення ключових понять і процедур.	Розгляд порядку документального оформлення імпорту, визначення митної вартості, облік ПДВ, проведення типових бухгалтерських записів.
3. Фаза вольових зусиль	10–15 хвилин	Початок зниження уваги; необхідність підтримати активність студентів через зміну форми подачі матеріалу.	Коротке обговорення, тестові запитання, аналіз практичних ситуацій (наприклад, оподаткування імпорту з країн ЄС).
4. Фаза втоми	5–10 хвилин	Завершення заняття, підбиття підсумків, закріплення знань у легшій формі.	Узагальнення ключових моментів лекції, наведення цікавих прикладів із практики, короткий підсумковий діалог або запитання.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, врахування фаз динаміки сприйняття інформації під час лекції дає змогу підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу,

оптимізувати структуру заняття та підтримувати активну увагу студентів протягом усього виступу.

З урахуванням особливостей динаміки лекційного процесу та специфіки теми «Облік і оподаткування імпорту товарів» важливим етапом методичної підготовки викладача є формування чітко структурованого плану лекції. Він має забезпечити послідовний виклад матеріалу, логічний перехід між частинами, а також поєднання теоретичних знань і практичних прикладів із бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій. Розглянемо нижче структуру та план лекційного заняття за даною темою.

Вступ. Передбачає, що викладач знайомить студентів із темою, метою та завданнями заняття, підкреслює актуальність проблематики імпорту товарів у сучасних умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Вступ має створити мотиваційний фон для активного сприйняття матеріалу та налаштувати студентів на усвідомлене засвоєння знань.

Мета лекції. Сформувати у студентів цілісне уявлення про сутність, порядок документального оформлення, бухгалтерський облік та оподаткування імпортних операцій, а також навчити застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Завдання лекції:

1. Ознайомити студентів з економічною сутністю та видами імпортних операцій.
2. Розкрити порядок документального оформлення імпорту товарів.
3. Пояснити особливості бухгалтерського обліку імпортних операцій.
4. Проаналізувати механізм оподаткування імпорту в Україні.
5. Показати відображення імпортних операцій у фінансовій звітності підприємства.
6. Розвинути аналітичне мислення студентів через розгляд типових ситуацій і помилок, що виникають під час ведення обліку імпорту.

План лекції:

1. *Економічна сутність імпорту та його роль у зовнішньоекономічній діяльності підприємства* (Розкриття поняття імпорту, класифікація імпортних операцій, характеристика суб'єктів і об'єктів імпортової діяльності, їх значення для економіки підприємства).

2. *Документальне оформлення імпортних операцій*. (Висвітлення основних первинних документів, що супроводжують імпорт товарів: зовнішньоекономічний контракт, інвойс, митна декларація, транспортні документи та інші підтвердні матеріали).

3. *Бухгалтерський облік імпорту товарів*. (Розгляд порядку відображення імпортних операцій у бухгалтерському обліку: формування первісної вартості імпортованих товарів, відображення митних платежів, податків, курсових різниць і транспортних витрат).

4. *Оподаткування імпортних операцій*. (Аналіз податків, що виникають під час імпорту: мита, ПДВ при ввезенні товарів, акцизного податку; порядок їх нарахування, сплати та відображення в обліку).

5. *Відображення імпортних операцій у звітності підприємства*. (Розгляд форм фінансової звітності, у яких відображаються імпортні операції, з прикладами бухгалтерських проведення і поясненнями щодо їх впливу на фінансові результати).

Підсумкова частина заняття. Узагальнення ключових положень лекції, відповіді на запитання студентів, акцентування на типових помилках в обліку імпорту та постановка проблемних ситуацій для самостійного опрацювання.

Отже, ефективно сформована лекція на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» забезпечує студентам цілісне розуміння особливостей бухгалтерського обліку та податкового регулювання імпортних операцій. Вона формує у майбутніх фахівців практичні навички застосування теоретичних знань у сфері зовнішньоекономічної діяльності, сприяє розвитку аналітичного мислення та вміння приймати обґрунтовані управлінські рішення.

4.2 Методика викладання практичних занять на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»

Практичне заняття - форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань [26, 138].

Правильно організовані практичні заняття мають важливе виховне та практичне значення (реалізують дидактичний принцип зв'язку теорії з практикою) і орієнтовані на вирішення наступних завдань:

- поглиблення, закріплення і конкретизацію знань, отриманих на лекціях і в процесі самостійної роботи;
- формування практичних умінь і навичок, необхідних в майбутній професійній діяльності;
- розвитку умінь спостерігати та пояснювати явища, що вивчаються;
- розвитку самостійності тощо [55, с. 52-53].

Для ефективного засвоєння навчального матеріалу важливе значення має організація практичних робіт, які дозволяють поєднати теоретичні знання з реальними навичками їх застосування. Залежно від навчальної мети, рівня підготовленості студентів і ступеня їхньої самостійності, практичні заняття поділяються на кілька груп. Кожен вид практичної роботи має свої особливості, спрямованість і педагогічну мету, що забезпечує поступове формування професійних компетентностей. Узагальнену характеристику основних видів практичних робіт наведено в таблиці.

Таблиця 4.3

Види практичних робіт

Група практичних робіт	Характеристика
Ознайомлювальні практичні роботи	Спрямовані на формування вмінь і навичок користування приладами, пристроями та іншим обладнанням, необхідним для виконання різних видів практичних завдань.
Підтверджувальні практичні роботи	Дають студентам можливість підтвердити правильність теоретичних знань, отриманих під час лекцій.
Частково-пошукові практичні роботи	Полягають у виконанні творчих завдань відповідно до поставленої мети, за заданим планом дослідження та орієнтовним переліком питань.
Дослідні практичні роботи	Передбачають, що студенту задають лише мету дослідження, а всі інші етапи виконання - планування, методику, аналіз - він визначає самостійно.

Джерело: [55, с. 53]

Практичне заняття має формуватися у відповідності з наступною структурою (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Структура практичного заняття [26, с. 138]

Практичне заняття є важливою складовою освітнього процесу, що сприяє формуванню у студентів прикладних умінь і навичок застосування теоретичних знань. Його структура передбачає кілька послідовних етапів: попередній контроль рівня підготовки здобувачів освіти, постановку викладачем загальної проблеми або навчального завдання, колективне обговорення змісту питання, а також розв'язання практичних завдань із подальшим аналізом отриманих результатів.

Під час занять особлива увага приділяється активній участі студентів у навчальному процесі, розвитку їх аналітичного мислення та вмінню аргументувати власну позицію.

Оцінки, отримані студентом за виконання завдань на практичних заняттях, враховуються при визначенні підсумкової успішності з навчальної дисципліни, що стимулює систематичну роботу протягом усього курсу.

Ефективне проведення практичного заняття потребує чіткої організації, продуманого поетапного підходу та активної участі студентів у процесі навчання. Така форма роботи дозволяє закріпити теоретичні знання, здобуті під час лекцій, та сформувати практичні навички обліку і оподаткування імпорتنих операцій.

Проведення заняття доцільно організовувати за поетапним алгоритмом, який забезпечує логічну послідовність дій викладача і студентів, стимулює їх до аналізу, порівняння й самостійних висновків.

Таблиця 4.4

Методика проведення практичного заняття за темою «Облік та оподаткування імпорту товарів»

Етап проведення заняття	Зміст та методичні рекомендації
1	2
1. Вступна частина	Викладач оголошує тему заняття, визначає її значення для розуміння механізмів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Підкреслюється актуальність правильного відображення імпорتنих операцій у бухгалтерському та податковому обліку, розглядається зв'язок теми з попередніми заняттями

Продовження таблиці 4.4

1	2
2. Актуалізація знань та перевірка попереднього матеріалу	Проводиться коротке опитування або міні-тест для перевірки рівня засвоєння базових понять: сутність імпорту, визначення митної вартості, базиси поставки Incoterms, порядок оподаткування ПДВ при ввезенні товарів
3. Основна частина заняття	Складається з трьох послідовних етапів: 1. Викладач демонструє послідовність бухгалтерського обліку імпорتنих операцій: від укладання контракту і митного оформлення до оприбуткування товарів. Розглядається порядок складання документів (інвойс, митна декларація, транспортні документи, платіжні доручення). 2. Студенти виконують розрахункові завдання: визначають суму мита, акцизу, ПДВ при імпорті, формують бухгалтерські проведення, аналізують можливі варіанти обліку за НП(С)БО та МСФЗ. Викладач надає консультації, коментує типові помилки. 3. Наприкінці основної частини проводиться коротке усне або письмове опитування з ключових питань теми, що дозволяє оцінити рівень засвоєння знань.
4. Підбиття підсумків заняття	Викладач підсумовує результати виконаних завдань, звертає увагу на типові неточності при відображенні імпорتنих операцій, робить узагальнення щодо правильності застосування бухгалтерських рахунків та визначення податкових зобов'язань. Акцент робиться на практичному значенні теми для роботи бухгалтера у сфері ЗЕД.
5. Домашнє завдання	Викладач оголошує тему наступного заняття і пропонує індивідуальні або групові завдання для самостійної роботи.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, практичне заняття з теми «Облік та оподаткування імпорту товарів» сприяє формуванню у студентів глибоких знань про порядок документального оформлення та облікового відображення імпорتنих операцій. Воно поєднує теорію з практикою, розвиває навички аналітичного мислення, самостійності та професійної відповідальності майбутніх бухгалтерів.

Для проведення практичних занять за одною темою вважаємо доцільним розв'язання практичних вправ, які допоможуть закріпити отримані знання на лекції (у додатку А наведено перелік практичних вправ за темою).

Поточний контроль здійснюється з метою перевірки рівня знань студентів на етапі первинного засвоєння навчального матеріалу; а також створення надійної системи управління навчально-творчою діяльністю з опанування змістом дисципліни. Основні форми контролю: дидактичні і ділові ігри, семінарські заняття в активній формі, тренінги, тестування, складання і

рішення тематичних кросвордів, участь у вікторинах, наукових гуртках, конференціях тощо.

Розглянемо основні форми і методи контролю знань студентів у табл. 4.5

Таблиця 4.5

Форми та методи контролю знань студентів

Форма контролю	Методи контролю	Характеристика
Поточний контроль	Усне опитування, тестування, аналіз практичних завдань, перевірка конспектів	Здійснюється під час навчального процесу для виявлення рівня розуміння та засвоєння матеріалу на кожному етапі.
Проміжний контроль	Тематичні тести, контрольні роботи, модульні завдання, презентації	Проводиться після вивчення певного розділу або теми, дозволяє оцінити ступінь сформованості знань і навичок.
Підсумковий контроль	Іспити, заліки, комплексні практичні завдання, проєкти	Дає змогу визначити рівень досягнення навчальних результатів за весь курс дисципліни.
Самоконтроль	Рефлексія, самооцінювання, виконання онлайн-тестів, взаємооцінювання	Спрямований на розвиток у студентів навичок самоаналізу, відповідальності та самостійності у навчанні.
Практичний контроль	Розв'язання ситуаційних задач, складання бухгалтерських документів, аналіз кейсів	Дозволяє перевірити здатність застосовувати теоретичні знання у професійних умовах.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, застосування різноманітних форм і методів контролю забезпечує об'єктивність та всебічність оцінювання знань студентів. Такий підхід дозволяє не лише перевірити рівень засвоєння матеріалу, а й сформувати вміння самостійно аналізувати, приймати рішення та творчо підходити до виконання професійних завдань. Оптимальне поєднання різних форм контролю сприяє підвищенню мотивації до навчання та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.

Для проведення контролю знань студентів через обмеженість часу зручно використовувати тестові програми. Основна мета тестового контролю (ТКЗ) - оцінка рівня засвоєння знань студентів після вивчення дисципліни й одержання інформації для удосконалення процесу підготовки кадрів [55, с.154].

Тестові завдання повинні охоплювати широкий спектр різних типів запитань, що дає змогу комплексно оцінити ступінь засвоєння навчального

матеріалу. Вони мають перевіряти не лише знання та розуміння теоретичних положень, а й уміння впізнавати, відтворювати, аналізувати, застосовувати здобуті знання на практиці та проявляти творчий підхід.

Оцінювання творчого рівня є особливо складним завданням, оскільки креативна діяльність ґрунтується на поєднанні різних умінь і навичок: інтелектуально-логічних (здатність робити висновки та узагальнення), інтелектуально-евристичних (уміння знаходити нестандартні рішення), методологічних (використання відповідних методів дослідження чи аналізу), світоглядних (здатність бачити проблему в широкому контексті), комунікативних (уміння висловлювати власні думки), а також автодидактичних (здатність до самонавчання та саморозвитку).

Для ефективної діагностики рівня сформованості цих умінь доцільно створити систему тестових завдань різного рівня складності від базових, що перевіряють елементарні знання та розуміння матеріалу, до більш складних, які стимулюють творче мислення, аналітичну діяльність і самостійні висновки. Такий підхід забезпечить повноцінне та об'єктивне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Для проведення контролю та оцінки знань студентів за темою «Облік та оподаткування імпорту товарів» розроблено систему тестів, яка наведена у Додатку Б.

Отже, оцінювання знань студентів є одним із ключових елементів освітнього процесу, адже воно не лише визначає рівень засвоєння навчального матеріалу, а й виступає інструментом мотивації, саморозвитку та вдосконалення навчальної діяльності. Система оцінювання повинна бути об'єктивною, прозорою та спрямованою на всебічну перевірку сформованості знань, умінь і навичок здобувачів освіти.

Основними критеріями оцінювання є повнота, глибина та усвідомленість знань, уміння застосовувати їх на практиці, здатність до аналізу, узагальнення й самостійного мислення. При цьому важливо враховувати не лише кінцевий

результат, але й процес навчання – активність студента на заняттях, рівень самостійної роботи, участь у дискусіях і практичних завданнях.

Висновки до розділу 4

Методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» має забезпечити не лише передавання теоретичних знань, а й формування в студентів системного бачення процесів зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Зокрема, ефективність лекційного заняття значною мірою залежить від глибини попередньої підготовки викладача, логічності структури лекції та вміння поєднати навчальний матеріал із практичними прикладами. Завдяки ретельно продуманому плану лекції є можливість підтримувати увагу студентів, забезпечити логічну послідовність викладу та оптимальне поєднання теорії з практикою. Важливим є врахування психологічних фаз сприйняття матеріалу для підвищення ефективності навчання, а також сприяння активізації пізнавальної діяльності та кращому засвоєнню інформації. Особливе значення має використання наочних засобів, презентацій, схем і прикладів із реальної практики бухгалтерського обліку імпорту, оскільки такий підхід формує у студентів здатність аналізувати фінансово-господарські операції, розуміти механізм оподаткування та відображення імпортних операцій у звітності.

Практичне заняття з теми «Облік та оподаткування імпорту товарів» є важливою складовою навчального процесу, що забезпечує формування у студентів професійних умінь і навичок, необхідних для майбутньої роботи у сфері бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій. Методика проведення таких занять базується на принципі поєднання теорії з практикою, коли студенти не лише повторюють матеріал, а й самостійно розв’язують реальні професійні ситуації. Послідовна структура заняття від перевірки попередніх знань до аналізу результатів сприятиме системності навчання й розвитку аналітичного мислення. Важливо значну увагу приділяти активній

участі студентів, їх здатності аргументувати власні висновки та застосовувати нормативно-правові акти у практичній діяльності. Тоді як, використання різних видів практичних робіт (ознайомлювальних, підтверджувальних, частково-пошукових і дослідних) дозволяє формувати вміння різного рівня складності. Контроль знань під практичних занять здійснюється у формі тестів, дискусій, практичних завдань, що забезпечує об'єктивність оцінювання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження було сформовано наступні висновки та пропозиції:

1. Імпортні операції є ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності України, оскільки забезпечують взаємозв'язок між внутрішнім ринком та міжнародними економічними системами. Вони сприяють модернізації виробництва, оновленню технологічної бази та розширенню конкурентних можливостей підприємств. Позитивна динаміка імпорту у 2025 році відображає тенденції до стабілізації економіки та підвищення попиту на високотехнологічну продукцію. Водночас, імпорт створює виклики для платіжного балансу та потребує зваженої політики регулювання. Збалансоване поєднання тарифних і нетарифних інструментів, передбачених законодавством, дозволяє державі підтримувати рівновагу між відкритістю економіки та захистом внутрішнього ринку. Доцільним є подальше удосконалення митного та податкового адміністрування імпорту, цифровізація контролю за зовнішньоекономічними операціями та розширення міжнародної співпраці в межах угод про вільну торгівлю.

2. Нормативно-правове регулювання імпортних операцій в Україні має системний і комплексний характер, охоплюючи всі етапи руху товарів – від укладення зовнішньоекономічного контракту до відображення операцій у бухгалтерському обліку. Важливу роль у регулюванні відіграють Митний кодекс, який забезпечує прозорість митних процедур, і Податковий кодекс, що визначає механізм оподаткування імпорту, зокрема порядок нарахування та сплати ПДВ та акцизного податку. Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та «Про валюту і валютні операції» гарантують законність розрахунків із нерезидентами, сприяють валютній стабільності та дотриманню міжнародних зобов'язань. Разом із тим, чинна система регулювання потребує подальшої гармонізації з нормами ЄС, особливо в частині цифровізації митного контролю та облікових процедур. Запровадження єдиних стандартів обліку

імпортних операцій за МСФЗ забезпечить вищу порівнюваність фінансової звітності підприємств на міжнародному рівні. Удосконалення нормативної бази та посилення її практичної реалізації сприятимуть не лише підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності, а й зміцненню позицій України як надійного партнера у міжнародній торгівлі.

3. Узагальнення результатів аналізу наукової і періодичної літератури показало, що система обліку імпортних операцій в Україні перебуває у стані активного розвитку та потребує подальшого вдосконалення відповідно до вимог міжнародної практики. Основними проблемами залишаються відсутність стабільності нормативно-правового поля, складність визначення митної вартості, формування первісної вартості товарів, а також узгодження бухгалтерського та податкового обліку. Значний вплив на організацію обліку мають часті зміни законодавства у зв'язку з воєнним станом, що ускладнює ведення зовнішньоекономічної діяльності. Науковці й практики наголошують на необхідності гармонізації податкових, митних і бухгалтерських вимог, розробки чітких методичних рекомендацій для підприємств. Пріоритетними напрямками удосконалення виділяють спрощення процедур митного оформлення, удосконалення електронного адміністрування, підвищення прозорості документального супроводу імпорту та розробка внутрішніх управлінських звітів для моніторингу зовнішньоекономічних операцій. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності бухгалтерського обліку імпортних операцій, забезпеченню фінансової стабільності підприємств і зміцненню позицій України у світовій торговельній системі.

4. У результаті дослідження встановлено, що ефективна організаційно-економічна структура ПрАТ ВКФ «Леся» створює сприятливі умови для стабільного розвитку підприємства та раціонального управління ресурсами. Підприємство демонструє високий рівень організації виробничих процесів, чітку вертикаль управління та належний рівень кваліфікації персоналу. Система бухгалтерського обліку імпортних операцій побудована з урахуванням вимог

чинного законодавства та національних стандартів обліку, що гарантує повне і достовірне відображення усіх господарських процесів. Особлива увага приділяється правильному формуванню первісної вартості імпортованих матеріалів, обліку курсових різниць і контролю розрахунків із нерезидентами. Результати аналізу свідчать, що підприємство ефективно використовує систему синтетичних і аналітичних рахунків для узагальнення інформації про імпортні операції, що підвищує прозорість фінансової звітності. У цілому діяльність ПрАТ ВКФ «Леся» характеризується високим рівнем організації управління, фінансової дисципліни та облікової культури, що є запорукою подальшого розвитку підприємства в умовах ринкової конкуренції.

5. Оподаткування імпортних операцій в Україні є комплексним механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що охоплює справляння мита, податку на додану вартість та акцизного податку, визначених нормами Митного та Податкового кодексів, а також ЗУ «Про митний тариф». У ході дослідження проаналізовано порядок формування митної вартості та її вплив на базу оподаткування, особливості визначення ПДВ при імпорті, включно зі ставками, пільгами та умовами звільнення, а також специфіку нарахування акцизного податку на підакцизні товари. Окрему увагу приділено режиму реімпорту, за яким товари у первісному стані звільняються від мита, ПДВ та акцизу. Досліджено також особливості застосування адвалорних, специфічних і комбінованих ставок мита відповідно до Митного тарифу України. Важливим аспектом стало вивчення тимчасових податкових преференцій, запроваджених у період воєнного стану, що спрямовані на спрощення імпортних процедур, зниження податкового навантаження та забезпечення оборонних, гуманітарних і критично важливих потреб держави.

6. За результатами аналізу обґрунтовано теоретичні засади та практичні підходи до організації бухгалтерського обліку імпортних операцій у сучасних умовах господарювання. Визначено, що ефективність відображення імпортних операцій залежить від системності первинного документування, своєчасного визнання курсових різниць і коректного формування первісної вартості

імпортованих товарів. Проаналізовано порядок обліку розрахунків в іноземній валюті відповідно до вимог НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та показано їх вплив на фінансові результати підприємства. На прикладі ПрАТ ВКФ «Леся» доведено, що правильне відображення імпортних операцій сприяє достовірності фінансової звітності та зниженню ризику помилок під час валютних операцій. З метою удосконалення системи контролю за імпортними розрахунками запропоновано розробку та впровадження аналітичного звіту «Контроль дотримання граничних строків розрахунків за імпортними контрактами». Його використання дозволить своєчасно виявляти порушення строків платежів, уникати штрафних санкцій і забезпечити прозорість облікових процесів. Запровадження такої форми звітності сприятиме підвищенню фінансової дисципліни, зміцненню економічної безпеки підприємства та адаптації його облікової системи до сучасних вимог цифровізації.

7. Комплексний аналіз діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» дозволив виявити як позитивні тенденції у фінансово-господарській діяльності, так і певні проблемні аспекти, що потребують удосконалення. Підприємство продемонструвало зростання активів із 78 452 тис. грн у 2022 р. до 89 946 тис. грн у 2024 р., тобто на 14,66%, підвищення оборотності коштів і збільшення обсягів робочого капіталу на 12,3%, що свідчить про розширення виробничо-фінансових можливостей. Водночас, спостерігається зменшення частки власного капіталу з 62,1% до 58,9% та підвищення рівня фінансової залежності, що негативно впливає на фінансову стійкість. Незважаючи на покращення показників ліквідності, зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 1,24 до 1,41, то підприємству необхідно оптимізувати структуру зобов'язань і забезпечити повну відповідність ознакам «нормального балансу». Додаткову загрозу становить зростання дебіторської заборгованості на 9,5% та підвищення зносу основних засобів із 46,7% до 51,2%, що знижує ефективність використання ресурсів. З метою підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності доцільно впровадити політику поступового

наращення власного капіталу, активніше оновлювати основні фонди (зокрема, спрямувати не менше 10–12% прибутку на інвестиції у модернізацію обладнання), удосконалити систему управління дебіторською заборгованістю та підвищити ефективність використання залучених коштів. Реалізація цих заходів сприятиме стабілізації фінансового стану підприємства та забезпечить його сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

8. Раціональна організація аналізу імпорتنих операцій потребує якісного інформаційного та методичного забезпечення, адже саме вони формують основу для отримання об'єктивних і достовірних результатів дослідження. Інформаційна база включає внутрішні джерела, зокрема дані бухгалтерського, управлінського та статистичного обліку, первинні документи та внутрішню звітність, що відображають фактичний стан імпорту, його обсяги, структуру та витрати. Зовнішні джерела охоплюють нормативно-правові акти, дані митної та статистичної служб, аналітику ринкових агентств і банків, які дозволяють враховувати макроекономічні умови, валютні ризики та регуляторні вимоги. Ефективний аналіз імпорту ґрунтується на використанні комплексу методів: порівняльного, індексного, факторного, методів ланцюгових підстановок, коефіцієнтного аналізу та економіко-математичного моделювання, що дає можливість оцінити економічні результати імпорتنих операцій, виявити вплив ключових факторів та визначити резерви підвищення їх ефективності. Узагальнення наукових підходів свідчить, що оцінювання імпоротної діяльності повинно бути комплексним і здійснюватися з урахуванням валютної, економічної, фінансової та часової ефективності, що забезпечує повноту та обґрунтованість управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

9. Проведене дослідження ефективності імпоротної діяльності ПрАТ ВКФ «Леся» дозволило виявити як позитивні тенденції, так і проблемні аспекти, що впливають на фінансові результати підприємства. За досліджуваний період (2022–2024 рр.) спостерігається зростання чистого доходу на 49 % та розширення обсягів імпорتنих закупівель, що свідчить про ефективну

інтеграцію імпорту у виробничий процес. Найвищих результатів підприємство досягло у 2023 році, коли рентабельність імпорту становила 10,48 %, а чистий прибуток зріс на 165,12 % порівняно з попереднім роком. Проте у 2024 році зафіксовано погіршення фінансових показників через підвищення собівартості реалізованої продукції на 20,5 % і зниження чистого прибутку на 44,01 %, що свідчить про необхідність удосконалення управління імпортними процесами, зокрема у сфері контролю витрат, планування закупівель і мінімізації валютних ризиків. Для підвищення ефективності імпортової діяльності доцільно впровадити низку заходів: оптимізувати структуру постачальників, проводити логістичний аудит для скорочення транспортних витрат, застосовувати валютні форвардні угоди, а також використовувати принцип «Just-in-time» для зменшення запасів. Доцільним є також розширення співпраці з постачальниками на умовах довгострокових контрактів із фіксованими цінами, що дозволить стабілізувати витрати на імпорт. Реалізація зазначених заходів забезпечить підвищення рентабельності імпорту, зменшення витратної частини та посилення фінансової стійкості підприємства.

10. Розроблена методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування імпорту товарів» у курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності» довела, що системний, структурований і практикоорієнтований підхід до організації лекційного процесу забезпечує високу ефективність навчання. Вона сприяє глибокому засвоєнню студентами теоретичних положень бухгалтерського обліку, розумінню сутності імпортних операцій та особливостей їх податкового регулювання. Практична спрямованість лекції дозволяє формувати у здобувачів освіти вміння застосовувати знання при вирішенні реальних господарських ситуацій, здійснювати правильне документальне оформлення імпорту та відображення відповідних операцій у бухгалтерському обліку. Запропонована методика може бути використана викладачами економічних спеціальностей для удосконалення змісту лекційних курсів і створення сучасних освітніх середовищ. У перспективі доцільно

розширити методику шляхом інтеграції кейс-методів, онлайн-симуляцій імпорتنих операцій та практичних тренінгів з податкового обліку.

11. Розроблена методика викладання практичних занять з теми «Облік та оподаткування імпорту товарів» довела свою ефективність у формуванні в студентів стійких професійних компетентностей. Вона сприяє практичному застосуванню теоретичних знань, розвитку аналітичного мислення, самостійності та вмінню приймати обґрунтовані рішення у складних господарських ситуаціях. Комплексна структура заняття, що охоплює вступну, основну та підсумкову частини, забезпечує логічну послідовність дій викладача та студентів і підвищує якість засвоєння матеріалу. Систематичне використання різних видів практичних робіт створює умови для поетапного розвитку вмінь від відтворення знань до творчого їх застосування. Важливим елементом методики є система контролю, яка передбачає використання тестів, ситуаційних завдань, кросвордів, тренінгів, що підвищують інтерес студентів до навчання. Такий підхід забезпечує не лише об'єктивність оцінювання, а й сприяє формуванню в здобувачів освіти відповідального ставлення до результатів власної діяльності. Запропонована методика може бути впроваджена у навчальний процес закладів вищої освіти економічного профілю для підвищення ефективності підготовки фахівців з обліку зовнішньоекономічних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. «Імпорт товарів: облік операцій». *AVStudy*. URL: <https://avstudy.com.ua/import-tovariv-oblik-operatsij/>.
2. Болдовська К. П., Ткаль Я. С., Гузь М. М. Особливості нарахування та обліку податку на додану вартість за експортними та імпорнтними операціями суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-5>.
3. Вічевич А.М., Максимець О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Львів : Афінa, 2004. 140 с.
4. Войтенко Т. Бухоблік імпорту товарів: момент оприбуткування і гривневий еквівалент. *Податки & бухоблік*. 2024. № 31. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2024/april/issue-31/article-128622.html>.
5. Гордополов В.Ю. Розвиток теорії та методології бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності : монографія. Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2019. 392 с.
6. Городницька І.О., Черниш І.В. Управління зовнішньоекономічними контрактами підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4480>.
7. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник; 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
8. Губіна М.І. Організація експортно-імпорнтних операцій на підприємстві та шляхи її удосконалення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. № 5. Т. 1. С. 202-204.
9. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами за січень–травень 2025 р. (експрес-випуск). Київ: Держстат, 16 липня 2025 р. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-za-sichen-traven-2025-roku-ekspres-vypusk>.
10. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Дідківська Л.І., Головка Л.С.. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 213 с.
12. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навч. посіб. для студ. вузів. Київ : ЦНЛ, 2004. 247 с. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/MenedgmentZED/01-05/641.htm>.
13. Заєць М.А., Козак Ю.Г., Логвинова Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2012. 272 с.
14. Ігнатенко Т. В., та Мірошниченко С. В. Особливості обов'язкових платежів під час імпорту та експорту товарів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та праваю 2025. №45. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1726>.
15. Імпорт товарів, використаних в звільнених від ПДВ операціях: заповнюємо декларацію. *Бухгалтер* 911. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1072701.html>.
16. Імпорт товарів: облікові аспекти. *Uteka – професійний сайт для бухгалтерів в Україні*. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/biblioteka-balance-29-publikacii-biblioteka-balans-123-import-tovarov-uchetnye-aspekty>.
17. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
18. Козак Ю.Г., Притула Н.В., Єрмакова О.А. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство – регіон : монографія. Київ : Центр учбової літератури. 2016. 240 с.
19. Малецька О. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій підприємства в умовах загроз економічній безпеці України. Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки. 2025. № 1(21). С. 405–415. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.21.405-415>.
20. Малюрець Л. М., Гринько П. О. Аналітичне забезпечення аналізу ефективності експортно-імпортової діяльності підприємства. Проблеми економіки. 2019. Т. 1, № 39. С. 208–216. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-208-216>.

21. Машталір Я.П. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2009. 23 с.
22. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 4 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text.
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text.
25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_022#Text.
26. Нагаєв В. М., Портян М. О. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Стильна типографія, 2018. 289 с.
27. Найдьонова Н. В. Розробка форм внутрішньої звітності імпортерських операцій. *Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19 жовтня 2021 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2021. С. 243–246. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/7691/document.pdf#page=243>.
28. Овдій О., Редзюк Т., Духновська Л. Особливості бухгалтерського обліку та інформаційно-аналітичного забезпечення імпорту послуг в умовах воєнного стану. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2023. Т. 8, № 4. С. 107–114. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-17>.
29. Оліховський В. Етапи аналізування імпортерської діяльності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-35>.

30. Онищенко В. Імпорт товарів: проводки. *Бухгалтерська платформа*. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7415-mport-tovarv-provodki>.
31. Панасюк В. М., Птащенко О. В., Клак О., Трубіщина О. Export-import operations: realities of accounting and taxation under the conditions of martial state. *Journal of Strategic Economic Research*. 2023. № 1. С. 25–34. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.1.3>. URL: <https://jrnل.knutd.edu.ua/index.php/jseconres/article/view/1218/1151>.
32. Плекан М., Мартинюк В. Особливості обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-30>.
33. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
34. ПрАТ ВКФ "ЛЕСЯ" - Основна інформація. *Clarity Project*. URL: <https://clarity-project.info/edr/00309097>.
35. ПрАТ ВКФ ЛЕСЯ. *Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України*. URL: <https://opendatabot.ua/c/00309097>.
36. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
37. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>.
38. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>.
39. Про встановлення винятків та (або) особливостей запровадження граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і

внесення змін до деяких нормативно-правових актів : Постанова Нац. банку України від 14.05.2019 № 67 : станом на 30 листоп. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0067500-19#Text>.

40. Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 № 7 : станом на 31 трав. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-19#Text>.

41. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : Наказ М-ва фінансів України від 10.08.2000 № 193 : станом на 5 листоп. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

42. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 № 246 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

43. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Наказ М-ва фінансів України від 31.12.1999 № 318 : станом на 3 листоп. 2020 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

44. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73 : станом на 6 берез. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

45. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 № 5 : станом на 22 трав. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>.

46. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа : Наказ М-ва фінансів України від

30.05.2012 № 651 : станом на 25 квіт. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12#Text>.

47. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення : Наказ М-ва фінансів України від 12.12.2012 № 1316. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-13#Text>.

48. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : станом на 26 груд. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

49. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.

50. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Нац. банку України від 24.02.2022 № 18 : станом на 19 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.

51. Прохар Н. В. Особливості документального оформлення та оподаткування імпорту товарів юридичними особами. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції / відп. за випуск П. О. Куцик, В. І. Бачинський. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. С. 272–274. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/instituty/IEF/Docs/Nauka/18_Obl_2018.pdf#page=27.

52. Прохар Н., Мілька А., Орищенко М. Оптимізація оподаткування операцій з імпорту товарів з використанням сертифіката EUR.1. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-40>.

53. Сирцева С. В., Лугова О. І., Боднар О. А. Облік і оподаткування операцій імпорту без увезення та експорту без вивезення: організаційно-методичні аспекти. *Modern Economics*. 2025. № 50. С. 160–166. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V50\(2025\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V50(2025)-21)

54. Солошенко Л. «Імпортний ПДВ: все про нього». *Портал «Бухгалтер 911»*. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1078588.html>.
55. Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Івано–Франківськ, 2022. 180 с.
56. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С., Петяк А. О. Зовнішньоекономічна діяльність: сутнісні характеристики та система менеджменту. *Development Service Industry Management*. 2023. № 4. С. 156–165.
57. Федорець Л.М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрних підприємств на регіональному рівні (на прикладі Черкаської області): автореф. дис. ... 08.00.04. Херсон, 2010. 22 с.
58. Федоронько Н. І. Аналіз ефективності експортних та імпорتنих операцій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 120–123. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/26.pdf>.
59. Чирка Д.М. Документування на підприємствах зовнішньоекономічної діяльності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнародний збірник наукових праць*. 2011. № 1 (19). С. 393-400.
60. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 435 с.
61. Шутка С. Є., Воляник Г. М. Імпортні операції: особливості обліку і оподаткування. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти* : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Львів, 18–20 березня 2020 р.). Львів : ЛНАУ, 2020. С. 541–544.
62. Foreign trade figures of Ukraine. *International Trade Portal*. URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/trade-profile>.
63. Ukrinform. Import of goods into Ukraine up by 7.6% - State Statistics Service. *Ukrinform - Ukrainian National News Agency*. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/3874980-import-of-goods-into-ukraine-up-by-76-state-statistics-service.html>.